

MYSTIEK VAN DE CARMEL

Historische schetsen
door
Prof. dr. Titus Brandsma O.Carm.

Nederlandse vertaling van
Carmelite Mysticism – Historical Sketches (1936)

met een inleiding door
Sanny Bruijns O.Carm.

en verantwoording door
Rudolf van Dijk O.Carm.

REEKS KARMELITAANSE VORMING

ten behoeve van initiële en voortgaande vorming
van de Karmelfamilie Nederland
voor intern gebruik in kopievorm uitgegeven
door Sanny Bruijns en Rudolf van Dijk

1. *De verhalen rond Elia*. Nieuwe Nederlandse vertaling door Kees Waaijman O.Carm. Boxmeer, 2002; 2007².
2. Nicolaas de Fransman O.Carm., *De brandende pijl*. Carmelitaanse stemmen over beschouwing en apostolaat. Ascetische bijdragen, 2. Nederlandse vertaling van *Sagitta ignea* door Dominicus Wijnhoven O.Carm. (Dordrecht, 1966). Boxmeer, 2002; 2007².
3. *Het boek over de eerste monniken*. Carmelitaanse stemmen over beschouwing en apostolaat. Ascetische bijdragen, 1 (Merkelbeek, 1943). Nederlandse vertaling van *Liber primorum monachorum* door Irenaeus Rosier O.Carm. en Rumoldus Mollink O.Carm. Boxmeer, 2002; 2010².
4. Franciscus Amelry O.Carm., *Een Dyalogus, of tsamensprekinge der Sielen ende Schriftuerlijcke bewijs, die Siele tot kennisse van haren Bruydegom treckende*. Naar de uitgave van 1551 bij Symon Cock te Ieper bewerkt door Rudolf van Dijk O.Carm. Boxmeer, 2003.
5. Falco Thuis O.Carm., *Titus Brandsma (1881-1942), de Karmeliet die ons blijft inspireren. Een model voor karmelitaans leven in het derde millennium?* Boxmeer, 2003.
6. Michael a S. Augustino O.Carm., *Marie-vormigh ende Marielycke leven in Maria om Maria*. Naar de uitgave van 1669 bij G. Lints te Mechelen bewerkt door Rudolf van Dijk O.Carm. en met de hertaling van Theodulf Vrakking O.Carm. Boxmeer, 2003.
7. *Het leven van Maria Magdalena de Pazzis in beeld*. Naar de uitgave van Vita Seraphicae Virginis S. Mariae Magdalena de Pazzis (1670), met vertaling van de Latijnse bijschriften bij de gravures van Abraham van Diepenbeke door Rudolf van Dijk O.Carm. Boxmeer, 2003.
8. *De gebrandschilderde ramen in het Karmelklooster te Boxmeer*. Met vertaling van de Latijnse onderschriften door Theodulf Vrakking O.Carm. en toelichtende tekst door Sanny Bruijns O.Carm. Boxmeer, 2004.
9. Boudewijn Leers O.Carm., *Fioretti van Onze Lieve Vrouw van de berg Karmel*. Vertaald naar de interne Latijnse teksteditie met Engelse vertaling van Richard Copey O.Carm. door Sergius Brandehof O.Carm. Bewerkt en ingeleid door Rudolf van Dijk O.Carm. Boxmeer, 2005.
10. Mariet Stickers O.Carm., *De geestelijke weg van Maria Petyt*. Boxmeer, 2005.
11. Kees Waaijman O.Carm., *De Karmelstille*. Oorspronkelijke tekst van de Engelstalige bijdrage in Carmelus, 40 (1993) 11-42. Met een voorwoord door Rudolf van Dijk O.Carm. Boxmeer, 2005; 2007².
12. *De geestelijke weg van Elia. De Eliacyclus van Janet Brooks Gerloff in de abdijkerk van Kornelimünster*. Ingeleid en toegelicht door Rudolf van Dijk O.Carm. Met vertaling van *1 Koningen* 19,1-19 door Kees Waaijman O.Carm. Boxmeer, 2006; 2011².
13. John Welch O.Carm., *Seizoenen van het hart. De spirituele dynamiek van het karmelitaanse leven*. Uit het Engels vertaald door Anny Marsman-Hümmels en Nicola van de Rakt O.Carm. Boxmeer, 2007.
14. *Ach... Liber amicorum et amicarum ter gelegenheid van de vijfenzestigste verjaardag van Kees Waaijman*. Onder redactie van Rudolf van Dijk O.Carm. Met een voorwoord door Ben Wolbers O.Carm. Boxmeer, 2007.
15. Daniel a Virgine Maria O.Carm., *Konste der konsten. Ghebedt*. Bloemlezing samengesteld door Sanny Bruijns O.Carm. en Esther van de Vate O.Carm. Boxmeer, 2008.
16. Titus Brandsma O.Carm., *Naar Jezus met Maria. Karmelretraites*. Met een inleiding door Sanny Bruijns O.Carm. en verantwoording door Rudolf van Dijk O.Carm. Boxmeer, 2008.

Zie verder op de binnenzijde van de achterkaft →

INLEIDING

In een tijd waarin Titus Brandsma zich via tweets en e-MAG's een weg aan het banen is op het wereldwijde web, groeit de vraag om hem beter te leren kennen aan de hand van zijn eigen teksten. Met de uitgave van een negental lezingen over karmelitaanse mystiek van de hand van Titus zelf menen wij in deze behoefte te voorzien. In dit deel van de Reeks Karmelitaanse Vorming worden de teksten aangeboden van de lezingen die Titus tijdens zijn professoraat te Nijmegen in 1935 in Amerika en in Canada voor de karmelieten verzorgd heeft.

Als hoogleraar in de geschiedenis van de mystiek heeft hij gekozen voor een historische insteek door te beginnen met een lezing over de profeet Elia, die leefde in de achtste eeuw vóór Christus. In de tweede lezing gaat hij in op het ontstaan van de Karmelorde in het begin van de dertiende eeuw en op de spiritualiteit van de Karmelregel. De derde en de vierde lezing zijn gewijd aan de ingrijpende verhuizing naar Europa, aan enkele belangrijke karmelheiligen uit de dertiende en veertiende eeuw (Angelus, Albertus, Andreas Corsini, Petrus Thomas en Simon Stock) en aan de Mariale dimensie van het karmelcharisma. De vijfde lezing is gewijd aan de zalige Johannes Soreth, die als prior generaal betrokken was bij het ontstaan van de Tweede Orde, door in 1451 zijn goedkeuring te geven aan de stichting van het eerste karmelietessenklooster te Geldern. De zesde lezing is gewijd aan zijn geliefde Teresa van Avila (1515-1582), wier werken hij samen met zijn medebroeders vertaald had. In de zevende lezing presenteert hij Johannes van het Kruis (1545-1592) als de Mariale 'doctor mysticus'. De achtste lezing gaat over de Hervorming van Touraine met Jan van de heilige Samson (1571-1636) als bezielende kracht van deze zeventiende-eeuwse hervorming. Voor Titus is hij 'de Johannes van het Kruis van de oude observantie'. De laatste lezing is gewijd aan het apostolaat van de karmelitaanse mystiek met als lichtend voorbeeld de heilige Theresia van Lisieux. Titus beschouwde haar als een der beminnelijkste en welsprekendste voorbeelden van de school van de Karmel.

Bepaalde fragmenten uit deze historische schetsen over de karmelitaanse mystiek worden vaak geciteerd, zoals het volgende, dat overigens afkomstig is uit het *Boek over de eerste monniken* en handelt over de roeping van de karmeliet:

Het leven van de Carmelieten heeft een tweevoudig doel. Het eerste bereiken we door onze moeizame arbeid en krachtige pogingen, geholpen door Gods genade. Het bestaat hierin, dat we aan God een zuiver hart aanbieden, dat op het ogenblik vrij van zonde is. Het tweede wordt ons geschonken door een vrije gave van God, *ex mero Dei dono*, niet slechts na onze dood, maar ook reeds in dit leven, en het bestaat hierin, dat op een of andere wijze het hart proeft en de geest smaakt de kracht der goddelijke tegenwoordigheid en de zoetheid der hemelse glorie. [uit: Lezing 2]

Maar tot publicatie van *Carmelite Mysticism* in Nederlandse vertaling was het tot nog toe nooit gekomen. Wel verscheen al in 1957 een Duitse vertaling van de hand van Christophorus Verhallen O.Carm. Met de uitgave van de volledige Nederlandse tekst in de *Reeks Karmelitaanse Vorming* hopen wij een nieuwe aanzet te geven voor een eigentijdse en geactualiseerde editie van 'De mystiek van de Karmel'. De inhoud ervan reikt een goede basis aan voor inleidingen in de karmelitaanse spiritualiteit.

Door deze uitgave, die de vrucht is van een gezamenlijke inspanning van Rianne Jongstra, Henk de Bruijn, Rudolf van Dijk en ondergetekende, hopen wij de inspiratiebronnen van Titus toegankelijk te maken voor leden van de hele Karmelfamilie.

Sanny Bruijns O.Carm.

Almelo, op de geboortedag van Titus Brandsma,
23 februari 2011

VERANTWOORDING

In de jaren '30 van de vorige eeuw gaf Titus Brandsma blijk van toenemende behoefte aan studiereizen over de eigen grenzen. De Nijmeegse hoogleraar wilde de vruchten van zijn wetenschappelijk onderzoek op het gebied van de Nederlandse spiritualiteitsgeschiedenis graag confronteren met de inzichten van buitenlandse geleerden. Zo bracht hij, behalve aan Duitsland, Frankrijk, Italië en Spanje, in januari 1935 bezoek aan Ierland. Hij logeerde in de karmel van Kinsale om praktijkkennis van het Engels op te doen. In dat jaar zou hij op verzoek van de Amerikaanse karmelieten een serie colleges gaan geven over de mystieke traditie van de Karmelorde. In de zomer van 1935 trok Titus langs New-York, Chicago, Washington, Niagara-Falls, Middletown en Allan-Town.¹ Zijn colleges had hij zelf in het Engels geschreven, zoals uit een indirecte bron te vermoeden valt. Aloysius van der Staij O.Carm. († 1961) getuigde namelijk tijdens de verhoren in het kader van het zaligverklaringsproces: 'Pater Tiburtius Noordermeer heeft het Engels nagekeken'.² In 1936 werden de lezingen van Brandsma door The Carmelite Press gebundeld uitgegeven.³ Het resultaat is volgens Joachim Smet O.Carm. 'een bescheiden boekje, zonder enige pretenties [...] maar wel de eerste poging tot een historische synthese van de Karmelietaanse spiritualiteit'.⁴ Voor die tijd innoverend is, dat de auteur de mystieke traditie van de Karmelorde terugvoert tot de dertiende eeuw, en niet slechts tot de eeuw van Teresa van Avila (1515-1582) en Juan de la Cruz (1542-1581). In het omvangrijke publicistisch oeuvre van Titus Brandsma is *Carmelite Mysticism* een van zijn weinige 'echte' boeken.

Van deze Amerikaanse editie bestaat een ingebonden originele getypte Nederlandse tekst (38,5 x 22 cm), die in het Brandsma-archief in het Nederlands Carmelitaans Instituut te Boxmeer bewaard wordt. Het gaat hier zeker niet om het oorspronkelijke concept, zoals uit het boven geciteerd getuigenis van Aloysius van der Staij mag blijken. Hij kon hiervoor zijn eigen – in het Nederlands gestelde – voorstudies gebruiken. De getypte Nederlandse tekst is een vertaling naar de Amerikaanse uitgave van 1936. Hiervoor zijn verschillende aanwijzingen: 1) het voorwoord is een letterlijke vertaling van het Amerikaanse voorwoord; 2) de vertaling volgt in bewoording en tekstindeling nauwkeurig de Amerikaanse tekst.

Het is niet bekend wie voor de Nederlandse vertaling verantwoordelijk is geweest, noch wanneer deze vervaardigd is. Aan de spelling te beoordelen kan de vertaling eerder kort na dan kort vóór of tijdens de Tweede Wereldoorlog tot stand gekomen zijn. Als mogelijke vertaalster komt 'zuster' Greta Feugen in aanmerking, die sinds vele jaren tot aan zijn arrestatie op maandag 19 januari 1942 als Titus' assistente en secretaresse werkzaam was. Behalve verpleegkundige, waarop zij haar aanspreektitel baseerde, was zij docente Engels geweest. De Nijmeegse Universiteitsbibliotheek bezit haar persoonlijk exemplaar van *Carmelite Mysticism*, waarin Titus Brandsma eigenhandig een dankwoord aan Feugen schreef.⁵ Hoewel het vrijwel zeker is dat zij Titus bij het werk voor zijn Amerikaanse lezingentournee geholpen heeft en daarom een presentexemplaar 'verdiend' had, kan de opdracht in dit boek evengoed op haar werk in het algemeen als op concrete medewerking aan de totstandkoming van de lezingen betrekking hebben. Ook na de bevrijding heeft Feugen nog enige tijd in het verlengde van haar vroegere functie gewerkt, uiteraard geheel in eigen regie. Enerzijds kan zij ofwel nog op instigatie van Brandsma zelf, ofwel later op eigen initiatief of op een verzoek vanuit de Orde de vertaling van *Carmelite Mysticism* ter hand genomen hebben. Maar voor geen van deze mogelijkheden zijn aanwijzingen gevonden. Anderzijds had zij de gewoonte haar teksten tamelijk consistent te signeren, zodat het ontbreken van haar naam onder de vertaling eerder als tegenargument voor haar kandidatuur zou kunnen gelden. Haar schamele persoonsarchief in het NCI bevat geen aanwijzingen die ons verder kunnen helpen.

¹ Ton Crijnen, *Titus Brandsma. De man achter de mythe. De nieuwe biografie*. Nijmegen 2008, 232-233.

² Boxmeer, NCI, *Archief Titus Brandsma*, doos 59, nr. 80. Met dank aan de archivaris, Susan van Driel O.Carm.

³ Titus Brandsma, *Carmelite Mysticism. Historical Sketches*. Chicago 1936.

⁴ Joachim Smet, *De geschiedenis van de Karmel. IV: De moderne tijd (1750-1950)*, Almelo 1996, 339.

⁵ Mededeling van Susan van Driel.

Een andere kandidaat voor de vertaling is de eerder genoemde Tiburtius Noordermeer O.Carm. (1902-1972). Hij gold niet alleen als een deskundig anglist, maar werd ook gewaardeerd om zijn grote taalgevoeligheid in het algemeen. De verzorgde vertaalstijl sluit hem in elk geval niet op voorhand uit. Uit zijn necrologie blijkt dat hij tussen de beide perioden van zijn leraarschap aan het Carmelcollege te Oss (1929-1935 en 1938-1948) zijn middelbare studie Engels op doctoraal niveau aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen heeft voortgezet en afgesloten. Hij kan dus zowel in Oss als in Nijmegen voor vertaalwerk beschikbaar zijn geweest, voordat hij in 1948 naar Malang vertrok om tot 1957 aldaar in het middelbaar onderwijs werkzaam te zijn. Misschien kan nader onderzoek van zijn tamelijk omvangrijk persoonlijk archief nog wat meer opleveren.⁶

Een derde, wellicht meer voor de hand liggende mogelijkheid is dat wij de vertaler misschien moeten zoeken onder de jonge karmelieten die na de Tweede Wereldoorlog betrokken waren bij tal van initiatieven die binnen de Nederlandse Karmelprovincie genomen werden om de eigen ordesgeschiedenis en de karmelitaanse spiritualiteit meer studieus ter hand te nemen. Daartoe behoren onder meer de academische debatingclub *Beatus Baptista Mantuanus* (BBM) in het studieklooster te Merkelbeek, de stichting van het *Nederlands Carmelitaans Historisch Instituut*, de start van het tijdschrift *Carmel* en de bezorging van bronnedities als *Carmelitaanse stemmen over beschouwing en apostolaat*, *Ascetische bijdragen* en *Documenta Carmelitana Neerlandica*. Een Nederlandse versie van *Carmelite Mysticism* zou in deze context uitstekend gepast hebben. Immers, de negen colleges vormen een redelijk kader waarin de eigen spiritualiteit van de Karmelorde systematisch in het licht gesteld wordt. Juist hieraan was bij de naoorlogse karmelieten groeiende behoefte, waarin slechts zijdelings werd voorzien met de in 1955 verschenen historische schets van de Orde door Canisius Janssen O.Carm.⁷

Dat het desondanks niet tot een uitgave van de Nederlandse vertaling is gekomen, biedt misschien perspectief op een vierde verklaring.⁸ Vrijwel direct na de Tweede Wereldoorlog begon men binnen de Orde aan de verzameling en ordening van Titus' wetenschappelijke nalatenschap, al spoedig ook met het oog op een mogelijk zaligverklaringsproces. In ieder geval werkte Brocardus Meijer O.Carm. (1906-1983) toen aan een uitvoerige biografie, die in 1951 zou verschijnen.⁹ Het voorwerk hiervoor vertrouwde hij voor belangrijke delen toe aan fraters-studenten, waarover hij in het studieklooster te Merkelbeek als lector in de dogmatische theologie (1936-1952) royaal kon beschikken. Het is niet uit te sluiten dat het vertalen, typen en inbinden van de Nederlandse versie van *Carmelite Mysticism* gerekend moet worden tot het werk van anoniem gebleven hulpkrachten onder de toenmalige fraterspopulatie.

De ingebonden getypte Nederlandse vertaling van *Carmelite Mysticism* is door de archivaris, Susan van Driel O.Carm., in 2008 in het Brandsma-archief aangetroffen. Een kopie ervan heeft ten grondslag gelegen aan het gedigitaliseerde bestand dat op initiatief van Sanny Bruijns O.Carm. door Rianne Jongstra begonnen en door Henk de Bruijn voltooid is. Het resultaat wordt hierbij binnen de *Reeks Karmelitaanse Vorming* als aflevering 19 aan de Nederlandse Karmelfamilie en aan andere geïnteresseerden aangeboden.

Een aantal typografische ingrepen moet hier verantwoord worden. De oorspronkelijke tekststructuur van de getypte vertaling is in het algemeen gehandhaafd. Hier en daar is slechts omwille van leesbaarheid of begrijpelijkheid de verdeling in alinea's gewijzigd, waarbij tevens alle witregels ongedaan gemaakt zijn. De interpunctie van het typoscript is eveneens gehandhaafd en alleen aangepast waar dit nodig was voor het juiste begrip van de zin. De (verouderde) spelling en het hoofdlettergebruik van het origineel zijn geëerbiedigd, om de lezer chronologisch zo dicht mogelijk bij de auteur (en zijn vertaler) te houden. Wel zijn aperte typefouten zijn stilzwijgend verbeterd, terwijl ook sommige latere 'verbeteringen' om goede redenen weer ongedaan zijn gemaakt. Oorspronkelijk onderstreepte woorden in de tekst zijn gecursiveerd weergegeven, evenals boektitels en woorden in een vreemde taal. Dubbele aanhalingstekens bij citaten zijn door enkele vervangen. De weinige bibliografische referenties die pater Titus opnam, zijn in voetnoten

⁶ Met dank aan Susan van Driel.

⁷ Canisius Janssen, *Carmelkuis en Carmelwereld. Historische schets van de Orde van de Broeders van O.L. Vrouw van de berg Carmel*. Bussum 1955.

⁸ Wel verscheen er in 1958 een Duitse vertaling en bewerking van de hand van Christophorus Verhallen O.Carm.: Titus Brandsma, *Das Erbe des Propheten. Geist und Mystik des Karmel*. Keulen 1957.

⁹ Brocardus Meijer, *Titus Brandsma*. Bussum 1951.

geplaatst. Enkele noodzakelijk gebleken toelichtingen hebben eveneens hun weg in voetnoten gevonden.

Ofschoon de typisten die de tekst gedigitaliseerd hebben, zorgvuldig te werk zijn gegaan, was het ook hun uiteraard onmogelijk geen fouten te maken, evenals de beide nalezers – die voor de *Inleiding* en de *Verantwoording* tekenen – ongetwijfeld niet alle ingeslopen fouten zullen hebben opgemerkt. Wij menen dat voor zulk begrijpelijk falen niettemin een excuus hier op zijn plaats is. Ons voornaamste doel is intussen bereikt: de Nederlandse vertaling van *Carmelite Mysticism* van Titus Brandsma is thans voor een breed publiek toegankelijk.

Rudolf van Dijk O.Carm.

Voorwoord voor de Amerikaanse uitgave

De lezingen over de ontwikkelingen en groei van de mystiek van de Carmel zijn geschreven door Pater Dr. Titus Brandsma, den vroegeren Rector-Magnificus van de Katholieke Universiteit in Nederland, thans professor in de geschiedenis van de mystiek en deken van de filosofische faculteit dezer hogeschool. Ze zullen dubbel welkom zijn; vooreerst omdat gezaghebbende werken over het leven en de geschiedenis van de Carmel, geschreven in het Engels, tamelijk zeldzaam zijn, en vervolgens omdat de schrijver door zijn jarenlang onderzoek en zijn colleges in deze stof alleszins bevoegd is tot spreken. De lezingen zijn een verdere uitwerking van de lezing, die hij op 26 Juli 1935 hield aan de Katholieke Universiteit van Washington.

Het lijkt me dienstig hier enkele punten ter nadere bespreking naar voren te brengen uit de vele belangrijke gevolgtrekkingen, waartoe Pater Brandsma komt.

Het eerste betreft de stichting van de Orde van Carmel. Pater Brandsma neemt mét de vroegste Kerkvaders aan, dat de profeet Elias de stichter en bezieler was van alle kluzenaars- en kloosterleven. Welke idealen andere Orden en andere religieuzen zich ook mogen hebben gesteld naast die, welke door den groten profeet van de Carmel waren voorgesteld, de Carmelieten verkozen Elias te behouden als hun ideaal en hun leermeester, en steeds hebben ze er naar gestreefd in hun eigen leven datgene te realiseren, waarvan hij hun het voorbeeld had gegeven. Nooit hebben zij een anderen leermeester erkend. Zij alleen onder al degenen, die er niet in het begin naar streefden om den grote profeet na te volgen, blijven trouw aan hun eerste ideaal en zij hebben derhalve alle recht om den profeet Elias als hun stichter te beschouwen.

Het tweede punt heeft betrekking op de geest van gebed en beschouwing in de Orde van Carmel. De geleerde schrijver toont aan, dat het een fout is de H. Teresia en den H. Joannes van het Kruis de stichters te noemen van de school der Carmelitaanse mystiek. Deze twee heiligen werden geoefend in het geestelijk leven en legden hun religieuze professie af onder de verzachte regel van Carmel. En daarom zetten zij slechts de traditie voort van de Orde, waarin zij geprofeet waren en leverden zij aan het nageslacht de geest van de Carmel over, die zij hadden ontvangen van hun moeder, de Orde. Zo is de geest van gebed en mystiek niet verschillend in de beide Orden van Carmel – de geschoeide en de ongeschoeide Carmelieten – maar hij is veeleer dezelfde, daar immers een en dezelfde bron de beide stromen doet ontspringen, die naast elkander voortvloeien.

Het derde punt handelt over het Mariaal karakter van de geschriften van den H. Joannes van het Kruis, den *Doctor mysticus*. Er zijn er, die aanmerking gemaakt hebben op zijn werk en getracht hebben aan te tonen, dat hij in zijn geschriften te weinig aandacht heeft geschonken aan Maria, de Moeder van de Carmel, terwijl hij toch als Carmeliet haar daarin een grotere plaats had moeten inruimen. De schrijver toont aan, hoe de H. Joannes de godsvrucht tot Maria aanvaardt als het gemeenschappelijke erfdeel der Carmelieten. Het had evenmin zin om nog eens bijzonder te wijzen op iets, wat algemeen was aangenomen, als te wijzen op het feit, dat iemand ademhaalt. Hij toont aan, omdat men zich de leer van den H. Joannes van het Kruis niet kan denken zonder de Godsvrucht tot Maria, de Moeder Gods.

LEZING 1

IN DE GEEST EN DE KRACHT VAN ELIAS

De berg Carmel, toevluchtsoord voor het contemplatieve leven, gekarakteriseerd in Elias

Zowel in het dagelijkse als in het geestelijke leven is het van het grootste belang een voorbeeld te hebben, dat bezieling wekt, een toonbeeld, dat tot navolging prikkelt. Het geestelijk leven van de Carmel bezit zulk een voorbeeld.

De Carmelorde ontleent haar naam aan de heilige berg, waarop ze werd gesticht. In dat Oosterse land, waar iedere berg zijn eigen schone herinneringen heeft, wekt de berg Carmel wel van de heiligste. 'Carmel' is de naam, waarmee de Katholieken over geheel wereld vertrouwd zijn; hij is bekend als geen ander en zijn natuurlijke schoonheid is geheel in overeenstemming met de lieflijke beelden, die deze naam in ons wakker roept. Zijn rustige lijnen kan men zich zien verheffen boven de wateren van de Middellandse Zee en van zijn top heeft men het uitzicht over de grote vlakte van Esdralon, die zich uitstrekt tot in de verte, waar de contemplatieve ziel neerschouwt op het mysterie van Nazareth.

De Carmel is het natuurlijke afzonderingsoord voor de beschouwende zielen, en wel passend is het, dat op zijn hellingen het klooster van de Carmel verrees, de bakermat van de Orde. Het staat daar, ver boven het gewoel des levens, boven 's werelds stormachtige zee; zijn eenzaamheid ligt buiten het bereik van 's levens koortsachtige veranderlijkheid, het is gehuld in de vrede van God. Als vanzelf doet ons de Carmel aan deze vrede denken, maar er zijn ook herinneringen aan verbonden van onstuimiger en woeliger aard. De gedachte aan de grote, geestelijke strijd van Elias, is er nog allernauwst mee verbonden. Hier bracht hij geheel Israël tezamen en slingerde het zijn verwijten in het aangezicht. 'Hoe lang hinkt gij naar twee kanten? Als de Heer God is, volgt Hem'. Hier hoorde Israël zijn strijdkreet in vlammeende woorden, als een brandende fakkel. Maar hier was hij meer dan de profeet van het zwaard, hier was hij ook de eerste van een lange rij van mannen, die God zouden aanbidden in geest en waarheid. Zolang hij leefde, kwamen leerlingen tot hem en leerden van hem de diepe geheimen van zijn gebed en zijn vereniging met God. Zijn dubbele geest ging over op Eliseus en van hem op de school der profeten en zo heeft, de eeuwen door, het leven van Elias zich voortgezet in deze kluizenaars, die steeds begeestering zochten in hun verheven Toonbeeld.

Toen Europa alom weerklonk van de strijdkreet der kruisvaarders, 'God wil het', en zij uittrokken om de heilige plaatsen te heroveren, was de Carmel een der eerste, die kon herwonnen worden. Daar vonden zij de ruïnen van de oude heiligdommen, en er wordt verhaald, dat sommigen van hen achterbleven om er de oude levenswijze weer op te vatten. Uit het verhaal van Johannes Phocas, een Griekse monnik, 1177, weten we, dat een van de kruisvaarders uit het Westen, de H. Bertholdus, van den heiligen Profeet de last ontving om de kluizenaars, die daar leefden, bijeen te brengen op de berg Carmel en ze te verenigen in de communitieit; het jaar kan zijn 1155.

Zo staat de profeet aan het begin van de Orde. Ten bewijze hiervoor steunen we niet zozeer op historisch onderzoek als wel op het feit, dat zijn nagedachtenis en zijn leven hun stempel hebben gedrukt op het leven van de Orde. Altijd is hij gebleven het grote toonbeeld voor de Orde. Inderdaad is zijn invloed van zo blijvende aard geweest, dat de H. Hiëronymus hem noemt 'den Vader van alle kluizenaars en monniken'. In zijn brief aan Paulinus noemt hij Elias: *Noster princeps Elias, nostri duces, filii Prophetarum.*¹⁰

Eveneens wijst Cassianus in zijn conferenties hem aan als het grote toonbeeld van alle monniken. Zo wordt ook het getuigenis van Phocas, dat wij reeds aanhaalden, nog sterker door dat van Jacobus de Vitry, die bisschop was van Jean d 'Acre en goed bekend bij de kluizenaars. Het is geschreven in 1221. Hij verhaalt ons, hoe vele kruisvaarders in het Heilig Land achterbleven

¹⁰ Ep. 58, in: Migne, PL 22, p. 583. In vertaling: 'Onze hoofdleider Elia, onze leiders, de profetenzonen'. [RvD]

om aan hun godsvrucht te voldoen en om aan God hun leven te wijden op de plaatsen, geheiligd door het leven van Christus. Sommigen hunner, schrijft hij, woonden naar het voorbeeld van Elias in de grotten van de Carmel, in de nabijheid van de bron van den profeet en het heiligdom van de H. Margarita. Is het niet providentieel, dat de eerste monniken van de Carmelorde, ter symbolisering van hun navolging van Elias, het water dronken uit de bron, die zijn naam droeg?

Ook kunnen we hier melding maken van een oud handschrift, de *Institutio Primorum Monachorum*, dat de oudste overleveringen van de Orde bevat. Waarschijnlijk werd het geschreven op het laatst der dertiende eeuw, of in het begin der veertiende na de verspreiding der monniken in het Westen, maar tevoren werd het beschouwd als van veel vroeger dagtekening. Dit manuscript is een samenvatting van tradities, veel ouder dan het handschrift zelf, en het was bedoeld als een duidelijke en vaste regel voor monniken. We lezen daarin, dat de leiding, die de H. Geest aan Elias gaf, en de beloften aan hem gedaan, ook de leidende beginselen moeten zijn voor het leven der kluizenaars op de Carmel. Het kloosterleven moet ingericht worden volgens de richtlijnen, aangegeven door zijn leven en ervaringen. Het moet een weergave zijn van zijn dubbele geest: het actieve leven moet en de beoefening der deugd, zowel uit individueel als uit gemeenschappelijk oogpunt bezien. Deze dubbele geest heeft een drievoudige betekenis.

De dubbele geest

De eerste is het dubbele aandeel in de erfenis van den vader, het aandeel van den eerstgeboren zoon, het aandeel van de bevoorrechte kinderen. De Carmelieten zijn de bevoorrechte kinderen van den groten profeet en vragen van hem het erfdeel van den eerstgeborene. Maar alleen degene, die het voornemen heeft om de edele tradities van het geslacht te handhaven, kan aanspraak maken op dit bevoorrecht aandeel. Indien wij in deze zin om zijn dubbele geest vragen, dan moeten wij ons gedragen als zijn eerstgeboren zonen en hem zo goed mogelijk navolgen.

Er wordt nog een andere betekenis gegeven aan deze dubbele geest, de bewonderenswaardige vereniging namelijk van het contemplatieve en actieve leven in den groten profeet. Vóór alles was hij de man van het beschouwende leven, maar meerdere malen riep God hem uit de beschouwing tot het actieve leven, en de plaats, die hij inneemt in de geschiedenis van Israël, is er een van meest onvermoeibare werkers. *Abiit autem inde in montem Carmeli*. Altijd weer keerde hij terug tot de eenzaamheid van het contemplatieve leven. Daarom moeten ook de Carmelieten mannen zijn van het beschouwende leven, die steeds weer uit het actieve leven terugkeren tot het contemplatieve als het hoogste en beste deel van hun roeping.

Men beschouwt echter de dubbele geest van den profeet nog in een derde zin, als de harmonische vereniging namelijk van de menselijke beoefening der deugd met de goddelijke instorting van het mystieke leven; de vereniging van de *via purgativa* en *illuminativa* met de *via unitiva*. Het is in deze derde zin, dat het oude instituut der Orde de dubbele geest van Elias heeft verstaan en deze dubbele geest moeten wij van de hemel afbidden. Onze Orde moet een weerspiegeling zijn van zijn dubbele geest: het leven van de beoefening der deugd, in individuele of gemeenschappelijke activiteit, gebaseerd op een leven van gebed, en het leven van voortdurende beoefening der meditatie, bekroond door de actieve contemplatie of het enkelvoudig gebed, en die andere geest onuitsprekelijk verhevener: het mystieke werkelijke genieten van God, nu reeds in dit leven.

Het moet de vereniging zijn van actieve en passieve contemplatie, de vereniging van het menselijk pogen en de instorting van het mystieke leven door God. Lijden en offer, arbeid, beoefening van deugd en gebed zullen door God beloond worden met de zaligende beschouwing van Zijn liefde en grootheid. Derhalve kunnen we in waarheid zeggen, dat 'het leven van Elias de meest beknopte samenvatting is van het leven der Orde'. Maar wij moeten onmiddellijk de vraag stellen: Welke zijn de karakteristieke eigenschappen van dit leven van den profeet?

De drievoudige grondslag van Elias' gebedsleven

Toen Elias in een vurige wagen van de aarde werd weggenomen, vroeg Eliseus, zijn trouwe leerling, hem zijn dubbele geest tot erfdeel. In de mantel, die hij ontving en waarmee hij zijn schouders bedekte, ontving Eliseus het erfdeel, waarom hij gevraagd had. De mantel van den profeet was voor hem het symbool, dat dit bevestigde, en uit de wonderen, die hij met deze mantel verrichtte, begrepen zijn leerlingen, dat de geest van Elias was neergedaald op Eliseus. En, zoals Eliseus wandelde in de geest en de kracht van Elias, zo volgden zijn leerlingen hem. Het is dezelfde geest, die de orde steeds trachtte levend te houden in haar leden. Steeds stelt zij hun het ideaal van de dubbele geest voor ogen en doet hun de belofte van een dubbele kroon.

Oefening van het leven in Gods tegenwoordigheid

Tot welk een hoogte van beschouwing Elias op Horeb werd verheven, is een academische kwestie. Sommigen zeggen, dat hij den Heer zag van aanschijn tot aanschijn, zoals wij Hem hopen te aanschouwen in de hemel. Alle geestelijke schrijvers rangschikken hem onder de meest begunstigde mystieke zieners. Wat hij zag op Horeb, was een afschaduwing van datgene, waarvan hij eens getuige zou zijn op Tabor, waar de Zaligmaker van gedaante veranderde en waar Mozes en Elias deelden in Zijn verblindende glorie. De H. Schrift verhaalt van Mozes, dat, toen hij afdaalde van de Sinaï waar hij met God gesproken had, zijn aangezicht straalde van goddelijk licht, zodat de Joden hem niet durfden aanzien. Hetzelfde wordt niet gezegd van Elias, maar wij zien hem komen tot de Joden als uit een andere wereld, uit de hemelse hoven, en bij zijn komst deze woorden spreken: *Vivit Deus in cuius conspectu sto*. Dit is de grondslag van zijn gebedsleven.

Dit leven in Gods tegenwoordigheid, dit zich plaatsen voor het aangezicht des Heren is het heel bijzondere kenmerk, dat de zonen en dochters van Carmel als erfdeel ontvingen van den profeet: *Conversatio nostra in coelis est*. Onze omgang is in de hemelen. Elias werd niet ten hemel opgenomen, maar hier op aarde leefde hij in de hemel en met een godvrezend hart stond hij voor Gods troon: 'De Heer leeft, ik sta voor Zijn aangezicht'. De woorden, door den aartsengel Raphaël gesproken tot Tobias, doen denken aan de woorden van Elias. Toen hij onder de naam van Azarias Tobias had vergezeld en hem veilig geleid had op zijn reis, maakte hij zich bekend als een engel Gods: 'Een van de zeven, die staan voor God'. 'Het scheen, of ik at en dronk met U, maar ik gebruikte een onzichtbare spijs en drank, die niet door de mensen kunnen gezien worden'. Dit besef van Gods tegenwoordigheid is van de allergrootste betekenis in het religieuze leven.

We behoeven niet te zeggen, dat de oefening van het steeds leven in Gods tegenwoordigheid niet iets is, wat enkel en alleen eigen is aan de orde van Carmel. Het is de wortel van alle geestelijk leven en alle geestelijke schrijvers beschouwen ze, hoe verschillend de methode ook moge zijn, als een wezenlijk bestanddeel van de vooruitgang in het religieuze leven. Maar op de Carmel neemt ze een heel bijzondere plaats in. Het is tekenend, dat een der meest bekende en verspreide werken over de oefening van het leven in Gods tegenwoordigheid geschreven werd door een eenvoudigen lekebroeder van de Carmel van Parijs. Hij werd geboren in 1666 en stierf op vijf en twintigjarige leeftijd. Het is een klein boekje en bevat vier samenspraken en zestien zeer belangrijke brieven. Het werd uitgegeven een jaar na zijn dood en spoedig daarna vertaald in het Engels. Later is het in bijna alle talen overgezet met inbegrip van het Esperanto.

In onze dagen is de kleine Thérèse van het Kindje Jezus en van het heilig Aanschijn het grote voorbeeld van deze oefening van het leven in Gods tegenwoordigheid, uitgedrukt in haar godsvrucht tot het heilig Aanschijn. Deze devotie was ook altijd karakteristiek in haar zuster, de H. Teresia van Avila. In vele van onze oude kerken kunnen we nog sporen zien van deze Carmelietendevotie tot het heilig Aanschijn. De afbeelding ervan is geschilderd op de grote sluitsteen boven het priesterkoor van onze kerken te Mainz en te Frankfort aan de Main. Het ziet neer op het koor en is omgeven door toepasselijke schriftuurteksten, die de biddenden eraan herinneren, dat Gods ogen altijd op hen gevestigd zijn en dat zij moeten opzien naar Zijn heilig Aanschijn.

De liefde voor de eenzaamheid

Maar al is Elias dan het grote voorbeeld van het beschouwende leven, zoals deze diep besloten lag in het hart der oude wet, hij is ook een groot asceet. En in deze kenmerkende hoedanigheid vinden wij een tweede grondslag voor zijn gebedsleven en dat is zijn liefde voor de eenzaamheid, waarheen hij altijd weer terugkeert en waarheen hij door God gezonden wordt. Maar vooraleer God hem met zo rijke zegeningen overlaadde, vroeg hij grote offers van hem. 'De grote kluizenaar', zegt de H. Hiëronymus, 'de beminnaar der eenzaamheid, wordt door de geest Gods naar de woestijn geleid'. Daar begrijpt hij de woorden van den Psalmist: *Sedebit solitarius et facebit et levabit se super se*; de eenzame zal zich neerzetten en zwijgen en zich boven zich zelf verheffen.

Een derde grondslag voor zijn gebedsleven kunnen wij zien in zijn onthechting aan de wereld. Als hij tot God wordt opgeheven, zal dit geschieden ten koste van offers. De Heer riep hem weg uit het land van zijn geboorte en van zijn eigen volk. En zoals onze Verlosser na hem, proeft hij de bitterheid van de eenzame wereld. God beproefde Zijn dienaar, zwaar en op velerlei wijze. Hij vroeg zijn medewerking, maar bovenal vroeg Hij een blind geloof en algeheel vertrouwen in Zijn Voorzienigheid.

Onthechting aan de wereld in versterving, vasten en armoede

We kunnen naar waarheid zeggen, dat het leven van hoge beschouwing, door den profeet geleid, niet alleen gegrondvest was op de beoefening van alle deugden, maar ook dat deze beoefening van gebed en deugd – heldhaftige deugd – zijn visioenen en mystieke genaden vergezellen en volgen. Deze mystieke genaden zijn een vrije gave van God, maar God gaf ze niet zonder grote en heldhaftige deugd te vragen als gesteltnis en voorbereiding van zijn kant.

Vereniging van liturgisch en meditatief gebed

Maar tenslotte is gebed het voornaamste wezenskenmerk van de groten profeet. Zijn leven is er geheel en al van doordrongen. De H. Jacobus getuigt, dat hij het grote voorbeeld is van voortdurend gebed. En in dat gebed van Elias zien wij een wonderbare vereniging van liturgisch mondgebed met de meditatie en de contemplatie – contemplatie beschouwd in zijn dubbele, actieve en passieve betekenis. We kunnen in hem een voorbeeld zien van liturgisch gebed, want het zingen van Gods lof was een voornaam punt in de school der profeten. Het woord 'profeet' had in de oude Wet een uitgebreider betekenis dan wij er nu aan hechten. Het werd niet alleen gebruikt om iemand aan te duiden, die profeteerde, die door God met de bijzondere gave van de voorzegging der toekomst begiftigd was, maar ook iemand, die gezamenlijk met anderen, gewoonlijk zevenmaal per dag, de lof van God zong. In een vroegere periode van Israëls geschiedenis, zo verhaalt ons de H. Schrift, was Saul onder de profeten, wat niet wil zeggen, dat hij de gave der profetie bezat, maar dat hij zich aansloot bij verschillende groepen om de lof van God te zingen. Elias was profeet in beide betekenissen van het woord. Hij had een school en leerlingen, niet op één, maar op vele plaatsen, en zeer waarschijnlijk is het, dat hij hen op vasten tijden leidde bij het gebed. We mogen derhalve zeggen, dat het liturgisch gebed, al neemt het ook een tweede plaats in na het verhevener gebed van meditatie en contemplatie, bij ons een zeer oude traditie heeft.

Onze orde is niet de orde van het liturgische gebed, zoals de oude Oosterse orde der Basilianen of de Westerse der Benedictijnen, maar toch vindt het liturgische gebed een bijzondere bevestiging in onze eigen ritus, en het moet altijd een voorname plaats innemen in onze omgang met God. De regel roept ons tezamen in het koor om het goddelijk officie te bidden, gemeenschappelijk, liturgisch.

De H. Teresia wilde in haar liefde voor het liturgisch gebed dit zozeer vervullen van heilige gedachten, dat het ook in zekere zin contemplatief gebed werd, gebed van actieve contemplatie. De invloed en de aantrekkelijkheid van de eenvoudige en stichtende Carmelitaanse liturgie is altijd groot geweest. Meer dan één Carmel op het vasteland heeft er zijn ontstaan aan te danken.

De groei van het contemplatieve leven in de woestijn door de eucharistische spijze

Het is wel iets zeer karakteristieks van de Carmelitaanse spiritualiteit, dat zij het geestelijk leven opvat als iets groeiends, en hier geeft het leven van de profeet ons weer een heel bijzondere les. Zoals het lichamenlijk leven voedsel nodig heeft, zo ook het geestelijke leven. De H. Schrift verhaalt ons, hoe Elias in de kracht van de geheimzinnige spijze, die hem door den engel was gegeven, veertig dagen en veertig nachten wandelde tot aan de berg Horeb. Hier mocht hij God aanschouwen. Ons geestelijk leven en ons mystiek leven hebben het heilig voedsel nodig, dat ons door God geschonken wordt in het H. Sacrament des Altaars.

In de school van Carmel is het mystieke, contemplatieve leven, de vrucht van het Eucharistische leven. In verband met het H. Sacrament des altaars, de bron van ons gebedsleven, biedt het leven van Elias ons een allertreffendst beeld. Het wonderbare brood, dat hem gegeven werd, is een volmaakt beeld van het Eucharistisch brood, in welks kracht wij wandelen op onze levensreis hier beneden.

De bijzondere verering van het H. Sacrament is niet beperkt geweest tot de Carmel, maar wel kunnen we zeggen, dat deze door de eeuwen heen een groot en belangrijk deel heeft uitgemaakt van onze Carmelitaanse tradities. In vele gevallen waren onze kloosters centra van Eucharistische eredienst. De H. Maria Magdalena de Pazzi werd aangetrokken door de Carmel van Florence door het feit, dat de zusters er dagelijks de H. Communie ontvingen, een gebruik, dat niet gewoon was in die dagen. Voor de H. Teresia bestond er geen groter vreugde dan weer een nieuwe kerk of kapel te mogen openen als een woonplaats voor den Heer.

Het is een voorschrift van de regel, dat alle leden van een Carmelgemeenschap iedere dag de H. Mis bijwonen, dat de kapel moet gelegen zijn in het midden van het klooster, door iedereen ten allen tijde gemakkelijk te bereiken, en dat de kerkelijke getijden gebeden worden in de tegenwoordigheid van het H. Sacrament. Daar de Orde van Carmel een bedelorde is, zijn kerken en kloosters stemmig en eenvoudig van architectuur, maar in de versiering van kerken en altaren is geen armoede voorgeschreven. En dit is een belangrijk verschil met andere bedelorden – met die van de Capucijnen bijvoorbeeld, welke regel van armoede zich zelfs uitstrekt tot de kerk.

Ziehier in het kort enige hoofdpunten van de tradities der orden met betrekking tot de H. Eucharistie. Met Elias wandelen wij in de kracht van dit goddelijk brood en als we in het gebed tot het leven van God willen naderen, dan moeten wij altijd het gebod van de Zaligmaker indachtig zijn: 'Als gij het vlees van den Zoon des Menschen niet eet en Zijn bloed niet drinkt, zult gij het leven in u niet hebben'. Zoals het ontvangen van het wonderbare brood in de woestijn Elias leidde op zijn weg naar de beschouwing van God op Horeb, zo ook moet de heilige Eucharistie ons geleiden tot de aanschouwing van zijn heilig Aanshijn. In de grotten van Horeb sprak God tot den profeet door de stem van de zachte, ruisende wind. De Heer was niet in de storm noch in de aardbeving, maar in de zachte wind; zo ook moeten wij na de H. Communie schouwen onder de Eucharistische gedaanten en in de diepten van onze geest, want dan gaat God voorbij.

Het visioen van de Moeder Gods, leidraad voor het gebedsleven van de Carmel

Bijzondere aandacht moet gevraagd worden voor het visioen van Elias op de Carmel. Dit visioen is de grondslag van het Mariaal karakter der Carmelitaanse spiritualiteit. Op de top van de Carmel zag de profeet na zevenmaal gebeden te hebben een kleine wolk, draagster van de regen, die de verschroeiende aarde weer vruchtbaarheid zou geven. Het is niet nodig een authentieke verklaring te geven van deze verschijning, maar toch mag ik zeggen, dat vele uitleggers van de H. Schrift in deze wolk een voorafbeelding hebben gezien van de H. Maagd, die in haar schoot den Verlosser der wereld droeg. Het is niet de eerste keer, dat een wolk werd gebruikt als symbool. In de woestijn was een wolk, die de Ark des Verbonds bedekte, het teken van Gods tegenwoordigheid. In tal van omstandigheden, waarin van dit beeld ener wolk wordt melding gemaakt, wordt dit symbool toegepast op Gods afdaling op aarde en Zijn verblijf onder de kinderen der mensen.

Uit de omstandigheden, waarin de profeet na zijn zevenmaal herhaald gebed de wolk boven de zee zag opstijgen, mogen we concluderen, dat het zien daarin van een voorafbeelding van de Moeder Gods – een beeld van het geheim der Menswording – geheel en al in overeenstemming zou zijn met het voorafbeeldende karakter van het Oude Testament; en dit te meer, wijl de H. Schrift van dit visioen uitdrukkelijk melding maakt in het leven van een profeet,

die tot zulk een hoge trap van beschouwing zou verheven worden. In elk geval, dit is zeker – en het lost de kwestie op wat betreft de juiste bepaling der leidende beginselen van het Carmelitaanse gebedsleven – dat in de Orde deze verschijning aan Elias altijd beschouwd is als een begin van de verering van de Moeder Gods. Om deze reden was het ook, dat volgens de overlevering van de Orde het oude heiligdom, toegewijd aan de H. Maagd, gebouwd werd op de berg Carmel, temidden van de grotten der kluisenaars. In het geestelijk leven der Orde, in de school van Carmel, heeft dit visioen z'n bijzondere plaats, en eeuwenlang is het beschouwd als het geliefde beeld, waaronder de Orde naar de H. Maagd opziet.

We behoeven slechts de getijden van het feest van O. L. Vrouw van de berg Carmel te lezen om de grote betekenis van dit visioen te begrijpen voor het geestelijk leven van de Carmel. In een afzonderlijke lezing zullen wij meer zeggen over het Mariaal karakter van de Carmelitaanse spiritualiteit.

Overeenstemming van het intellectuele en affectieve gebed, gulden middelmaat

Ten slotte moeten wij onze aandacht schenken aan het providentiële verband, dat er bestaat tussen de twee grote visioenen van den profeet op Carmel en op Horeb. Deze beide visioenen zijn zeer nauw met elkander verbonden. Het laatste is de kroon op het eerste en vult aan, wat nog niet gegeven was in het eerste. Terwijl we Elias bewonderen, zoals hij op de Carmel zich verheft in beschouwing, moeten we niet vergeten, dat hij toch ook z'n menselijke zijde had, en dat daarom het allermenselijkste hem niet vreemd was.

Hij had het vuur afgeroepen op de Carmel en regen op de verschroeiende aarde, maar toch hield Jezabel, die onbewogen bleef in haar boosheid, Achab en zijn volk geboeid in slavernij. Machtig was ze en begerig naar wraak. En Elias, gebroken door vrees en teleurstelling, stortte al de ellende van zijn ziel uit voor God: 'Het is genoeg, Heer, ik smeed U, neem mijn leven van mij weg'.

In verband hiermee kunnen wij bijna geen te hoge betekenis toekennen aan de openbaring van God aan Elias op Horeb. We zouden willen opmerken, dat de verschijning aan Elias op Carmel het karakter draagt van een verlichting van de geest, een intellectuele openbaring, de ontsluiting van een mysterie, het mysterie van de Menswording. Het is waar, dat bij deze verschijning op de Carmel een zekere aandoening of aantrekking van de wil niet ontbreekt, want we zien, hoe de profeet onder de drang hiervan gevoerd wordt voor Achab naar de hoofdstad van Samaria. Maar deze aantrekking, deze aandoening van de wil is van weinig belang bij deze verschijning. Bovenal is het de openbaring van een mysterie. In het visioen op de berg Horeb echter voelde de profeet de geest Gods. De eerste verschijning was in de strikte betekenis van het woord intellectueel, de tweede was de ademtocht van Gods geest. De tweede vult de eerste aan. Na de eerste was de profeet, hoewel zijn geest door God verlicht was, nog onderworpen aan zwakheid en moedeloosheid en hij smeekte om te mogen sterven. In de tweede is hij gesterkt en getroost en in vrede. Deze verschijningen zijn allernauwst met elkander verbonden. Zo is er in de school van Carmel overeenstemming tussen de intellectuele verlichting van de geest en de affectieve liefde van het hart.

Terwijl de school van Sint Bernardus en die van Sint Franciscus scholen zijn van liefde, van serafijnse liefde, en die van Sint Dominicus van het verstand, volgt de school van de Carmel de gulden middenweg, en is deze de harmonische samensmelting van beide.

Zeker zouden zij, die wonen op de Carmel, wensen een vonk te hebben opgevangen van de vlam van liefde en ijver, die brandde in den groten profeet. Vuur is het meest expressieve zinnebeeld van de liefde. 'Ik ben vuur op de aarde komen brengen'. Dit vuur was het, dat Elias omhulde, toen hij, zoals de H. Schrift verhaalt, in een vurige wagen ten hemel werd opgenomen. Gehuld in die serafijnse vlam werd hij weggenomen van de aarde. De Carmel moet altijd die gloed voelen van de ijver van zijn stichter. Hij is het kenteken van den waren navolger van Elias. Die gloed brandt in alle Carmelieten-heiligen. Vooral zien we dat in de ziel van de serafijnse H. Teresia van Avila. Het smeulende vuur, dat gloeide in de ziel van 'deze onverschrokken dochter der verlangens', is Carmels grootste getuige voor de geest van Elias. In deze grote zielen zijn vervuld de woorden van den profeet, die het wapenschild der orde omgeven: 'Met ijver heb ik geijverd voor den Heer, den God der heerscharen'.

Maar de school van Carmel waarschuwt ons in haar leidende figuren, zelfs in die van den profeet Elias, dat wij nooit de grote betekenis uit het oog moeten verliezen van de intellectuele grondslag van het contemplatieve leven: de verlichting van de geest, het in werking stellen van alle geestelijke vermogens. Door de meditatie en contemplatie van verbeelding en verstand moeten wij opklimmen tot de act van liefde, moeten wij in vurige gloed ontstoken worden. Zelfs de *Doctor mysticus* – zoals wij in een volgende lezing zullen zien – wijst telkens weer op de noodzakelijkheid van de beschouwing door verbeelding en verstand, omdat wij niet altijd kunnen zweven in de hogere sferen van het mystieke leven. En Teresia, die aandringt op akten van liefde, leidt haar zusters op de weg van beschouwing en overweging door de verbeelding en het verstand.

Gaarne ook zouden wij willen spreken over het apostolisch karakter van het leven van den groten profeet, maar zijn optreden in het Oude Testament toont duidelijk genoeg de vurige apostolische geest, waardoor hij gedreven werd. Overeenkomstig deze geest is het leven op de Carmel altijd apostolisch geweest. In de volgende en vooral in de laatste lezing zullen wij het apostolisch karakter van dit leven beschouwen. We wijzen hier op dat apostolaat om aan te tonen, dat ook in dit leven het leven van den profeet van Carmel opwekte en begeesterde zelfs tot het hoogste ideaal van het apostolaat.

*De rozenrank met de donkerrode rozen die zich slingert om de Carmel,
een afbeelding van Elias*

Tot besluit zouden wij den groten profeet Elias gaarne willen zien als een rank van rode rozen in de hof van Carmel, en niet alleen hem, maar ook allen die hem volgen – opklimmend (symbool van de beoefening der deugd) langs de hellingen van de berg, door de holen en grotten van Carmel, hem omgevend als met een gordel van vuur.

Deze rode rozen zijn het zinnebeeld van de vurige liefde, die brandt in Elias en zijn leerlingen. Die liefde is de meest karakteristieke eigenschap van hun geestelijk leven. Door dit vuur werden de leerlingen, evenals de profeet en St. Teresia van Avila, serafijnen. Ja, wij kiezen dit symbool van de roos – de donkerrode klimroos. Ik zie, hoe zij zich verspreidt over de hele berg en hem geheel in vlammen zet. De laatste bloem, die wij in deze lezingen zullen plukken in de Carmelgaard zal geen andere zijn dan de roos, die bloeide in onze eigen tijden en zich slingerde rond de berg. Die laatste bloem zal zijn de 'kleine bloem', Teresia van het Kindje Jezus, die wijd in het ronde haar rozenblaadjes spreidend, tot in de kleinste bijzonderheden dit zinnebeeld der rode roos in zich heeft bewaarheid.

Moogt gij allen zijn als de rode klimroos, opklimmend langs de glooiingen van de Carmel, brandend van liefdevuur als ons verheven toonbeeld Elias, strooiend de blaadjes van de bloemen Uwer deugd, evenals de Kleine Bloem, over al Uw medemensen.

LEZING 2

DE KLUIZENAARS VAN DE CARMEL

Carmelitaanse kruisvaarders

Volgens het reisverhaal van den Grieksen monnik Phocas kwam de H. Bertholdus, 'een monnik, grijs van ouderdom en bekleed met de priesterlijke waardigheid in 1155 op de Carmel, bouwde er een kleine kapel en bracht er tien broeders tezamen'. Hij gaf hun echter geen Regel, daar hij niets wilde veranderen aan de gebruiken dezer monniken, die voor hen de kracht hadden van een ongeschreven wet. Het is moeilijk om juist te zeggen, waarin deze gebruiken bestonden. Een ruwe schets ervan mogen we echter zien in twee documenten, die zonder twijfel de hoofdpunten van deze gebruiken aangeven. Het eerste is de Regel, opgesteld door den H. Albertus, Patriarch van Jeruzalem (vijftig jaar daarna) en gegeven aan den H. Brocardus, opvolger van den H. Bertholdus. Hij begint met de verklaring, dat deze Regel is opgebouwd op reeds vroeger gelegde grondslagen en dat het doel ervan is om de reeds lang gevestigde traditie op schrift te brengen. Het tweede document is de reeds vroeger vermelde *Institutio Primorum Monachorum*, die een korte samenvatting is van de Geest en de levensregel, die ingang gevonden hadden bij de monniken. Het is niet minder waardevol, hoewel pas geschreven in de dertiende eeuw.

Het zich wijden aan het contemplatieve leven in eenzaamheid en onthechting

Merkwaardig gelijk aan elkaar zijn deze twee documenten in de geest, die er uit spreekt, en in de punten, waarop zij de nadruk leggen. Beide zouden het gebed willen beschouwd zien als het essentiële deel van het leven der Orde en zij stemmen overeen in de bepalingen, die zij aangeven voor het onderhouden ervan. Het ideaal, dat zij de eerste monniken voor ogen stellen, is er een van eenzaamheid en onthechting aan de wereld als voorwaarde voor, en als bescherming van dat gebedsleven. Hun woonplaatsen zullen zijn in de woestijn, ver van het bedrijvige leven der wereld. Deze plaatsen worden aanbevolen als het meest geschikt voor hun afzondering, ofschoon teruggetrokkenheid van de wereld ook minder ver verwijderd van het wereldse gewoel kan tot stand gebracht worden. Maar de Regel eist, dat het klooster ook inderdaad altijd een klooster zij, en dat de voorschriften ervan die atmosfeer van vrede en rust verzekeren, waarin de ziel kan omgaan met God. Iedereen moet een afzonderlijke cel hebben, die de regel beschouwt als ieders bijzonder heiligdom, en anderen mogen die niet betreden zonder ernstige reden. De cel wordt beschouwd als een plaats voor ieders persoonlijke devotie en innig gebed.

Alle constituties, geschreven op verschillende tijden, hebben heel scherp en duidelijk de nadruk gelegd op het bezit van de cel als het heiligdom van iedere ziel in het bijzonder. De H. Maria Magdalena de Pazzi was gewoon de muren van haar cel te kussen, terwijl zij de woorden herhaalde, die aan den H. Bernardus worden toegeschreven: 'O zalige eenzaamheid, o, enige zaligheid'. (*O, beata solitudo, o, sola beatitudo*). Op de Carmel vindt men geen gemeenschappelijke slaapzalen en er wordt geen werk gemeenschappelijk verricht, als het mogelijk is dit alleen te doen. Is het noodzakelijk, dan is er een gemeenschappelijke werkplaats, maar de regel dringt er op aan, dat het werk wordt verricht in stilzwijgen. Van de andere kant zijn er weer plaatsen, waar het communiteitsleven op de voorgrond treedt. Er is een gemeenschappelijke refter en een plaats voor gezamenlijke ontspanning. Met uitzondering hiervan echter leeft men zoveel mogelijk in de teruggetrokkenheid van de cel. Hij, die wil komen tot heiligheid en inniger vereniging met God overeenkomstig de geest van de Carmel, moet liefde hebben voor de eenzaamheid en de onthechting aan de wereld. Het is wel iets heel eigenaardigs van de Carmelorde, dat zij, hoewel een bedelorde en levende en werkende onder de mensen in de wereld, de grootste liefde bezit voor eenzaamheid en onthechting aan de wereld, en dat zij de eenzaamheid en de overweging beschouwt als het beste deel van haar geestelijk leven.

Noodzakelijkheid van het actieve leven

Maar de orde van Carmel is niet alleen contemplatief. Het actieve leven van het apostolaat is niet vreemd aan de geest van Carmel. Daar zijn tijden, dat de priesters van Carmel hun deel moeten hebben in het actieve leven der kerk, dat men om God God moet verlaten. Dit lag er in opgesloten, toen de Orde werd opgenomen onder de bedelorden. Van die tijd af aan moest het leven der Orde gemengd zijn. Zelfs de vurigste voorstander van het contemplatieve leven, Pater Generaal Nicolaas van Frankrijk, de opvolger van den H. Simon Stock, erkent in zijn *Ignea sagitta*, dat niet alleen op dat tijdstip (omstreeks 1275), maar zelfs reeds daarvoor de kluizenaars van de Carmel, als de omstandigheden het vorderden, niet alleen hun cel, maar ook hun klooster verlieten en van de Berg afdaalden om zich te wijden aan het werk van het actieve apostolaat. En toch, dit was een uitzondering, want in de Regel stond voorgescreven, dat 'de monniken moeten blijven in hun cellen of in de nabijheid ervan, dag en nacht de wet des Heren overwegende': *Maneant singuli in cellulis suis, die ac nocte in lege Domini meditantes, vel in orationibus vigilantes, nisi aliis justis occasionibus occupantur*, 'tenzij zij in beslag genomen worden door andere wettige bezigheden'.

Het Dominicaanse en het Carmelitaanse ideaal

In het mystieke leven schijnt het een tegenstrijdigheid te zijn in het ideaal der Dominicanen: *Contemplata aliis tradere*, wat overeenkomstig de uitlegging van den H. Thomas het hoogste ideaal van het geestelijk leven vertegenwoordigt, n.l. het mededelen van de vruchten der contemplatie aan anderen door het actieve leven. We moeten deze twee idealen niet beschouwen als tegengesteld aan elkander. Beide wegen leiden tot God en uit beide putten de gelovigen de grootste genaden. Deze verscheidenheid van religieuze idealen zet de overvloedige verscheidenheid van het leven der Kerk in des te helderder licht. 'Maria heeft het beste deel verkozen, hetwelk haar niet zal ontnomen worden'. Aldus sprak de Heer tot Martha. Martha, die ijverig in de weer was met veel te bedienen en die zich beklaagde, dat haar zuster haar alleen liet bedienen. De H. Kerk past deze woorden toe op Maria, de Moeder van God; en de Orde van Carmel zo dierbaar aan haar hemelse Moeder, maakt voor zichzelf aanspraak op Maria's deel in het geestelijk leven der Kerk. Terecht kunnen we zeggen, dat de beschouwende orden altijd de meest ernstige beletselen het hoofd moesten bieden bij hun gebedsleven. Maar desondanks is de Carmel steeds blijven getuigen, dat de beschouwing de voornaamste plaats moest innemen.

Onvermijdelijk stelt in bijna alle omstandigheden van het moderne leven het actieve apostolaat zijn hoge eisen aan de Carmel en dan nemen de priesters van de Carmel gaarne het motto over van de Dominicanen. Zij moeten er zorg voor dragen, dat hun werkzaamheid diep geworteld is in de beschouwing, want dat is voor hen de enige bron en waarborg voor een vruchtbare werkzaamheid. Wanneer dit noodzakelijk is, dan zal de Carmel geëerd en gezegend worden door zulk een apostolaat. Maar nooit moet uit het oog verloren worden, dat de beschouwing het voornaamste deel is – het actieve leven moet altijd de tweede plaats innemen. De eerste kluizenaars van de Carmel beminden de eenzaamheid; na het gewoel en de luidruchtigheid van de strijd trokken zij zich terug uit de wereld in de stilte van de grotten van de Carmel om verder hun leven geheel en al aan God te wijden. Evenals Elias hadden zij de gevaren van de woestijn gekend en hoopten nu God te vinden op de heilige Berg. Maar bijna onmiddellijk daarna vinden wij hen, zich verspreidend over de wereld, kloosters stichtend en zich wijdend aan apostolische arbeid. Nicolaas van Frankrijk kon gerust zeggen, dat zij dit zelden deden, maar zij belastten zich met zodanig werk onder de drang der noodzakelijkheid en het werd niet beschouwd als in strijd met de regel.

De moeilijkheid om de scheidingslijn te trekken

Het is moeilijk te zeggen, wanneer deze noodzaak zich voordoet, maar de regel denkt wel aan beperkingen, wanneer hij spreekt van *justa occupatio* als reden om voor een wijle het leven in de eenzaamheid te verlaten. Er zijn tijden geweest, in het bijzonder in de eerste eeuwen van de vestiging der orde in het Westen, dat dringende noden der Kerk werden verwaarloosd omwille van het beschouwende ideaal. Er waren echter ook andere tijden, waarin de geest van het

beschouwende leven verloren ging in te grote activiteit. De vereniging van het beschouwende en het actieve leven heeft een moeilijk probleem opgeleverd, zelfs voor de H. Teresia, die het bij haar hervorming moeilijk vindt om de juiste scheidingslijn te trekken. We zien, hoe de H. Joannes van het Kruis dikwijls zijn cel verlaat om het evangelie aan de armen te prediken. We zien hoe, in het allereerste begin van de hervorming, het grootste gedeelte van de hervormde Orde het missiewerk als zo dringend beschouwt, dat missionarissen gezonden worden om kloosters te stichten in landen, waar de beoefening van het beschouwende leven onmogelijk was. Tot degenen, die tegen dit missiewerk gekant waren, zegt St. Teresia in het *Boek der Stichtingen*: 'Misschien zullen enigen zeggen, dat er in de eenzaamheid minder gelegenheden zijn om God te beledigen en dat de zuiverheid gemakkelijker bewaard blijft. Maar wanneer de gehoorzaamheid of de naastenliefde ons gebieden het gevaar te lopen, dat aan deze gelegenheid verbonden is, dan schittert de liefde in veel helderder glans, dan ze zou doen in de schuilhoeken der eenzaamheid [...]. Geloof me, we maken een veel groter winst, en een winst, waarmee niets te vergelijken is, ook al begaan we meer fouten en al lijden we enige lichte verliezen'.¹¹

Het apostolaat van het beschouwende leven

Maar het voornaamste punt, waaraan men te denken heeft, is, dat de school van de Carmel, ook terwijl ze aan de zorg voor de zielen in de wereld de hoogste waarde hecht, toch niet uit het oog kan verliezen, dat zij een hogere roeping heeft. Elias was geroepen tot een leven van gebed, temidden van een leven van intense activiteit, en toch is hij een van de grootste profeten van het Oude Testament. Zijn leven en zijn gebed zeggen ons, dat zijn gebed de kracht en sterkte van zijn leven was. Zo is ook het beschouwende gebed van den Carmeliet de kracht van het actieve apostolaat. De invloed van de contemplatieve ziel wordt niet onttrokken aan het apostolaat. In het mystieke lichaam van Christus – we zullen dit duidelijk zien in de laatste lezing – vormen de gebeden en offers van de contemplatieven een orgaan van hoge waarde. Derhalve is er geen tegenstrijdigheid tussen het beschouwende en het actieve leven. Het eerste is de grote steun van het tweede. Het mystieke leven is in de hoogste betekenis apostolisch. Zonder activiteit naar buiten heeft het de grootste invloed. De H. Teresia van Avila, de H. Maria Magdalena de Pazzi en bijzonder de Kleine H. Teresia van Lisieux leren ons het apostolaat van het gebed. Vele Carmels worden beschouwd als ware centra van missiewerk, niet wegens hun activiteit, maar door hun beschouwende leven.

De liefde voor het mystieke leven karakteristiek

Het is opmerkelijk, dat we, reeds in de eerste eeuw na de grondvesting der Orde in het Westen, het mystieke leven, zoals we dat hebben uiteengezet, zeer duidelijk getekend zien en tegelijk daarmee ook het bovenbeschouwde onderscheid.

Zo neemt de orde haar eigen bijzondere plaats in in de Kerk. Misschien mogen we in deze bijzondere gunst, die de Orde verkreeg met het oog op haar mystiek leven, een bevestiging zien van haar roeping. De Orde heeft het voorrecht den groten profeet van het Oude Verbond te mogen vereren als haar toonbeeld en haar voorbeeld, zijn leven te mogen beschouwen als het model, waarnaar het leven, zoals het geleefd wordt in de school van Carmel, is ingericht. Naar dit model bouwde de Carmel zijn eigen school, die in de beschouwing haar hoogste ideaal ziet.

'Wij allen, die het heilig kleed van de Carmel dragen, zijn geroepen tot gebed en beschouwing; de Carmel is de plaats van onze eerste stichting, wij behoren tot het geslacht der heilige Vaders van de Carmel, die in zulke volstreckte eenzaamheid en in zulke volkomen verachting van de wereld zochten naar de schat, de kostbare parel, waarvan wij spreken. En toch zeg ik U, dat zeer weinigen onzer er zich op voorbereiden, dat de Verlosser hun deze tonen zal'.¹²

De *Mater Spiritualium* en de *Doctor Mysticus*, de H. Teresia en de H. Joannes van het Kruis, zijn de grote leermeesters in het geestelijk leven dezer school. Zij zijn de grote voorbeelden van het mystieke leven van Carmel en het meest algemeen bekend. Maar behalve deze op de

¹¹ St. Teresia, *De Stichtingen*, Hfdst. V; ed. Pourrat, 178.

¹² *Kasteel der Ziel*, vijfde verblijf, Hfdst. I.

voorgond tredende personen, is er zulk een groot aantal mystieke schrijvers, mannen zowel als vrouwen, dat de Carmel een eerste plaats inneemt onder de schrijvers en leiders van het geestelijk leven. De oude geschiedenis der Orde toont ons, dat deze speciale uitverkiezing tot het mystieke leven zich geopenbaard heeft van het begin af en het blijvend ideaal der Orde was, lang vóór de H. Teresia en de H. Joannes van het Kruis de hervorming doorvoerden, die de beschouwing zulk een vooraanstaande plaats deed innemen.

Het tweevoudig doel van het beschouwende leven: ascetisch en mystiek

Het mystieke leven in de eigenlijke zin van het woord is in deze school zonder voorbehoud een zuivere gave van God. Desniettemin wordt het voor ogen gesteld als het doel van het leven der Carmelieten, als de glorie, waarmede God ons leven op aarde kan bekronen. Hierin ligt opgesloten de gevolgtrekking, dat de spiritualiteit van de Carmel zich moet beijveren om die verheven zielegesteltenis aan te kweken, waarmee alleen deze Godsgave verenigbaar is. Het is echter waar, dat geen gesteltnis, zij moge dan nog zo volmaakt zijn, op deze gave aanspraak kan maken als op een recht. Het blijft altijd een vrije gave van God. Over dit bijzonder punt van het geestelijk leven is door de Godgeleerden veel van gedachten gewisseld en het is nauw verbonden met de vraag – die beantwoord is op verschillende wijzen – of er speciale uitverkiezing of roeping gevorderd wordt voor het mystieke leven.

Omtrent deze kwestie zijn er zeer verschillende meningen. Sommigen leggen grote nadruk op het mystieke leven als een bijzondere gave van God, die als zodanig niet het voorwerp van roeping kan zijn. Anderen gaan verder en beweren, dat men zelfs naar zulk een gunst niet mag verlangen, noch bidden om ze te verkrijgen. Van dit standpunt uit bezien kan er geen voorbereiding zijn voor de mystieke toestand, kan er ook geen kwestie zijn van een passende gesteltnis, en ofschoon deze school nog wel spreekt van een zekere 'ontvankelijkheid', verklaart ze toch, dat deze ontvankelijkheid in 't geheel geen gewicht in de schaal legt, omdat God zijn gunsten geeft, zoals Hij wil, en geen menselijk pogen kan die ontvankelijkheid doen toenemen of vergroten. Dit is de school van de *oratio infusa*, waarbij de voornaamste nadruk valt op de mystieke genade als een vrije gave.

De school, die een tegenovergestelde mening is toegedaan, is die van de *oratio acquisita*, die de menselijke activiteit meer op de voorgrond stelt en dit somtijds onder zulke termen doet, alsof zij aanneemt, dat God, die zich niet in edelmoedigheid laat overtreffen, verplicht zou zijn deze genade te schenken aan degenen, die alle krachten inspannen om zich deze waardig te maken. Ofschoon deze genade de passende bekroning is van het geestelijk leven, is het feit, dat ze niet aan allen wordt meegedeeld, geen bewijs dat Hij er niet alle mensen aan wil deelachtig maken, maar alleen dat slechts weinigen zich hebben waardig gemaakt ze te ontvangen.

Vereniging van oratio infusa en acquisita: gulden middenweg

De school van de Carmel houdt, althans in haar representatieve leden, de gulden middelweg tussen deze twee uitersten. Overeenkomstig het oude document¹³, dat zich bezig houdt met de geest der Orde, wordt het bereiken van deze verheven staat van mystieke gemeenschap gesteld als het doel van alle Carmelieten en allen zijn verplicht hun leven in te richten naar dit hoge ideaal; maar tevens wordt er op gewezen, dat de mededeling dezer mystieke gave in wezen vrij is. De H. Teresia beschrijft op haar eigen meesterlijke wijze, hoe het leven der genade wordt opgebouwd op natuurlijke grondslagen.

Het genadeleven, zelfs in zijn hoogste graad, is geënt op het natuurlijke en onder de invloed daarvan groeit de gehele menselijke persoonlijkheid uit tot haar volle rijpheid. Zij toont aan, hoe de menselijke natuur door God is geschapen met de ontvankelijkheid voor deze verheven genadetoestand, maar van de andere kant, hoe de beoefening der deugden en de actieve contemplatie deze mystieke toestanden moet voorafgaan, vergezellen en volgen. Daarom legt zij, na aan God dank gebracht te hebben als den Gever van alle gaven, bijzondere nadruk op de beoefening van het gebed en van de deugd. Kon ik U zeggen, hoe blijde het mij stemt U dit idee

¹³ Titus Brandsma bedoelt het *Boek over de eerste monniken*.

van het geestelijk leven der Orde voor ogen te mogen stellen! Het is altijd en immer de traditie geweest van de Carmel. Wij vinden het bij het begin. Het is de spiritualiteit van het *Boek over de eerste monniken*.

Het leven van de Carmelieten heeft een tweevoudig doel. Het eerste bereiken we door onze moeizame arbeid en krachtige pogingen, geholpen door Gods genade. Het bestaat hierin, dat we aan God een zuiver hart aanbieden, dat op het ogenblik vrij van zonde is. Het tweede wordt ons geschonken door een vrije gave van God, *ex mero Dei dono*, niet slechts na onze dood, maar ook reeds in dit leven, en het bestaat hierin, dat op een of andere wijze het hart proeft en de geest smaakt de kracht der goddelijke tegenwoordigheid en de zoetheid der hemelse glorie. Anders dan de kinderen van onze tijd is de Carmel niet bevreesd voor het mystieke leven. De geest der Orde beschouwt het niet als iets, dat de natuur geweld aandoet, maar hij erkent, dat de natuur in diepste wezen voor zulk een volmaaktheid bestemd is. Ook is de mystieke weg niet de enige. Grote heiligheid kan bereikt worden zonder mystieke genaden en gunsten. Dat blijkt duidelijk uit het leven van verschillende heiligen der Orde. Voor dezen is het genoeg op de Carmel te leven in Gods tegenwoordigheid, in liefde voor de nederigheid, in tevredenheid met alles, wat God hem zal overzenden. Tijd en plaats zijn van weinig belang.

Somtijds bloeit op aarde in Gods tuin een bloem in al haar volle schoonheid, doch heel dikwijls ook komt ze slechts in knop. Maar in de hemel zullen alle bloemen van God opengaan in de glorie van de Zon. Als de goede God, gelijk een goede hovenier, sommige mensen hier op aarde tot volmaaktheid brengt, andere hiernamaals, dan is dat zijn eigen mysterieuze uitverkiezing.

Laten wij er derhalve opnieuw op wijzen, dat de school van de Carmel voorbereiding, de beoefening van de grootste deugd, vordert. Ons leven moet ingericht, overeenkomstig georiënteerd worden op het einddoel der Orde.

De gewone weg: karakteristieke deugden

Laten wij, om beter te waarderen, waarin deze oefening bestaat, in het kort drie punten beschouwen, waarop door onze regel bijzonder de nadruk wordt gelegd. De inleiding maakt er ons opmerkzaam op, dat veel van datgene wat er in de regel voorkomt, hetzelfde is voor allen, die zich verbinden tot de drie geloften om een volmaakt leven te leiden.

Zuiverheid

Maar de gelofte van zuiverheid stelt de regel op heel bijzondere wijze op de voorgrond. Het is waar, dat in het begin de gelofte van gehoorzaamheid werd beschouwd als in zich bevattende ook de twee andere geloften. De gehoorzaamheid is een deugd, die *implicite* alle andere deugden in zich opsluit.

Maar onder deze is er één, die een bijzondere glans bezit en de regel kiest in het bijzonder de deugd van zuiverheid uit om haar uitmuntendheid in het licht te stellen. Onze dienst van God moet gekenmerkt worden, zegt hij, door een zuiver geweten en een zuiver hart. Als een schoon voorbeeld hiervan beschouwt de Orde de Moeder van God, de Maagd der maagden. Bij de inkledingsplechtigheid der Carmelieten wordt de postulant met de witte mantel bekleed met de vermaning, dat deze hem er altijd aan moet herinneren om het Lam zonder vlek te volgen.

Ingetogenheid

Een tweede punt, waarop door de regel de nadruk wordt gelegd, is het stilzwijgen en de ingetogenheid als noodzakelijke voorwaarde voor een leven van gebed. Actieve ingetogenheid, waardoor we ons zelf stellen en houden in Gods tegenwoordigheid, is altijd beschouwd als een volstrekt noodzakelijke voorbereiding voor de vereniging met God in het mystieke leven. Evenals de profeet Gods stem niet hoorde in de storm maar in de zachte koelte, zo ook moet het hart van den geestelijken mens niet geschokt worden door de storm, maar het moet luisteren om Gods stem te vernemen in de stilte van zijn eigen binnenste. De constituties van de Orde hebben hier

altijd de nadruk op gelegd. Het verkrijgen van de ingetogenheid van geest is altijd de eerste stap geweest tot alle verbetering.

Geestelijke wapenrusting

Laat ik U op de derde plaats herinneren aan een derde hoofdstuk van de regel, dat zo levendig de gedachten aan de kruisvaarders weer oproept. Dat bijzondere hoofdstuk is vol van het gewoel van de strijd. Maar het is niet langer de strijd tegen de Saracenen, maar tegen een verschrikkelijker vijand van het heilige land onzer zielen. Het gebiedt onszelf een geestelijke wapenrusting aan te gorden, die uit zes delen bestaat. Het eerste is de gordel der zuiverheid, die wij moeten omdoen door boete en versterving. Door versterving worden niet alleen bedoeld lichamelijke boetedoening, maar ook het buigen van onze wil naar de wil van God als de kortste weg om de zuiverheid van harte te bereiken. In Gods wil, zegt Dante, ligt onze vrede. Het verenigen van onze wil met die van God vraagt voortdurende inspanning om ons zelf te overwinnen. Zo spreekt het *Rituale* van de gordel als van een keten, die ons bindt en ons laat leiden door een ander.

Het tweede onderdeel van de geestelijke wapenrusting, het borstkuras, beschermt het meest vitale lichaamsdeel van den strijder. Zo moet ook uw borst gewapend worden met heilige gedachten. Zij moeten uw hart vervullen, zij moeten het van binnen versterken en het als met een ondoordringbaar pantser verdedigen. Het harnas der gerechtigheid is het derde deel der wapenrusting, dat wij aandoen. Het is moeilijk om met een wapenrusting aan te lopen, maar al doende leert men. We moeten onze wapenrusting dragen als ware ridders van Christus en geen smet werpen op onze blazoens. We moeten ons habijt dragen met de gedachte, dat het ons tekent als de navolgers van Hem, die God is.

Vervolgens het schild van het geloof. Alleen een levend geloof kan ons tegen de aanval beschutten. Zonder levend geloof is onze roeping zonder betekenis. Het geloof is de bron van al onze kracht. Het is het geloof, dat aan ons leven doel en leiding geeft. Een weifelend geloof kan weinig tot stand brengen. Maar een levend geloof is een vruchtbare en steeds stromende bron van kracht en energie.

Het vijfde onderdeel is de helm der zaligheid, het symbool van hoop en vertrouwen. De helm beschermt het hoofd, - daarmee kunnen we ons bewegen met opgeheven hoofd en geen vrees kan ons terneerslaan. Maar de wapenrusting dient om ons te beschermen. We hebben wapens nodig om krijg te voeren. Als zwaard hebben we, ten zesde, het woord van God. Het moet zijn in ons hart en op onze lippen. Alles moet gedaan worden in Zijn naam. Gods heilige naam is het wachtwoord, dat ons gegeven is door de regel.

Door de gelijkenis van de twee standaarden leerde de H. Ignatius zijn leerlingen het leven zien als een strijd, als het gevolg van den groten leider in de verhevenste zaak van alle. Hetzelfde idee ligt ten grondslag aan het hoofdstuk van de regel, dat we beschouwd hebben, want, moge de geest der Orde al gekarakteriseerd zijn door nederigheid en eenvoud, hij geeft ons toch als erfdeel de sterke en ridderlijke geest der Kruisvaarders. Hierin is niets ruws of strijdlustigs, maar het is de bevallige hoofsheid van den echten ridder, die zijn zwaard op het altaar zijner Jonkvrouw legt, om in liefde en eenvoud de nederigste diensten te verrichten, die zij van hem vraagt.

Carmelieten, nijvere bijen...

Jacobus de Vitry heeft de contemplatie van de Carmel vergeleken met nijvere bijen. Over de grote heivelden vliegen ze, zoekend naar honing. Ver weg van het stof en het vuil van het wereldse leven, in de koele, wijde ruimte, verzamelen zij haar honingvoorraad. Voor wereldlingen is het een dorre en onaantrekkelijke plaats, maar voor hen bloeit de woestijn als een roos. In de vroege herfst bekleedt ieder heidetakje op de heide zich met zijn koninklijke livrei en de woeste plaatsen gloeien van het eene eind tot het andere in het purperen symbool der boetvaardigheid. Diep in de kleine klokjes ligt de honing verborgen. Is dit niet een volmaakt beeld van ons leven? Al de myriaden van takjes – de eenvoudige plichten van onze hele dag, verricht in de geest van liefde en boetvaardigheid – bloeien als in vroege herfst op de heide van ons leven. Ze zijn rijk aan honing. Laten wij derhalve als de werkzame bijen onze geestelijke voorraad verzamelen door de werken van ons dagelijks leven.

LEZING 3

DE BLOEI DER ORDE IN HET HEILIG LAND

Bedreiging van de kant der Muzelmannen

De pogingen der Kruisvaarders om de heilige plaatsen voor het geloof terug te winnen waren met veel enthousiasme begonnen. In het begin werden hun pogingen met succes bekroond, maar toen de eerste vurige geestdrift verminderde, keerden de Arabieren terug naar de plaatsen, waaruit zij waren verdreven en slechts met moeite konden de voornaamste plaatsen twee eeuwen lang voor de Christenen behouden blijven. In de twaalfde en in het begin van de dertiende eeuw had de nieuwe Orde van de Broeders van de H. Maagd Maria van de berg Carmel zich verspreid over het Heilig Land en Syrië.

Het is onmogelijk in dit korte overzicht een enigszins gedetailleerde geschiedenis te geven van de Orde in het land van haar ontstaan, maar uit haar snelle groei kunnen we de gevolgtrekking maken, dat haar begin werd gekenmerkt door intense geestelijke activiteit. De heiligheid van de op de voorgrond tredende figuren tekent zich heel scherp af, en al kennen we slechts enkele bijzonderheden van hun leven, de overlevering is daar om ons te verhalen van de verering, die zij wekken.

Maar de moeilijkheden zouden komen en enige der kloosters werden bedreigd met verwoesting. Onder den derden Generaal, den H. Cyrillus, namen de zorgen toe en de toestand werd voortdurend slechter. De H. Cyrillus, een man van groot geloof en persoonlijke heiligheid, zag de storm der vervolging los breken. Hij werd niet ontmoedigd en er wordt verhaald, hoe God hem begunstigd met geruststellende verschijningen van O. L. Vrouw van de berg Carmel, en hem de toekomstige zegepraal van de Orde en van de Kerk voorzegde. En zo kon de heilige ondanks ontvolking en verwoesting in blij vertrouwen blijven opzien tot God en een steun zijn voor zijn broeders in de tijd van beproeving.

Moeilijke toestand

Maar bij het groter worden der gevaren en het steeds in aantal toenemen van de aanvallen der Muzelmannen, was het niet gemakkelijk om dat vertrouwen te blijven bewaren. Een voor een werden de kloosters in brand gestoken en de monniken verdreven of vermoord. Zeer dikwijls waren deze Broeders, waarvan velen uit het Westen kwamen, genoodzaakt te denken aan terugkeer naar hun geboorteland. Enigen hunner waren reeds vertrokken, want in het begin der dertiende eeuw vinden wij stichtingen van Carmelieten te Keulen en op andere plaatsen. Deze werden gesticht door de eerste vluchtelingen, die gedwongen waren het Oosten te verlaten, voordat het eerste generaal Kapittel op de Carmel in 1237 definitief tot het besluit kwam, dat het onmogelijk was daar te blijven.

Wonderbare overplanting van de orde naar Europa

De profetie van den H. Cyrillus ging op wonderbare wijze in vervulling. Binnen korte tijd – laten wij hem stellen op minder dan tien jaar – was het grootste deel van de leden der Orde van het Oosten overgebracht naar het Westen. Hoe snel deze verandering geschiedde, is op te maken uit het feit, dat, ofschoon het Moederhuis van de Orde gevestigd blééf op de Carmel – de wieg van de eerbiedwaardigste tradities der Orde – het generaal Kapittel werd gehouden in 1245 te Aylesford in Kent. Dit was het eerste generaal Kapittel, dat de Orde hield in het Westen. Op dat Kapittel werd een generaal gekozen, die groote invloed zou uitoefenen op de ontwikkeling van de Orde in het Westen.

De H. Simon Stock, de man van de Voorzienigheid

Dat was de H. Simon Stock. De grootheid van zijn dagen geeft hem een plaats in de rijen der grote mannen. Tijdens zijn leven werd het enorme werk voltooid, dat de Orde zich aanpaste aan haar nieuwe bestaansvoorwaarden en dat haar een vorm en leiding werden gegeven, die in de volgende eeuwen slechts weinig verandering behoeften. De Voorzienigheid beschikte het zo, dat de nood der tijden hem naar voren bracht. Wat hij deed, was van dien aard, dat het niet alleen energie eiste, maar ook grote heiligheid. Hij was niet alleen toegerust met het vermogen om de Orde uit te breiden, maar ook – en dat is van meer gewicht – om ze innerlijk krachtiger te maken. We zien hem Engeland verlaten om mede te werken aan het stichten van kloosters te Keulen, Haarlem, Brussel en in verschillende steden van Frankrijk. Hij maakte vele reizen om de Heilige Stoel te raadplegen omtrent de zaken der Orde. Na een leven, dat waarlijk overvol van arbeid was geweest, stierf hij te Bordeaux in 1265. Twintig jaar lang had hij de Orde bestuurd. Het strekt tot zijn blijvende verdienste, dat hij in die moeilijke tijden orde en regeltucht versterkte, dat hij de zijnen bezielde met een activiteit, die niet in strijd was met het leven van gebed en de oorspronkelijke geest van de Orde. De aanpassing van de Regel, goedgekeurd door Innocentius IV, was zo volmaakt in overeenstemming met de oude, traditionele geest van de Carmel, dat de H. Teresia ze overnam als belichaming van het ware leven der Orde. Het is deze verzachte regel en niet die van vroeger dagtekening, die de H. Teresia gebruikt bij haar hervorming. Dat op zichzelf is een grote hulde aan het geestelijk genie van den H. Simon.

De komst der Carmelieten in Europa juist in deze tijd was wel opportuun. Het was in het begin van het ontwaken tot een nieuwe tijd, waaraan zij een groot aandeel zouden hebben en waarop zij grote invloed zouden uitoefenen. Zij brachten daarin een nieuw element, dat hierin bestond, dat ze, hoewel ze het statuut van een bedelorde aannamen, toch hun diep-contemplatief karakter behielden. In deze tijd vooral treedt het apostolisch karakter van het mystieke leven meer en meer op de voorgrond. Met het voorbeeld van de grote contemplatieven, die de beschutting van hun klooster verlieten om te gaan prediken voor het volk, is men alreeds vertrouwd geraakt. Peter van Amiens is hiervan een bekend voorbeeld en later de H. Bernardus. Ook de twee grote stichters van religieuze orden, de H. Franciscus en de H. Dominicus, zouden spoedig het bewijs leveren, dat het leven van beschouwing het actieve leven niet uitsluit.

Het contemplatieve element in de Carmel traditie maakte wel de moeilijkheden om zich aan te passen aan de nieuwe omgeving groter. In de hoop hun oude idealen te kunnen nastreven stichtten zij immers hun eerste kluizen meest op eenzame plaatsen, ver van de steden. Maar al zeer spoedig riep het actieve apostolaat hen uit hun afzondering.

Verzachting in de voorschriften van eenzaamheid: onthouding en armoede

Toen de H. Simon aan Paus Innocentius IV vroeg om verzachting van de oorspronkelijke regel, wees deze als zijn adviseurs twee Dominicanen aan: de ene was de bekende Hugo de St. Cher, de andere Wilhelmus, titulair Bisschop van Andorra. Ook door de Orde waren twee vertegenwoordigers aangewezen. Waarschijnlijk was een hunner Pater Petrus Swanyngton, de secretaris van den H. Simon Stock en diens meest vertrouwde vriend, wiens naam nauw verbonden is met de geschiedenis van het heilig Scapulier. Het resultaat dezer onderhandeling was, dat ze verlof kregen om huizen te hebben in steden en dat het de Paters werd toegestaan apostolische arbeid te verrichten. Het communiteitsleven bleef voorgeschreven door het behouden van een gemeenschappelijke refter en het gemeenschappelijk liturgisch gebed. Ofschoon nog vasthoudend aan het strenge onderhouden der armoede, onderging de regel een geringe wijziging en werd hij in overeenstemming gebracht met de observantie van de andere bedelorden, meer echter wijzend in Dominicaanse dan in Franciscaanse richting. Niemand mag eigendom bezitten en de overste mag slechts goederen beheren ten algemene nutte. De regel der Franciscanen gaat verder, en wel hierin, dat hun eigendommen voor hen beheerd worden door anderen.

Bespreking over de vorm van de onthouding

Voor de eindbeslissing gevallen was, werden er nog enkele belangrijke punten naar voren gebracht omtrent de kwestie der onthouding. Uit de besprekingen blijkt wel, dat allen overeenstemden in het erkennen van het belang en de noodzakelijkheid van de onthouding als iets essentieels van de regel, maar de vertegenwoordigers van de Orde bepleitten de onthouding van wijn in plaats van vlees. Het schijnt, dat dezelfde kwestie zich had voorgedaan tussen den H. Brocardus en den H. Albertus, den patriarch van Jeruzalem, bij het ontwerpen van de oorspronkelijke regel. De Carmelieten bekenden de voorkeur te geven aan de onthouding van wijn, als zijnde meer in overeenstemming met de oud-testamentische traditie der Orde. Zoals de H. Brocardus reeds vóór hen gedaan had, bevalen zij de gebruiken aan van de Rechabieten en Esseniërs, de voorschriften voor de Nazireërs en enkele profeten van het Oude Verbond. Deze oude sekten onthielden zich niet van vlees en konden dat ook niet, daar zij verplicht waren het paaslam te eten. De H. Albertus had voor zijn regel de onthouding van vlees gekozen met de bepaalde uitzondering in geval van ziekte of zwakke gezondheid. En hij ging hierbij uit van deze gedachte, dat, juist zoals in het Oude Verbond het eten van vlees niet verboden was wegens het paaslam, ook in het Nieuwe het drinken van wijn niet behoorde verboden te worden ter wille van de wijn bij de heilige Eucharistie.

Toch zagen de broeders grote moeilijkheden in het toepassen van deze regel. Hij was moeilijk te onderhouden, daar te gemakkelijke dispensatie bij ziekte of zwakte licht tot verslapping kon leiden. De onthouding van wijn scheen die moeilijkheid niet te zullen meebrengen. Vlees werd beschouwd als een belangrijk onderdeel in het levensonderhoud van hen, die belast waren met het actieve apostolaat. Maar zowel de Dominicanen in hun advies als de paus gaven de voorkeur aan de onthouding van vlees en zo werd deze opnieuw bekrachtigd in de regel. Maar het feit alleen, dat zulk een alternatief werd gesteld, is een aanwijzing van het jongkrachtige initiatief, dat er van deze eerste Broeders van den Carmel uitging en van hun liefde voor de onthouding in een vorm, die streng kon worden nageleefd.

Strijd om het contemplatieve leven te handhaven

De verzachting van de regel voldeed niet aan alle verwachtingen. In theorie schijnt te zijn gezorgd zowel voor de actieve als voor het beschouwende leven, in de praktijk evenwel scheen na een periode van grote vooruitgang het eerste de ondergang te betekenen voor het tweede. In de volgende eeuw deed deze tegenstrijdigheid grote bezorgdheid ontstaan bij de meer contemplatieve zielen. Zó ernstig werd hun twijfel, dat de Fransman Nicolaas, de zevende generaal en opvolger van den H. Simon Stock, en Theodoricus, diens opvolger, hun verantwoordelijkheid te zwaar vonden, hun hoog ambt neerlegden en zich in de eenzaamheid terugtrokken.

Nicolaas was een man vol liefde voor het beschouwende leven en in krachtige en vurige bewoordingen spreekt hij van zijn idealen. Voor hem was de beschouwing het hoge onvervreembare ideaal van de Orde en hij waarschuwt zijn broeders tegen het actieve leven. Hij zag maar al te duidelijk in, dat velen hun geest van vereniging met God zouden verliezen door een activiteit, die niet altijd noodzakelijk was. Met groot leedwezen constateerde hij, dat velen, verleid door een activiteit, waarin ze al te zeer opgingen, ver afweken van de geest der eerste Broeders van de Berg Carmel. En toch, al mocht dit ook inderdaad zo zijn, het leven van vele heiligen der Orde bewijst, dat de ware geest der Orde ook kon leven en bloeien onder de veranderde omstandigheden.

Vijf grote figuren

Als vooraanstaande figuren in de geschiedenis van de Carmel in het Westen wijs ik U op vijf grote heiligen, die in hun eigen leven een korte samenvatting geven van het leven der Orde. Drie zijn er uit de dertiende eeuw en twee uit de veertiende. De grote Heiligen Bertholdus, Brocardus en Cyrillus waren diep-contemplatieve zielen, zoals men dat verwacht van mannen, die verbleven op de Carmel. De H. Simon Stock staat aan het begin der geschiedenis der Orde in het Westen. In de

dertiende eeuw zijn het de H. Angelus en de H. Albertus, terwijl in de veertiende eeuw de H. Andreas Corsini en de H. Petrus Thomas op de voorgrond treden. Ze zijn er de levende voorbeelden van, dat het leven van de Carmel ook bloeien kon in het Westen, en het is wel merkwaardig, dat deze heiligen van het Westen voorbeelden zijn van volmaakte harmonie tussen het actieve en het contemplatieve leven. We zijn geneigd om deze overgangperiode te beoordelen naar het scherp afwijzende oordeel van Nicolaas van Frankrijk, maar dit oordeel is niet rechtvaardig, daar ook deze periode zijn glanzende sterren heeft.

De school van den H. Simon

De levens van deze Carmelieten-heiligen bewijzen, dat het actieve en het contemplatieve leven zeer goed te verenigen zijn en leiden kunnen tot heiligheid. Zij tonen ons, dat deze religieuzen wel bedacht waren op datgene, wat het wezenlijke en kenmerkende uitmaakt van ons leven op de Carmel. Juist ter wille van dit leven vroegen zovelen om in de Orde te worden opgenomen. We moeten weer de nadruk leggen op het overheersende van de dubbele geest gedurende de overgangperiode. De H. Simon Stock was groot genoeg om de stichter te zijn van een traditie. Hij was de stichter van een school en zijn geest leefde voort onder zijn leerlingen. Ik zou hier als mijn overtuiging willen vaststellen, dat niet de H. Teresia de school van de Carmel gesticht heeft, zoals zeer dikwijls als bewezen wordt aangenomen. De bestudering van haar leven toont ons, dat zij voortbouwde op de oude grondslagen. Er bestaat een werk met mystieke onderrichtingen, dat dagtekent uit de tijd van den H. Simon Stock en dat geheel overeenstemt met wat later de H. Teresia zou leren. Bij haar neemt die leer – het is waar – een volmaakter vorm aan, die te danken is aan de buitengewone religieuze geest van deze grote Heilige, maar iets wezenlijk nieuws geeft zij niet.

Een van de grote figuren, waarop de H. Simon steunde bij de opbouw van de Carmel in het Westen, was Henricus de Hanna of Henry Hane, een Engelsman. Hij was een man, die bekendheid verwierf, niet alleen in Engeland, maar ook op het vasteland. Hij was de grote medewerker van den H. Simon en zijn invloed was buitengewoon groot. In een oud manuscript te Oxford worden drie preken bewaard, die naar mijn mening aan niemand anders kunnen worden toegeschreven dan aan Henry Hane. Zij zijn opgenomen in een verzameling van preken van Eckehart en zijn school. In de dertiende en veertiende eeuw was de mystiek van Eckehart de overheersende in de Germaanse landen, en de mystiek van de Carmel, voornamelijk in deze landen, kwam onder de invloed ervan. Henry Hane echter vermijdt in zijn werken de geneigdheid tot overdreven spitsvondigheid, die de werken van Eckehart kenmerkt. Hij neemt altijd de middenpositie in tussen de intellectuele school van de Dominicanen en de school der Franciscanen, die meer de nadruk legt op de affectieve methode en de betekenis van de wil. Juist zoals in de mystiek van den H. Joannes van het Kruis de invloed van den pseudo-Dionysius, den Areopagiet, duidelijk te onderkennen valt, zo vinden we ook in het systeem van Hane de beschrijving der zes trappen van de opgang der ziel tot God, die ontleend is aan dezelfde bron.

De zes trappen

De eerste trap is, dat de ziel aan God toegang verleent. 'Doe mij open, mijn beminde', zegt de Bruidegom in Salomon's *Hooglied*.

De tweede trap wordt bereikt, als God – en hier wordt bedoeld de H. Drievuldigheid – de ziel tot zich opheft en daarin komt wonen. God wordt geboren in de ziel. De woorden aanhalen van den H. Augustinus, zegt Hane, dat het is een herboren worden, wanneer liefde en verlangen verenigd worden. De vruchten van den H. Geest zijn licht, liefde, vreugde en vrede. Hier valt reeds een afwijking waar te nemen van het intellectualisme van Eckehart door het noodzakelijk achten van het liefde-element als het middel, waardoor God in ons geboren wordt.

De derde trap is de omvorming van de ziel in God. Dit geschiedt door het licht, dat komt zetelen in de ziel. In dit licht zondigt de ziel niet meer en de schoonheid van God wordt gezien op zulk een wijze, dat de duisternis der zonde verdwijnt. De ziel vergeet alles, wat God niet is. Ze wandelt in het licht als een kind des lichts. *Gustate et videte*, 'smaakt en ziet', dus eerst het mystieke beleven van God en als gevolg daarvan de verlichting. Eerst breekt het licht door in de

ziel en in dit licht ziet de ziel dan de bron van het licht. Maar de ziel moet dit licht bezitten, vooraleer zij zien kan. In verband hiermede gebruikt Hane een beeld, dat ook later de H. Teresia gebruikte. 'De ziel moet niet trachten te vliegen, voordat haar vleugels veren hebben'. Zij moet het juk van Christus dragen en voelen hoe zoet het is, voordat zij weet, wie het haar heeft opgelegd.

Op de vierde trap stort God buitengewone krachten in de ziel en de natuurlijke vermogens van de ziel worden verheven; ze worden bovennatuurlijk en vergoddelijkt. In de schittering van haar nieuw licht wordt de ziel zich scherp bewust van haar eigen natuurlijke zwakheden, maar God verheft haar boven haarzelve en in het besef van haar eigen zwakheid begrijpt de ziel steeds volmaakter Gods almacht en Zijn neerdalende liefde. Zo schrijft de ziel, om St. Paulus' woorden te gebruiken, van licht tot licht.

Op de vijfde trap is er volmaakte vereniging van de ziel met God. God neemt de vorm aan van de ziel en de ziel de vorm van God; zij is omgevormd in God. Het hemels licht doordringt de ziel geheel en al in dit hemels licht ziet zij zichzelf. De lucht in het licht van de zon schijnt niet langer lucht, maar alleen maar licht.

Op de zesde trap schijnt het licht niet alleen in de ziel, maar de ziel is gehuld in het licht. In het midden van deze schittering wordt de ziel, gelijk een kostbare edelsteen, geheel en al doordrongen van de glans van het licht, en weerspiegelt zich erin, terwijl het licht uitstraalt uit alle facetten. Nu is ze geheel en al licht. De ziel wordt doorschijnend, zoals Dionysius zegt van de engelen, en een spiegel der godheid.

De ideeën van Hane welbekend aan de H. Teresia

Zo verklaart Hane de komst van God in de ziel. Hij roept uit met St. Paulus: 'Verheug U, de Heer is nabij'. De H. Teresia komt op merkwaardige wijze overeen met Hane in vele van de beelden, die hij gebruikt, zozeer zelfs, dat het de schijn heeft, dat Teresia bekend was met zijn werken. Evenals hij, legt ook zij er op de eerste plaats de nadruk op, dat wij onze zielen moeten openen voor God. In het besef van onze zondigheid moeten wij onze toevlucht nemen tot God en verteerd worden door God, wij moeten gereinigd worden van onze zonden en onvolmaaktheden en vrij zijn om te naderen tot Zijn liefde. Zij kent ook het beeld van den bruidegom, die klopt aan de deur van onze ziel om binnengelaten te worden. Merkwaardig ook is de nadruk, die gelegd wordt op de noodzakelijkheid van het beoefenen der deugden als de voorbereiding, de begeleiding en de vrucht van het mystieke leven. Beiden spreken van 'vliegen vóór de vleugels veren hebben'. Ook bij haar valt de nadruk op de liefde als middel tot vereniging met God. De H. Teresia heeft een bijzondere voorliefde voor het beeld van de zon met haar licht en het beeld van de kostbare parel, de diamant, in welks hart het licht is, dat uitstraalt naar alle zijden.

Niet alleen in de diepste betekenis van de beeldspraak is er overeenkomst, maar ook in de beschrijving van de opeenvolgende trappen van het mystieke leven. De beschrijving van Henry Hane en van de H. Teresia zijn bijna identiek. Zeer interessant is het ook op te merken, hoe beiden leren, dat het bovennatuurlijke is opgebouwd op natuurlijke grondslagen en dat het bovennatuurlijke de ontwikkeling is van de natuurlijke vermogens.

De oude boom opnieuw in bloei

Zo zien we, dat de oude boom, overgeplant in nieuwe grond, bleef doorgroeien. Die groei werd natuurlijk beïnvloed door de veranderde omstandigheden, maar hij overleefde de stormen en de winters van het nieuwe klimaat. Door zijn innerlijke vitaliteit en de zorg van den hemelsen Hovenier plantte hij zijn wortels vast in de nieuwe grond. Er waren tijden, dat de stormen hier en daar een tak afrukten en dat zijn leven werd bedreigd, maar de oude stam kon niet uitgeroeid worden. Hij bracht nieuwe loten voort en zij takken spreidden zich wijder uit dan ooit tevoren. En nu staat hij daar, niet de minste onder de edele bomen van de grote tuin der Kerk.

LEZING 4

DE ONZE LIEVE VROUWE-BROEDERS

De wolk, gezien door Elias, een voorafbeelding van de Moeder Gods

Wij hebben reeds melding gemaakt van de vrome overlevering in de Orde van Carmel, volgens welke de profeet Elias in het wolkje, dat de verlossende regen bracht voor het verschroeiende land van Israël, een voorafbeelding zag van Onze Lieve Vrouw, de moeder van den Verlosser – een openbaring van het geheim der Menswording.

Lang reeds voordat de Orde definitief werd gesticht onder den H. Bertholdus, was er op de berg Carmel een heiligdom, gewijd aan de verering van Onze Lieve Vrouw. Dit heiligdom werd het centrum der Orde in haar nieuwe vorm en de eerste leden der Orde werden daarnaar genoemd: 'De Broeders van O.L. Vrouw van de berg Carmel'.

De naam 'Broeders van O.L. Vrouw' wekt op tot godsvrucht

Dit heiligdom gaf hun volop de gelegenheid om aan hun godsvrucht te voldoen en daar zij dagelijks opgingen naar de kapel van Onze Lieve Vrouw en voor haar altaar het goddelijke officie en de meditatie verrichtten en aldus als ware onder het oog hunner hemelse Moeder hun leven van gebed leidden, werd hun godsvrucht tot Maria steeds vuriger en dieper. Het was wel een wonderbare beschikking van de Voorzienigheid, dat het eerste klooster van de Orde werd gebouwd rondom een kapelletje, dat lange tijd een centrum van Mariadevotie was geweest. Deze providentiële beschikking prentte de godsvrucht tot Maria in het hart der broeders als iets, dat nauw verbonden was met hun stichting, en de naam, die de omwonende bevolking hun gaf naar dit heiligdom, stempelde de vroegere kruisvaarders, die hun zwaard hadden neergelegd op het altaar van Maria, tot de ridders van Onze Lieve Vrouw.

Toen de tweede generaal der Orde, de H. Brocardus, op zijn sterfbed lag, verzamelde hij de kluizenaars om zich heen om een woord van afscheid en opwekking tot hen te spreken. De woorden, die hij sprak, spoorden de Broeders aan om Maria te eren door hun in deugd beproefde werkdadigheid. 'Gij wordt genoemd', zo zeide hij, 'Broeders van Onze Lieve Vrouw'; zorg er na mijn dood voor, dat gij U die naam waardig toont'. Klaarblijkelijk had hij gedurende zijn leven en meer bepaaldelijk gedurende de vijf en twintig jaar van zijn officie als generaal daar altijd op aangedrongen, hij had er zelfs zorg voor gedragen, dat zij die naam waardig zouden blijven. Zijn generaalaat moet dus op bijzondere wijze deze godsvrucht hebben versterkt en bevestigd in de harten van zijn broeders.

De godsvrucht tot Maria bevestigd in Europa

Als Paus Innocentius IV de Orde in Europa toelaat en de regel aanpast aan de veranderde omstandigheden, behoudt hij de naam – Orde der Broeders van Onze Lieve Vrouw – en keurt haar officieel goed. Bij de uitbreiding van de Orde in Europa zal deze bijzondere godsvrucht tot Maria haar geliefd kenmerk zijn, een titel, waarop de Broeders trots zijn en die zij telkens en telkens weer opnieuw op de voorgrond stellen, als zij hun rechten te verdedigen hebben.

Paus en bisschoppen hechten, reeds in de eerste eeuw, aflaten aan het gebruik van die naam en streven er naar om aan de Orde een bijzondere onderscheiding te verlenen, waardoor ze gemakkelijker te onderkennen valt. We zien, hoe dit in Noord-Europa geschiedt door den bisschop van Keulen in 1271.

De traditie van de eerste Generaals werd op schitterende wijze voortgezet door den man der goddelijke uitverkiezing, den H. Simon Stock, die zo'n groot aandeel had aan het overbrengen van de Orde naar Europa. De Orde heft twee prachtige gebeden van hem bewaard, die hij, naar

verhaald wordt, verschillende keren per dag bad. Onze Orde bidt ze op het voorbeeld van den Heilige nog iedere dag. Het eerste is het *Ave Stella Matutina*; het tweede is het schone *Flos Carmeli*. Dit laatste was zijn geliefkoosd gebed.

Hij beseftte, dat de godsvrucht tot Maria voor de Orde een zaak was van de hoogste waarde, dat haar naam de Orde bemind moest maken bij het volk, en dat, als Onze Lieve Vrouw de naar haar genoemde Orde bijzondere voorrechten zou verlenen, de toekomst ervan zou verzekerd zijn. De pausen hadden de Orde alreeds hun gunstbewijzen geschonken, doch hun gezag was er niet in geslaagd om geheel en al de weerstand te breken, die zij ondervond bij haar vestiging in Europa. Hoezeer, de Heilige, die telkens weer opnieuw zijn toevlucht nam tot de Heilige Stoel, de privileges van de pausen ook op prijs stelde, toch bleef hij zonder ophouden en met onwrikbaar vertrouwen bidden tot de H. Maagd, overtuigd, dat zij haar bijzondere hulp en bescherming niet onthouden zou aan de Orde, die met 's Pausen goedkeuring de Orde van haar Broeders werd en wier leden trachtten te leven overeenkomstig deze benaming.

De tijden waren moeilijk. Dat wordt ons niet alleen verhaald in het leven van den H. Simon Stock, maar ook een verklaring van Willem de Sanvico, dagtekenend van het einde der dertiende eeuw, bevestigt dit met veel nadruk. Niet slechts de plaatselijke geestelijkheid, maar zelfs de bisschoppen zagen de noodzakelijkheid in van een nieuwe bedelorde en zij zagen ook niet onder welke opzichten deze Orde zich onderscheidde van de reeds goedgekeurde orden. De stichting van nieuwe kloosters in de verschillende landen ging overal vergezeld van grote moeilijkheden. Niet alleen werd de Orde van binnenuit bedreigd met het verlies van haar oorspronkelijke levenskracht door de moeilijkheden om zich aan de nieuwe omstandigheden aan te passen en door de zwaardere eisen van het actieve leven, maar ook van buiten waren er vijanden, met wie rekening moest gehouden worden en wier tegenstand niet zo gemakkelijk te breken was, ook al konden de broeders aanbevelingen tonen van den paus en van bisschoppen en prelaten, die hun welgezind waren.

In de nood nam de Heilige weer zijn toevlucht tot Maria en zijn vertrouwen werd niet beschaamd. Hoe kon het anders? In de nacht van 16 Juli 1251 verscheen Maria aan den Generaal der Orde, die zich op dat tijdstip te Cambridge bevond. Zoals zijn gewoonte was, knielde hij, reeds diep in de nacht, nog voor de beeltenis van Onze Lieve Vrouw. Van zijn lippen vloede weer de dringende bede van het *Flos Carmeli*. Hij smeekte om bijzondere voorrechten voor zijn Orde. In antwoord op zijn vurig gebed verscheen hem Onze Lieve Vrouw in het kleed der Orde en wees daarop als een onderpand van haar bijzondere bescherming. Alwie, bekleed met dat kleed zou sterven, zou niet te lijden hebben van het eeuwige vuur.

Deze verschijning liet den Heilige achter, buiten zich zelf van vreugde. Het kleed der Orde, tot nu toe een teken van godsvrucht tot Maria, werd nu tevens een onderpand van haar bijzondere bescherming. Het bekend worden van deze belofte der hemelse Moeder veranderde in korte tijd de gezindheid ten opzichte van de Orde. De gelovige wedijverden met elkander om het kleed der Orde te vragen en daarmede bekleed te leven en te sterven. Door het kleed der Orde te ontvangen verzekerden zij zich Maria's moederlijke hulp in deze tijden, die zo rijk waren aan Maria-devotie. Een sterker bevestiging van het Mariaal karakter van de Orde was nauwelijks denkbaar en al zeer spoedig werd zij daarom beschouwd als de Orde van Maria bij uitnemendheid.

Van nu af werd die naam meer en meer bekend en erkend, bijzonder in de Nederlanden, waar de leden van de Orde de stereotype naam kregen van 'Lieve Vrouwe-Broeders'. Met die naam worden de Carmelieten gewoonlijk, neen, bijna altijd aangeduid. Deze wel zeer verheven benaming van 'Lieve Vrouwe-Broeders' leidde een snel uitbreiding van de Orde, daar ook vele in de wereld levende mensen het kleed der Orde ontvingen om in haar privileges te delen. In de Orde van Carmel nam het scapulier de plaats in van het gehele habijt. Van nu af aan kreeg de Orde meer en meer het stempel van een Maria-orde.

Onze Lieve Vrouw bijzonder vereerd als Moeder van God

We behoren echter een ogenblik een bespreking te wijden aan het wezen van deze godsvrucht tot Maria. Deze devotie heeft in de Orde van Carmel haar eigen trekken en kenmerken. Terwijl in de Orde van den H. Franciscus van Assisië vooral Maria's Onbevleete Ontvangenis wordt beschouwd, zo is in onze eigen Orde de aandacht geconcentreerd op Maria als Moeder van God.

Als zodanig was zij reeds voorafgebeeld in de kleine wolk boven de Carmel, als zodanig ook werd zij vereerd op de Carmel en als zodanig steeds aangeroepen in onze Orde.

Toen de eerste leden der Orde van hun hoge berg uitzagen over het land, viel hun blik allereerst op Nazareth en dit kleine stadje herinnerde hen aan het bezoek van den engel aan Maria en het in vervulling gaan van het geheim der Menswording door de overschaduw van den H. Geest. De overweging van dit mysterie heeft geleid tot een tweevoudige godsvrucht tot Maria, die we het beste kunnen aanduiden als een navolging van Maria, zich geleidelijk verdiepend tot een nauwere vereniging met haar. We kunnen hetzelfde zien in de Navolging van Christus in de veertiende en vijftiende eeuw, die in de zestiende eeuw uitgroeide tot een nauwe vereniging met Christus. Men kan niet denken aan de navolging zonder tevens te denken aan de vereniging, noch aan de vereniging zonder gedachte aan de navolging. Beide vloeien in elkaar, maar in de eerste staat de ene meer op de voorgrond, in de andere wordt meer aandacht geschonken aan de laatste. Beter kan men beide stromingen ineengevloeid zien als een harmonieus geheel.

Maria voor ons ter navolging

De navolging van Maria, het verhevenste van alle schepselen, en door God zelf ons ter navolging voor ogen gesteld, toont haar als het toonbeeld van alle deugden. Zij is de spiegel, waarin we altijd ons zelf moeten beschouwen, de Moeder, op wie haar kinderen steeds meer moeten gelijken.

Een merkwaardige verhandeling omtrent dit onderwerp kwam tot ons in de verzameling van oude handschriften over het eerste gedeelte van de geschiedenis onzer Orde, verzameld door de Spaansen Carmeliet, Philippus Riboti, en gedrukt in het begin van de zestiende eeuw. Hoe oud deze uiting van godsvrucht ten opzichte van Maria kan zijn, is niet op afdoende wijze aan te tonen. In elk geval is ze van ouder dagtekening dan het einde der veertiende eeuw, toen ze reeds was opgenomen in oude manuscripten. Pater Gabriël Wessels schrijft ze zonder aarzeling toe aan den bekenden Engelse Carmeliet, John Baconthorpe, die leefde in het begin van de veertiende eeuw.

De schrijver geeft in korte trekken de regel van de Orde weer en besluit hiermee, dat de Carmeliet, om deze regel te onderhouden, alleen behoeft op te zien naar het voorbeeld van Onze Lieve Vrouw. Hij is van mening, dat onze Orde ten volle berechtigd is om de naam te dragen van 'Orde der Broeders van Onze Lieve Vrouw', omdat Maria vóór ons reeds alles in praktijk bracht, wat in de regel is voorgeschreven. Dan looft hij haar gehoorzaamheid, haar zuiverheid en apostolische armoede. Zoals de regel van de Orde dat voorschrijft, had zij haar woonplaats gekozen ver van het gewoel der wereld: in het afgelegen huisje van Nazareth, in de eenzame grot van Bethlehem, in de armoede van Egypte.

Wat haar onderhouden van het stilzwijgen betreft, wijst hij er op, hoe weinig woorden door Maria gesproken staan opgetekend in de H. Schrift. En zo gaat hij voort met haar voorbeeld aan te halen. Soms zijn zijn vergelijkingen wat ver gezocht, maar over het algemeen stemmen zijn verklaringen overeen met de woorden en bedoelingen van de regel. Al de feiten uit Maria's leven worden den Carmeliet voor ogen gesteld om aan te tonen, hoe hij door het onderhouden van de regel, het leven van Maria navolgt.

Maria in ons als levend door ons

Er is nog een andere, diepere gedachte in de godsvrucht, die de Carmel heeft voor Maria. Ze is gebaseerd op het voorgaande en we kunnen niet zeggen, dat ze onbekend was in de eerst tijdperken van de geschiedenis onzer Orde, al trad ze dan in latere tijden ook meer op de voorgrond. Ik heb haar genoemd de vereniging met Maria. Als wij ons zelf gelijkvormig willen maken aan Maria om meer ten volle de omgang met God te genieten door haar voorbeeld te volgen, dan moeten wij in waarheid andere Maria's zijn. We moeten Maria laten leven in ons. Maria behoort niet te staan buiten den Carmeliet, maar hij moet een leven leiden zo gelijk aan dat van Maria, dat hij leeft met, in, door en voor Maria. Zelfs in de middeleeuwen, in de eerste periode van de geschiedenis der Orde, werd het idee gepropageerd, dat wij zouden zijn 'lijfeygenen van Maria'; in die dagen werd zelfs een sterker woord, 'slaaf', gebruikt.

In de achttiende eeuw vestigde de Zalige Grignon de Montfort weer de aandacht op deze krachtige Mariadevotie. Hij schreef een werk over de ware godsvrucht tot Maria, maar zolang hij

leefde, bleef het onbekend en ook nog jaren na zijn dood. Pas in 1842 werd het ontdekt, gepubliceerd en in alle landen verspreid. Het is een heerlijke uiting van Mariaal leven. Nieuw is het echter niet. Niet alleen bestond het idee ervan reeds in de middeleeuwen, maar ook in later tijd werd het voortreffelijk uitgewerkt in de mystieke school van de Carmel. De bewonderaars van *De ware godsvrucht tot Maria* door den Zalige Grignon de Montfort nemen gaarne aan, dat de Heilige een opmerkelijk voorbeeld had in de mystieke geschriften van een der op de voorgrond tredende figuren van de latere Carmelitaanse mystiek, den provinciaal der Hollandse geschoeide Carmelieten, Michael van den H. Augustinus (Ballaert) uit het midden der zeventiende eeuw. Zijn verhandeling over de godsvrucht tot Maria werd gedrukt, twee jaar, voordat Grignon de Montfort geboren werd en gedurende het leven van den laatste herdrukt in het Latijn en in het Nederlands.

Wijl hij in Maria de Middelaress aller genaden ziet, leert hij, dat op dezelfde wijze als de genade God of van den H. Geest, gegeven aan hen, die waardig zijn ze te ontvangen, dezen doet werken en de goddelijke liefde in hen opwekt, zo ook alle genaden door Maria en de geest van Maria ontvangen, ons zullen aansporen tot een waarlijk Mariaal leven. Hij wil, dat de geest van Maria in ons woont, opdat we allen in die geest mogen leven. Zoals wij moeten leven in God, werken en arbeiden in Hem, zo kunnen we ook leven in Maria door de nauwe vereniging van Maria met God en door haar uitverkiezing tot de bediening van Middelaress aller genaden.

De Carmeliet een andere Maria

Hoe schoon de beschrijving van de godsvrucht tot Maria in de werken van Pater Michael van den H. Augustinus ook moge zijn, toch leeft er nog een andere voorstelling dezer devotie in de traditie van de Carmel, die in het boven aangehaalde werk wel terloops wordt besproken, maar niet ten volle uitgewerkt. En toch is het, om de diepste diepte te meten, waarin de school van Carmel afdaalt, noodzakelijk de karakteristieke trekken ervan nader te beschouwen. We moeten er naar streven gelijkvormig te worden aan Maria, bijzonder door haar te erkennen als het schepsel, dat de hoogste volmaaktheid bereikte, welke menselijke krachten met Gods genade ooit bereikt hebben. Deze volmaaktheid kan ook in ons tot een zeer hoge graad worden opgevoerd, indien wij onszelf weerspiegelen in Maria en ons met haar verenigen. Dit behoort het doel te zijn onzer godsvrucht tot Maria, dat wij als het ware een andere Moeder van God worden, dat God ook in ons worde ontvangen en door ons ter wereld gebracht. Het geheim der Menswording heeft ons geopenbaard, van hoe hoge waarde de mens is voor God, hoe innig God met den mens wil verenigd worden.

Dit mysterie vestigt de aandacht van onze Geest op de eeuwige geboorte van den Zoon uit den Vader als op de diepste grond voor dit liefdesgeheim. Bij het opdragen van de drie H. Missen op Kerstmis wordt in de eerste herdacht de geboorte van den Vader, in de tweede de geboorte uit de H. Maagd Maria, in de derde de geboorte van God in ons zelf. Dit geschiedt niet zonder betekenis en deze drievoudige geboorte moet worden beschouwd als een openbaring van de ene eeuwige liefde. Het moet altijd Kerstmis voor ons zijn en wij moeten die drievoudige geboorte altijd voor ogen houden als fasen van één groot liefdesproces. Maria is de dochter van God den Vader, de Moeder van God den Zoon, de Bruid van God den Heiligen Geest. In haar is die drievoudige geboorte verwezenlijkt. Van haar moeten wij leren, hoe ze te doen plaats hebben in ons zelf. Ook wij zijn door de heilige Drievuldigheid uitverkozen tot woonplaats, teneinde te delen in de voorrechten, die wij in Maria bewonderen, maar die God ook aan ons wil mededelen. Ik zou willen zeggen, 'dat het geheim der Menswording, in deze zin beschouwd, een andere samenvatting is van de Carmelitaanse mystiek, het geestelijk leven van de Carmel'.

Zonnebloemen in de Carmelhof

De godsvrucht tot Maria is een van de verrukkelijkste bloemen in de hof van Carmel. Ik zou ze een zonnebloem willen noemen. Deze bloem steekt hoog boven de andere bloemen uit. Hoog geheven op een slanke stengel, rijk aan groene bladeren, verheft de bloem zich nog hoger vanuit het groene gebladerte. Het eigenaardige van deze bloem is, dat ze zich keert naar de zon; daarenboven is ze ook een beeld van de zon. Het is een eenvoudige bloem. Ze wil groeien in alle tuinen en ze is het sieraad van alle. Ze is hoog en krachtig en heeft diepe wortels zoals een boom. Zo is ook geen godsvrucht krachtiger dan die tot Maria. Het frissche loof, de groene bladeren

duiden op de overvloed van deugden, waarvan de godsvrucht tot Maria vergezeld gaat. De bloem zelf is een afbeelding van de ziel, naar Gods beeld geschapen om het zonlicht van Gods milde goedheid in zich op te nemen. Twee zonnen, die haar stralen op elkander werpen, de een stralend van grondeloos licht, de ander, dat licht in zich opnemend, zich daarin koesterend en glanzend als een andere zon, maar in zulk een verrukking gebracht door de stralen der Zon, die haar beschijnt, dat ze zich niet van Hem kan afwenden, maar slechts leven voor Hem en door Hem. Zulk een bloem was Maria. Laten wij, bloemen uit haar bloemenhof, evenals zij, onze bloemknoppen richten naar de Zon, die met haar stralen Haar doordrong en die ook ons de stralen van Zijn licht warmte wil toezenden.

LEZING 5

EEN NIEUWE DAGERAAD: DE CARMELITESSEN, DE ZALIGE JOANNES SORETH

Stichting der Carmelitesen, toenemend aantal contemplatieven

De Benedictijner abt Trithemius noemt den Zaligen Joannes Soreth 'een spiegel van het kloosterlijk leven, een eer en glorie voor de Orde van de Carmel, een hervormer, zoals de toekomst er nog zelden een zien zal, een man, die zich in beschouwing en gebed geheel en al had gegeven aan God en aan het tot hoger bloei brengen van zijn Orde'.

De Dominicaan, Magister Rolandus Briso, prijst hem bij zijn verkiezing tot generaal in 1451 als den waardigsten priester van Gods Kerk, en Pater Brugman, een Franciscaan, roept in een zijner predikaties uit – al houdt hij nog zo van zijn eigen Orde – 'Pater Soreth, krachtig leider, licht en steun niet alleen voor zijn eigen Orde, maar voor alle bedelorden. O, onsterfelijke God, hoe wenschte ik, dat de Orde der Minderbroeders van Uwe goedheid zulk een bestuurder had ontvangen! Hoe voorspoedig zou het dan met ons gaan, hoe zou mijn geliefde Orde dan groeien en bloeien!'

Inderdaad, hij was voor onze Orde de door God gegevene in deze moeilijke tijd en bovenal de aangewezen man om een zo verheven instelling als de Orde der Carmelitesen in het leven te roepen. De H. Teresia zegt, dat God altijd bijzondere genaden schenkt aan ordestichters. Zij hebben zoveel te geven, dat zij, als ze zelf geen rijkdom en overvloed hebben van geestelijke goederen, niet kunnen delen met hen, die ze hebben te leiden en te steunen.

Was er bij deze stichting nog een andere bedoeling dan om weer opnieuw een aantal zielen te doen delen in de voorrechten en genaden van de Orde van de Berg Carmel? Ik zal deze vraag moeten beantwoorden in negatieve zin en de geschiedenis bevestigt mijn bewering. Neen, het was niet de bedoeling om alleen maar het getal te doen groeien, maar om duizenden vrouwen te doen delen in de privileges, waaraan duizenden mannen in de Orde reeds deelachtig waren. Het valt niet te ontkennen, dat de Orde door het contact met de wereld veel van haar oorspronkelijke vurigheid verloren had, al stond dan ook aan haar hoofd een man, die in zijn tijd zijns gelijke niet had, en al telde zij in haar rijen verschillende verborgen heiligen, wier heiligheid mettertijd aan het licht zijn gekomen en door de Kerk bevestigd.

Portugal had een Zalige Nonius, den stamvader van het koninklijk huis van Braganza, die lekebroeder werd in de Carmel van Lissabon; Italië had een Angelus Augustinus Mazzinghi, den voornaamsten bewerker van de Italiaanse reformatie, een Zaligen Bartholomeus Fanti en een Zaligen Baptista Mantuanus, de voornaamste bewerkers van een andere, Noord-Italiaanse hervorming, de Zalige Avertanus en Romaeus, vrome pelgrims, die sterven onder hun bedevaart en als heiligen te Luca vereerd worden, een Zaligen Jacobinus, een lekebroeder wonderbaar voorbeeld van gehoorzaamheid. Maar de opsomming zou al te lang worden, als ik de namen noemde van al degenen uit dit tijdvak, wier gedachtenis gezegend is om de heiligheid van hun leven.

We kunnen zeggen, dat van de ene kant de heiligheid van vele van haar leden voor de Orde nieuwe genaden en gunsten van God verdiende, anderzijds, dat de stichting der Carmelitesen een vrije en geheel vrijwillige gave was door God aan de Orde geschonken. De Zalige Joannes Soreth hechtte grote waarde aan deze stichting, daar de zusters door haar strikter beschouwend leven in de Orde kunnen aanvullen, wat door de paters, wegens hun toenemende werkzaamheid in de wereld, wel niet precies vergeten, maar in meerdere of mindere mate toch op de achtergrond wordt gedrongen, al was dan ook de beschouwing het karakteristieke kenmerk van de Orde.

Niet alleen werd de Orde-gemeenschap vermeerderd door het toetreden van nieuwe leden, zo absoluut noodzakelijk voor haar bestaan, maar het mystieke, God-gebonden leven werd aanstonds aanvaard door talrijke aspiranten, die vol verlangen waren naar de genieting van dit leven. Een groot aantal vrome vrouwen verenigden zich met de paters om nog meer het

contemplatieve element in de Carmelitaanse levensroeping in het licht te stellen. Toch mogen we hieruit niet concluderen, dat door deze verschuiving de paters de beschouwing en haar geneugten geheel en al aan de zusters overlieten – het leven van den Zaligen Joannes Soreth zelf toont het tegendeel – neen, evenals tevoren bleef de overweging van de Wet Gods het hoofddoel der Orde, maar zonder enige twijfel moet men aannemen, dat het toenemende actieve leven de paters weinig tijd liet om zich aan de overweging en het volle mystieke leven te wijden en dat dit leven hen afleidde van hun hoge ideaal.

De stichting van de Carmelitessen als tweede Orde in een organisatie, die voortaan uit mannen zowel als vrouwen zou bestaan, gaf zekerheid, dat het eerste en hoogste doel van de Orde van nu af aan op waardige wijze zou worden nagestreefd. De zusters waren niet alleen geroepen om aan te vullen, wat de paters bij de moeilijkheden en lasten van de zielzorg in de wereld misschien zouden vergeten, zij waren geroepen om iets méér te doen. Haar roeping was het om het mystieke karakter der Orde te versterken en te bevestigen, het te doen schitteren in helderder glans dan ooit.

Veel strenger in haar afgeslotenheid van de wereld konden zij zich gemakkelijk meer intensief bezig houden met God en naar die mate beloonde God haar pogingen om de wereld met Hem te verzoenen. Zij waren, om 't zo uit te drukken, de kroon en de glorie van de Orde. Zij leverden het bewijs, dat het meest verhevene op deze aarde, de overweging van het goddelijke, weer geheel iets eigens was van de Carmel. Zij waren een onvermoeibare groep van vrouwen, die het als haar roeping beschouwden een Maria te zijn in de eenzaamheid van haar klooster, een Maria, die het beste deel verkoos, dat haar niet zou worden ontnomen.

Op die wijze werd niet alleen een aanzienlijk tekort goed gemaakt en in een dringende behoefte voorzien, maar er viel ook een positieve winst te boeken, daar de Orde, wat het grootste gedeelte harer leden betrof, weer haar roeping vervulde. We moeten trachten alles te zien in een positief licht, en dan mag de zekerheid, dat de Orde, zij het dan ook in een beperkt aantal van haar leden, haar vooropgezet doel bereikte, zeker een onschatbare winst genoemd worden.

En daarom heten wij de Carmelitessen van Gelderen en van alle conventen, die na Gelderen gesticht werden, met buitengewoon grote vreugde welkom. Voor het oog van onze geest zien wij een eindeloze stoet van zusters als zovele succesvolle medestrijdsters voor het ideaal van onze Orde. Verenigd met haar voelen wij ons sterker en veiliger. Tezamen met haar gaan we de wereld door, terwijl eenzelfde ideaal ons verenigt.

Gewoonlijk zijn de paters geroepen om de gedachte aan dit ideaal levend te houden in de zielen en harten der zusters, maar wederkerig zal het voorbeeld der zusters de paters aansporen tot een meer volmaakt streven naar hun gemeenschappelijk ideaal. Als de H. Schrift zegt, dat een broeder geholpen door zijn broeder sterk is als een versterkte stad, hoe sterk zal dan de Orde zijn, nu zij na de stichting van Gelderen dat ontelbaar leger van zusters aan hunne zijde zien. Het is alsof het visioen van den profeet Eliseus zich opent voor mijn ogen, alsof ik de Orde zie, omringd en ingesloten door een ontelbaar, gewapend leger, dat al mijn vrees verbant; nooit zal de geest der wereld bezit nemen van hun hart.

Francisca Ambosia en haar huis, voorbeeld van observantie

Het klooster van Gelderen bleef lang het enige. De stichting van vele religieuze huizen in België, in de Noordelijke provincies van Holland en in Noord-Frankrijk volgde. Korte tijd later verrezen er zowel in Italië als in Spanje. En er deed zich in het Noorden van Frankrijk een gelukkige omstandigheid voor, zoals Onze Lieve Heer ze meer beschikt in het beginstadium van een Orde. Het was de intrede van een heilige vrouw, die de aandacht vestigde op de nieuwe Orde en ze bekend maakte in breder kringen.

Dit was de Zalige Francisca Ambosia, hertogin van Bretagne, die na de vroege dood van haar echtgenoot alle aardse liefde versmaadde en zich geheel aan God toewijdde. God had het beschikt, dat de wegen van den Zaligen Joannes Soreth en Francisca Ambosia elkander zouden kruisen en deze twee heilige zielen verstonden elkander onmiddellijk. Ondanks alle tegenstand, zelfs van het koninklijk huis, trad Francisca in de Orde en ontving de sluier uit handen van Joannes Soreth. Haar voorbeeld vond veel navolgers en de communiteit, waarin zij was opgenomen, was spoedig zo sterk aangegroeid, dat een tweede huis moest gesticht worden. Dit huis, *Les Couets*, dicht bij Nantes, kwam onder haar bestuur te staan, doch enkel en alleen omdat de paus haar dit

onder gehoorzaamheid oplegde – want onder geen ander beding kon zij er anders toe gebracht worden de leiding op zich te nemen.

Onder haar bestuur werd dit klooster bekend om de heldhaftige deugden, die er beoefend werden, en God beloofde dit door vele mystieke genaden. Jarenlang werd het beschouwd als het toonbeeld voor Carmelitessen kloosters. Niet slechts zolang zij leefde, maar ook nog vele jaren na haar dood behield het zijn grote roep. Toen later de H. Teresia, een strengere observantie van de regel overwegend, zoals zij in een van haar boeken beschrijft, erover dacht om te gaan naar een klooster in het Noorden, waar de regel nauwkeuriger werd nageleefd en dat tot buitengewone bloei was gekomen, bedoelde zij daarmee, naar men meent, het klooster van Nantes, waar onder het bestuur van de Zalige Francisca Ambrosia de deugden in zulk een hoge graad beoefend werden.

Verklaring van de Regel: de eenzaamheid van de inwendige en van de uitwendige mens

De Zalige Joannes Soreth schreef ook als hulpmiddel bij zijn pogingen tot hervorming een verklaring van de regel overeenkomstig zijn nieuwe verzachting van 1431. En het is opmerkingswaardig, dat de Zalige Joannes de tweede Orde stichtte onder deze verzachte regel en dat het onderhouden van de regel de Zusters bracht tot de hoogste toppen van het mystieke leven en tot de grootste volmaaktheid. Uit sommige hoofdstukken kunnen we afleiden, wat bij hem vooral voorzat bij de stichting der Carmelitessen. Het valt ons direct op, dat hij zeer kwistig is in zijn lof van de eenzaamheid en dat hij zo hoge waarden hecht aan het heilig bewonen van de aan elk toegewezen cel. Hij maakt een woordspeling op het Latijnse woord *coelum* en toont aan, hoe de vurige omgang met God in de stille cel wordt gevonden om de ziel tot God te verheffen. Maar hij maakt direct onderscheid tussen een inwendige en een uitwendige cel. Deze laatste is het middel om zich zo nauw mogelijk met God te verenigen, om zich bewust te zijn van Zijn tegenwoordigheid. Daarenboven toont hij aan, dat de cel moet zijn een positief goed, niet alleen dus om ons verre te houden van de wereld en haar gebreken, maar vooral om ons dichter te brengen bij God, om ons te geven vrede en zielerust en algehele overgave.

Het drievoudig onderwerp van de meditatie

Deze verhandeling over de contemplatie, waaraan het leven in de cel op de eerste plaats moet gewijd zijn, is bijzonder opmerkingswaardig. Hij onderscheidt een drievoudige meditatie en vraagt bijzondere aandacht voor alle drie de vormen.

Op de eerste plaats stelt hij voor ogen de bewondering van de natuur, vervolgens het lezen van de H. Schrift en ten slotte een schouwen in ons eigen leven. Deze drie soorten van contemplatie beschouwt hij niet als noodzakelijk met elkaar verenigd, maar eerder als onderwerpen, die een afzonderlijke behandeling vragen in de verschillende uren der meditatie. Slechts nu en dan zullen ze beschouwd moeten worden in hun onderlinge verhouding.

Bewondering voor de wondervolle werken van Gods schepping is het allereerste, waarvoor hij onze aandacht vraagt. Indien wij deze gevoelens van bewondering levendig in ons opwekken, dan zal de vraag omtrent Gods geheime bedoelingen, waarom Hij dit alles schiep, zich krachtig aan onze greep opdringen en we zullen eruit afleiden en begrijpen, het doel en de betekenis van al het geschapene.

Zes trappen van overweging over de H. Schrift en over geestelijke boeken

De tweede vorm van meditatie is het lezen van de H. Schriftuur en van geestelijke boeken. Ook hier onderscheidt hij verschillende trappen, waarlangs we kunnen opstijgen.

Op de eerste plaats moeten we lezen om de waarheid te leren kennen en onze kennis van de hemelse dingen te vergroten. Uit liefde voor deze kennis moeten we de H. Schrift en de stichtelijke boeken ter hand nemen.

Ten tweede. Niet alleen moeten we lezen om te kennen, we moeten ons geheel door de waarheid laten doordringen, wij moeten haar uitnodigen om op onze geest in te werken door diep

over de woorden na te denken. Slechts in dat geval zal onze lezing niet alleen een zuiver kennen blijven, maar ze zal een kracht zijn om ons te steunen en op te heffen.

Ten derde. De waarheid moet niet iets zijn, dat enkel en alleen maar onze geest verlicht en ons verlangen naar kennis bevredigt, ze moet de drijfkracht zijn, die ons boven ons zelf verheft en ons niet langer in ons zelf besloten houdt.

Ten vierde. De vierde trap is niet werkeloos te blijven, maar datgene wat we gelezen hebben, van alle zijden in onze geest te beschouwen, het in verband te brengen met wat we vroeger gelezen of gehoord hebben, opdat het in ons moge groeien tot iets levends, dat een vaste leiding geeft aan al onze daden.

Ten vijfde. Nadat we het geheel en al in ons hebben opgenomen, moeten wij het opnieuw het onderwerp van onzer overweging maken, zodat we vreugde vinden in het bezit van de waarheid.

Ten zesde. De overweging moet onze liefde voor Gods wetten verlevendigen, moet ons begrip van deze wetten en van Gods genade verdiepen, opdat wij mogen aangespoord worden om datgene te doen, wat, hoewel het niet verplichtend is, toch strekt tot Gods eer en glorie, en dat we behoren te doen, als we in waarheid God liefhebben.

Deze liefde voor Gods wet en voor zijn glorie zal ten slotte onze hartstochten bedwingen en, steeds vrijer en minder gehinderd door onze slechte neigingen, zullen we ons hechten aan God en Hem alleen dienen.

Zes trappen van overweging over onszelf

De derde vorm van meditatie, het onderzoek van ons eigen leven, vereist ook een zesvoudige verklaring.

Ze kan, om te beginnen, altijd van twee kanten beschouwd worden, inwendig en uitwendig. We moeten ons geweten zuiver houden, zodat we altijd onze daden voor God kunnen verantwoorden. Nochtans moeten we er ook altijd aan denken, dat we uitwendig een leven leiden, dat een voorbeeld is voor degenen, die met ons samenleven. We zijn hier door God geplaatst in het midden van onze broeders en zusters om gezamenlijk met hen te streven naar de hoge idealen, die Hij ons voor ogen heeft gesteld, maar als we niet angstvallig de zuiverheid van ons geweten bewaren, dan kunnen we inwendig geen verdiensten verzamelen.

Het tweede punt is een zeer volmaakte kennis van onszelf. We moeten niet alleen weten wat we doen, maar we moeten ook rekenschap geven van de motieven, die ons tot daden aansporen, van de neigingen, krachtens welke wij handelen en trachten na te gaan, waar deze ons leiding kunnen geven. Verborgene neigingen moeten we opsporen en bovenal het doel zien, waarop zij gericht zijn. Deze kennis van onszelf, van ons innerlijke wezen, hoe moeilijk ook, is volstrekt noodzakelijk.

Op de derde plaats zal dit een vaste richting geven aan ons leven en ons de weg tonen, waarlangs we het beste vorderingen in de deugd kunnen maken. Onze pogingen die slagen, zowel als die mislukken, moeten het onderwerp zijn van onze meditatie, teneinde ten slotte de volmaaktste voornemens te maken voor het welslagen in de strijd des levens. Wat we van plan zijn te doen, moet niet overgelaten worden aan de ingeving van het ogenblik, maar ons gehele leven moet volgens een tevoren opgemaakt plan en op zulk een wijze ingericht, dat we zeker zijn van de overwinning. Velen arbeiden en werken en bereiken veel wat in het oog van anderen verdienstelijk lijkt, terwijl zij niet vast in het oog houden, wat van hen gevraagd wordt voor hun eigen welzijn en verbetering.

Een vierde beschouwing van onszelf doet ons telkens weer opnieuw zien, wat wij hebben ondernomen door het leven te kiezen, dat wij leiden door onze geloften en door de bevelen onzer Oversten. De verplichte werken moeten altijd de voorrang hebben boven dezulke, die wij uit vrije wil volbrengen. Natuurlijk moeten we ons niet bepalen om alleen datgene te doen, waartoe we verplicht zijn. De liefde moet ons dringen om meer te doen, maar nooit moeten zulke werken ondernomen worden ten koste van onze verplichtingen.

Het vijfde punt is in meer of mindere mate een waarschuwing. Het spreekt vanzelf, dat wij in deze meditaties, die het resultaat zijn onzer zelfbescherming, noch onszelf moeten onderschatten, zodat wij te gemakkelijk eraan wanhopen, ons einddoel te bereiken, noch

anderzijds onszelf moeten overschatten en ons doel te hoog gaan stellen. Aan beide kanten zijn er gevaren en we moeten de gulden middenweg houden.

De Zalige Johannes Soreth sluit met een zesde beschouwing, die ons dwingt om onze ogen te sluiten voor alles behalve voor datgene, wat op dat ogenblik van ons gevraagd wordt, zodat we niet het werk onderbreken, dat we onder handen hebben onder voorwendsel enig ander goed werk te verrichten.

Methodisch geestelijk leven

Uit datgene wat ik hier aanhaalde uit de verklaring van de Regel, blijkt duidelijk, dat de Zalige Johannes Soreth zeer systematisch te werk ging bij het uitoefenen der deugd en in zijn gebedsleven. Dit is geheel in overeenstemming met de tijd, waarin hij leefde en de school, waarvan hij de vertegenwoordiger was. De vraag is gesteld of de H. Teresia in haar wonderbare geschriften over de *Weg der Volmaaktheid* en het *Kasteel der Ziel* niet enigermate onder de invloed gestaan heeft van de Nederlandse school der *Devotio Moderna*, die in haar *Exercitia* het methodisch gebed en de systematische beoefening der deugd sterk op de voorgrond plaatst. Ik ben geneigd, om daaraan wel enige invloed toe te schrijven, maar ik zou verder willen zien dan de werken van Thomas a Kempis, Zerbolt van Zutphen en Garcia de Cisneros en denken aan den Zaligen Johannes Soreth en de invloed, die hij in de Orde heeft gehad. Zijn mystiek is zonder twijfel zeer sterk verbonden met die van de *Devotio Moderna*. Hij legt grote nadruk op actieve heiligheid en de beoefening der deugden en daarin toont hij zich een kind van zijn tijd en van het land, waarin hij werkte voor het welzijn der Orde. Maar in dit geval is het verband, dat er gevonden wordt tussen het zoeken naar een meer methodische wijze van bidden en de school van de H. Teresia, tevens een aanwijzing, dat deze Heilige voortbouwde op de grondslagen van Johannes Soreth, op alles waarop hij zo bijzonder de nadruk had gelegd in zijn hervorming en in zijn stichting van de Carmelitessen.

De plaats die het gebed behoort in te nemen in het leven

Hij besteedt er een geheel hoofdstuk aan om zowel de beoefening der deugd aan te bevelen, als de voorbereiding tot het gebed en de beoefening van het gebed. Hij spreekt van een zeer langzaam en weloverwogen optrekken van het gebouw van ons geestelijk leven en van de blijvende invloed van de grondslagen ervan. Hij verwerpt het idee, dat de uren van gebed moeten zijn als oasen in de woestijn van het leven, maar bevestigt ten sterkste, dat het gebed in ons leven moet ingeweven zijn, erop geënt, zodat ons gebed de maatstaf is van ons leven en omgekeerd ons leven de oprechtheid van ons gebed bewijst. Vooraleer we beginnen te bidden, moeten we onze geest in zulk een toestand brengen, als waarin we zouden willen zijn onder ons gebed. Daarom zegt de Regel, dat we Gods wetten en ons eigen leven moeten overwegen, teneinde de goede staat te verkrijgen, alvorens ons gebed te beginnen. Datgene, wat in ons gebed op den voorgrond moet staan, moet eerst worden opgewekt door de meditatie. Als hij later spreekt over de geestelijke wapenrusting, gebruikt hij dat beeld opnieuw. Hij wijst op David, die de wapenrusting welke Saul hem gegeven had, moest afleggen, omdat hij zich daarin niet geoefend had. Dat is de reden, zegt hij, waarom onze Regel een nooit verslappende activiteit vraagt, zowel van het Lichaam als van de Ziel. We moeten al onze vermogens oefenen, en in verband hiermee wijst hij ons de twee verheven voorbeelden, die een waren Carmeliet altijd voor den geest moeten staan: Onze Lieve Vrouw en den profeet Elias.

De kostbare parel

De Zalige Johannes Soreth vergelijkt in het hoofdstuk over het wekelijks kapittel het onderhouden van de Regel met de kostbare parel van het evangelie, die zijn waarde behoudt, ook al wordt hij door sommigen veracht. De wijze verkoopt alles wat hij bezit om de akker te kopen, waarin de schat verborgen ligt. Dan moet er gegraven worden naar de parel. Ik zou dit beeld hier gaarne willen gebruiken om uiteen te zetten, hoe wij ons steeds dieper in ons zelf moeten leren om

Christus te vinden en met Hem te leven. De Zalige Johannes Soreth heeft ons de Regel leren zien als de parel van het Evangelie en ons geleerd alles te verkopen, teneinde hem te verkrijgen, maar tegelijkertijd heeft hij ons ook geleerd, hoe wij die schat moeten opgraven door een leven te leiden van de grootst mogelijke vroomheid. Daarom moet dit leven ondersteund, opgevoerd en gevoed worden door een nooit verslappende beoefening van de deugd. In de glans van deze deugden zal de schittering van de parel nog sterker uitkomen.

LEZING 6

DE H. TERESIA: DE GROEI VAN HET MYSTIEKE LEVEN EN DE LEER VAN DE H. TERESIA

Ter gelegenheid van het derde eeuwfeest van Teresia's opgang tot het hemels leven sprak de Generaal der Jesuïeten, Pater Martin, destijds professor te Salamanca, een prachtige lofrede uit, niet alleen ter verheerlijking van de grote Heilige van Avila, de eer en de roem van Spanje, maar ook ter juiste classificering van haar leer.

Deze rede werd overgezet in verschillende talen. In de Duitse vertaling wordt ze genoemd: een doorwrochte studie van de mystieke leer der H. Teresia, maar tevens een aantrekkelijke schildering van een grote ziel. Deze lofrede kreeg een plaats in de nieuwe editie van het standaardwerk van Teresia's leven, Ribera's *Vida de Santa Teresa de Jesus*, uitgegeven te Barcelona in 1908, als inleiding tot het mystieke leven en de mystieke leer van de Heilige. Naar zijn mening zijn de eerste drie verblijven van het Kasteel der Ziel meer van ascetische aard. Dan schildert hij de laatste vier trappen van het mystieke leven in de volgende bewoordingen.

In het gebed van inkeer voelen de krachten of vermogens zich door de zachte uitnodiging van den goddelijken Herder als het ware getrokken tot het binnenste van de ziel. In deze toestand kunnen en moeten zij gehoor geven aan deze goddelijke roepstem. In het gebed van rust worden zij opgeheven tot God en zo groot is de vreugde die zij smaken in de tegenwoordigheid van hun Beminde, dat zij komen te verkeren in een toestand van extase, waarbij hun natuurlijke werkzaamheid wordt opgeheven. Deze vereniging met God doet de ziel insluimeren in de slaap van vrede en liefde en in deze toestand is zij niet langer in staat te denken aan enig middel om zich los te maken van dit mystieke opgaan en verteerd worden in God. De ziel, die op deze wijze in God is opgegaan, sterft aan de wereld en aan zichzelf in het geestelijk huwelijk, dat gesloten wordt in het zesde verblijf. In het zevende verrijst ze tot een nieuw leven. In deze toestand wijdt ze zich geheel en al aan de dienst van haar hemelschen Bruidegom, met wien ze verbonden is met een onverbreekelijke liefdebond. Laat ons deze vier trappen enigszins nader verklaren.

De laatste vier trappen van het mystieke leven

Eerst spreekt de H. Teresia in het vierde verblijf van het Kasteel der Ziel over de inkeer, over de noodzakelijkheid om God te vinden in het binnenste der ziel: God die in ons woont. Er moet gestreefd worden naar de meest volmaakte eenheid met Hem. Voor de H. Teresia leidt deze inkeer tot een toestand van rust en voldaanheid, tot een volkomen opgaan in datgene, wat de ziel na deze inkeer ziet als haar hoogste goed, namelijk haar Welbeminde, die in haar ziel woont en die nergens anders mag gezocht worden. Het weten, dat zij haar Welbeminde bezit, dat zij is in Zijne tegenwoordigheid, geeft aan de ziel een rustig welbehagen, neemt de krachten der ziel geheel in beslag, trekt al haar aandacht tot God.

In het vijfde verblijf zijn de vermogens der ziel als het ware ontoegankelijk voor de indrukken, die enig ander wezen op haar zou willen maken. Het lijkt of ze gevoelig zijn voor alle uitwendig en of ze geheel en al zijn opgegaan in de beschouwing van Hem, die hoog verheven is boven alle anderen en alle beschouwing tot zich trekt. Zij schijnen als verzonken in een geestelijke slaap, de ziel droomt van haar Welbeminde en ofschoon de verschillende indrukken van de buitenwereld nog trachten haar invloed op ons uit te oefenen en deze slaap te verstoren en te onderbreken en ofschoon de ziel somtijds uit deze droom ontwaakt, toch is ze weinig toegankelijk voor al die indrukken en ze doet haar best te blijven in deze zachte sluimering en zich geheel en al te wijden aan de beschouwing van haar Welbeminde. Dikwijls wordt ze overvallen door die geestelijke slaap en ze is niet langer in staat zich bezig te houden met de aardse dingen of zich uit deze sluimer los te rukken.

In het zesde verblijf is de ziel geheel en al ondergedompeld in de contemplatie en de genieting van het voorwerp harer liefde en ze is als dood en afgestorven aan deze wereld. Ze

werpt zich als het ware in de armen van haar Welbeminde en ze is heel en al met Hem verbonden. Ze zou bij Hem willen blijven. De wereld trekt haar niet langer, ze heeft oog noch oor meer voor deze wereld. God is haar enigste goed, in Hem wil ze haar rust vinden. En wetend, hoe innig ze verenigd is met Hem, is de ziel zo gelukkig, dat ze nooit meer van Hem gescheiden wil worden. Als haar getrouwheid in deze staat bewezen is, dan verenigt de Geliefde zich met haar in Zijn liefde en gaat met haar het geestelijk huwelijk aan van een onverbreekbare eenheid en van de innigste gemeenzaamheid.

In het zevende verblijf leeft de ziel enkel en alleen in en door den Welbeminde. De ziel heeft zich geheel aan haar Bruidegom gegeven en is een willig werktuig in Gods handen. Die handen verlaat ze niet en uit Zijn omhelzing wordt ze niet weggetrokken, zelfs niet door haar contact met de wereld. Zij is opgestaan tot een nieuw leven, een leven waarin het natuurlijke en het bovennatuurlijke op wonderbare wijze zijn samengesmolten. Niets is in staat de ziel te scheiden van de beschouwing van haar Welbeminde, Dien zij in haar hart aanbidt en omhelst met betuigingen van haar liefde, Dien zij in alles ziet, Wiens wil zij aanbidt en verheerlijkt, met Wien zij, in één woord, leeft in een allernauwste vereniging en aan Wien zij zich niet alleen heeft gegeven, maar tot Wien ze ook in liefde is aangetrokken om nooit meer van Hem gescheiden te worden.

Inkeer en rust, sluimer en geestelijke slaap, overgang en dood, opstanding en nieuw leven – door God ingestort – dat zijn de vier graden van het mystieke leven door de H. Teresia beschreven in vier opeenvolgende psychologische toestanden, waarvan elk weer in nauwere gemeenschap staat met God.

De noodzakelijkheid van zelfinkeer om God te vinden in de ziel

De H. Teresia schildert het mystieke leven als iets, dat zich ontwikkelt in de ziel, overeenkomstig ieders natuurlijke vermogens, als het hoogste dat menselijke krachten kunnen bereiken. Deze vermogens zijn door God in de natuur van den mens ingeplant en dat hoogste zal bereikt worden, als de ziel er zich van bewust is, dat zij die hoge trap van volmaaktheid kan bereiken, en zich daarom geheel en al overgeeft in de handen van God, die alleen in staat is haar tot de hoogste verhevenheid op te voeren. Voor dit alles wordt van de ziel niets anders gevraagd, dan dat zij Gods wensen en verlangens vervult, in Hem haar vertrouwen stelt, en in Hem alleen haar geluk vindt. Hij vindt Zijn behagen in een geregelde liefde, en zelf wil Hij die liefde in de ziel regelen. Hij verbiedt niet de liefde voor het geschapene, maar Hij wil, dat de Ziel Hem bemint boven alles en al het andere alleen in Hem, door Hem en met Hem. Omdat haar liefde te onstandvastig is, vraagt God aan de ziel op de eerste plaats om in zich zelf te keren en Hem te beschouwen als levend in het binnenste van haar hart. Hij staat aan de deur van dat binnenste verblijf, kloppend en vragend aan de ziel om tot Hem te komen en niet rond te dolen in de verblijven daarbuiten, alsof Hij, haar Gast, er niet was. Zij moet afstand doen van en vaarwel zeggen aan alles, wat zij bezit en zich in haar innigste wezen met Hem verenigen. Eenmaal toegelaten in dat binnenste verblijf, mag zij alles beschouwen, en van daaruit gaan door het gehele Kasteel der Ziel. Dan behoort alles aan de ziel juist zoals het behoort aan God.

Zo is het mystieke leven een methodische weg, een aanpassen van de vermogens der ziel aan het object van kennis en van liefde. Omdat God, die geluk en vreugde geeft, het hoogste en meest bevredigende voorwerp is van die kennis en liefde, moet Hij in de methode van de liefde de eerste plaats innemen. Dat God deze eerste plaats moet innemen, volgt niet alleen uit de alles overtreffende, oneindige volmaaktheid van het karakter en de natuur van het goddelijke Wezen in zich zelf, maar ook uit de afhankelijkheid ten opzichte van God van al datgene, wat wij kennen en beminnen. God schiep alle wezens en hield ze in stand en bij Zijn werken raakt Zijn hand ons aan. Maar nergens anders is God ons zo nabij, als in onszelf. Daar op de eerste plaats moeten wij Hem trachten te vinden en te zien.

De overeenstemming tussen het natuurlijke en het bovennatuurlijke

Ook hier bestaat een bewonderenswaardige harmonie tussen natuur en bovennatuur, tussen het leven van genade en de mystieke, overvloedige instorting der genade. God vergroot als het ware zijn schepsel en verheft het tot Zijn hoogste volmaaktheid. Daar is zulk een geleidelijke

ontwikkeling, dat deze niet te bezwaarlijk behoeft te zijn voor de natuur, maar terzelfder tijd is er zulk een buitengewoon hoge verheffing boven alle krachten van de natuur, dat alleen de goddelijke genade in staat is om ze tot deze verheven hoogten op te voeren, om de natuur te brengen tot het ideaal, dat door God voor ogen is gesteld. Maar hoezeer deze hoge volmaaktheid ook uitgaat boven de krachten van de natuur, ze is desniettemin toch in waarheid een vervolmaking van die natuur, een verwezenlijking van wat God daarin gelegd heeft als potentie, ofschoon Ze slechts haar verwezenlijking kan vinden door Gods onmiddellijke tussenkomst.

Het diamanten kasteel

In haar diamanten Kasteel der Ziel zet de H. Teresia de zon als lichtbron in het binnenste verblijf en laat ze vandaar haar stralen uitschieten naar de talloze aangrenzende vertrekken. In de buitenste dringen de zonnestrallen slechts zwak door, omdat alle soorten van hinderpalen die uitstraling tegenhouden. Maar dat licht, dat straalt vanuit het middelpunt, dwingt ons de ogen te openen en te naderen tot de meer naar binnen gelegen vertrekken om daar het licht te beschouwen in al zijn helderheid en om verlicht te worden door zijn glans. Hier gebruikte de H. Teresia zowel het beeld van het licht, dat uitstraalt van het middelpunt der ziel, als dat van het kloppen en roepen van den Heer, die de ziel uitnodigt om te horen in het binnenste verblijf. In de buitenste kring van die vertrekken klinkt die roep zwak, maar gelukkig de mens, die op het horen van die stem de roep beantwoordt.

Die eerste genade kondigt een nog grotere instorting van genade aan. Als eerste genade vermeldt de H. Teresia het vermogen van de ziel om 'de nadering' van den Bruidegom te zien en Zijn stem te horen. Op geen andere wijze kan de ziel tot deze genade komen dan langs de weg van de zelfinkeer. En al is het waar, dat het eerste horen, het eerste zien moet beschouwd worden als een genade van God, die op een geheel onvoorzien ogenblik Zijn licht in de ziel doet schijnen en Zijn stem laat horen, toch moet die uitnodiging om liefde te schenken, beantwoord worden en de ziel moet zich los maken van alles, wat haar tot nu toe geboeid hield. De ogen moeten worden uitgewreven om duidelijker en beter te zien wat God reeds in de buitenste verblijven toont aan degenen, die ogen hebben om te zien en oren om te horen. God kan en wil de ziel boeien en binden. Hij scheidt er Zijn behagen in, dat zij rust en sluimert in Hem, maar alleen dan, wanneer de ziel er in geslaagd is om zich los te rukken van alles wat haar in de wereld bindt in de buitenste verblijven en zich te plaatsen onder de machtige stralen van de zon, die beschreven wordt als alles doordringend, wat in haar stralengloed komt.

De onbeschrijflijke schoonheid der ziel en onze jammerlijke onverschilligheid hiervoor

De H. Teresia maakt haar ongeoeffende zusters met dat beeld vertrouwd op de eenvoudigste wijze: 'Laten wij onze ziel beschouwen', zo schrijft ze, 'als een kasteel, dat geheel en al is opgebouwd uit één enkele diamant of uit een zuivere kristal en waarin verschillende verblijven zijn. Werkelijk, mijn zusters, als men hierover nadenkt, dan komt men tot de slotsom, dat de ziel niets anders is dan een paradijs, waarin God, zoals Hij zelf zegt, Zijn welbehagen heeft. Er is niets, waarmee ik de grote schoonheid en de bewonderenswaardige ontvankelijkheid van een ziel kan vergelijken. In waarheid, al is ons verstand ook nog zo scherp, we zijn bijna evenmin in staat om dit te begrijpen, als wij onmachtig zijn God te kennen. Hij zelf zegt, dat wij geschapen zijn naar Zijn beeld en gelijkenis. En indien dit zo is – en zo is het – dan trachten wij tevergeefs om de schoonheid van dit kasteel te doorgronden. Voor ons is het feit, dat de Goddelijke Majesteit zegt, dat de ziel naar Zijn beeld is geschapen, voldoende om ons haar waardigheid en schoonheid te doen kennen. Het is voor ons een reden van niet geringe droefheid en schaamte, dat wij door onze eigen schuld onszelf begrijpen en niet weten wie we zijn. Zelden beschouwen wij de schatten die de ziel kan bezitten, of Hem, die daar leeft, of de waarde die zij bezit. Stel U dit kasteel voor, zoals ik U gezegd heb, als hebbende veel verblijven, sommige onder, andere boven, weer andere aan de buitenzijden. In het middelpunt, in het binnenste gedeelte van al deze vertrekken, is het belangrijkste de plaats, waar de grootste geheimenissen plaats vinden tussen God en de ziel. Het is noodzakelijk, dat gij al uw aandacht hierop gevestigd houdt'.

Enige bladzijden verder, schrijft ze: 'Keer terug naar ons schoon en heerlijk kasteel en overweeg op welke wijze wij kunnen binnentreden. Wat ik nu ga zeggen, schijnt dwaas te zijn, want wanneer het kasteel de ziel is, dan is het duidelijk, dat het voor de ziel niet nodig is om binnen te treden, daar ziel en kasteel een en hetzelfde zijn. Want het zou dwaas zijn om iemand, die reeds in een vertrek is, uit te nodigen daarin binnen te treden. Maar weet wel, dat er een groot verschil bestaat tussen tegenwoordig zijn en tegenwoordig zijn. Vele zielen zijn alleen achter de buitenste muren waarop de wachters zich bevinden. Zij weten niet, wat er verborgen is in die verheven plaats, noch wie daar woont, noch welke de verblijven zijn, die het kasteel bevat. Ongetwijfeld hebt Gij in sommige geestelijke boeken, die handelen over het gebed, reeds gelezen, dat zij de ziel aanraden in zichzelf te keren'.

Welnu dan, wat ik heb gezegd is hetzelfde, 'Zelfinkeer'. Zo zou ik verder kunnen gaan, maar deze voorbeelden uit het eerste hoofdstuk van Sint Teresia's *Kasteel der Ziel* tonen duidelijk aan, dat haar leer over het mystieke leven is ingebouwd op deze grondslag, dat God de ziel schiep naar Zijn beeld en gelijkenis en als zodanig in stand houdt, dat Hij zelf woont in het binnenverblijf der ziel en dat als gevolg de ziel de eerste schreden moet zetten op de weg van de zelfinkeer om Hem te ontmoeten, die in het binnenste der ziel haar uitnodigt tot Zijn omhelzing en de vereniging met Hem.

Het affectieve gebed gebaseerd op de oefening van het verstand

Als men Teresia's boek opent, leest men daarin welk een hoge waarde zij hecht aan de meditatie, die steunt op de verbeelding en het verstand, ofschoon zij deze gaarne onderbroken en afgewisseld ziet door akten van liefde en dankbaarheid. Ze neemt aan, dat er een tijd kan zijn, waarin de ziel zo vervuld is van de liefde, dat het niet langer noodzakelijk is deze liefde op te wekken door de meditatie, die steunt op de verbeelding of het verstand. Zij waarschuwt ook nadrukkelijk, dat, als God de ziel heeft vervuld van akten van liefde en dankbaarheid, van bewondering en vreugde, dat dan de meditatie, steunend op het verstand en op verbeelding, alsmede de actieve contemplatie niet kunnen gemist worden, omdat zij de gewone manier vormen om de wil te bewegen tot datgene, waartoe wij steeds weer moeten komen.

Haar gehele filosofie: zelfinspanning essentieel

Overigens moet men de werken van de H. Teresia lezen om te zien, dat redenering en logische ontwikkeling een hoge plaats in haar leer innemen. Hoeveel vergelijkingen heeft ze gebruikt om aan haar zusters het begrip van de verhevenste dingen bij te brengen! Inderdaad, ze geeft volmondig toe, dat ze niet in staat is de gaven van God bij de mystieke mededeling der genade te doen begrijpen. Vol dankbaarheid, zegt ze, dat de ziel in één enkel ogenblik van door God gegeven verlichting meer leert dan jaren van studie en actieve contemplatie haar kunnen openbaren. Maar zij verwaarloost nimmer beschouwend gebed, meditatie en actieve contemplatie. Ook stelt ze altijd de leiding van een geleerd biechtvader ten hoogste op prijs. Haar leer is niet die van het Quiëtisme. Altijd dringt ze aan op de beoefening van de deugden, zelfs in de toestand van de hoogste mystieke contemplatie en bij de innigste vereniging met God.

De eerste drie schreden van onze nadering tot God zijn niet alleen schreden op de weg van de beoefening der deugd; maar zij wil, dat deze poging ten einde toe wordt voortgezet; ze beschouwt deze op de eerste plaats als de beste voorbereiding en als een bewijs van onze ontvankelijkheid, vervolgens als een vereiste versiering van de ziel, die het voorrecht heeft uitverkoren te zijn als bruid des Heren – en op de derde plaats als de beloofde vrucht van onze omgang met God. Er is hier ook in waarheid sprake van de ingestorte deugden, van handelen onder de onweerstaanbare invloed van Gods genade; maar de H. Teresia waarschuwt meer dan eens tegen zelfbedrog en uitdrukkelijk verklaart ze, dat geen deugd echt mag genoemd worden, zolang ze niet beproefd en bewezen wordt door vrijwillige akten. Ze verlangt niet, dat de natuurlijke orde opgeheven wordt door de goddelijke inwoning, maar een steeds toenemende volmaaktheid, die ook door de werkingen de verschillende vermogens aan den dag moet treden. Inderdaad, hier en daar worden werkingen van de verbeelding en van het geheugen, zelfs die van het verstand en de wil afgeschilderd als vervelend; zij worden vergeleken met het wilde gefladder van de

vleermuizen, het springen van wilde dieren, waardoor we belaagd en bedreigd worden bij het binnentreden van het geheimzinnige kasteel, maar hier is het een kwestie van de onbeteugelde werkingen van deze vermogens, waartussen overeenstemming moet worden gebracht. Daartoe is zelfinkeer het eerste vereiste. Zelfs in de verhevenste toestanden van het mystieke leven komen we in aanraking met de menselijke natuur in al de glans van een harmonische ontwikkeling. Zelfs in den hemel zullen lichaam en ziel verenigd zijn tot een harmonische eenheid. In de verhevenste toestanden van het mystieke leven, in deze onverbreekbare vereniging, in dit gemeenschappelijk leven, waarin de meest volmaakte harmonie is tussen het goddelijke en het menselijke, zijn extase, vervoering en visioenen slechts van bijkomstige aard. Zeker, deze zijn een openbaring van de vereniging met God en van de inbezitneming der ziel, maar zij zijn niet het eerste vereiste, noch het wezenlijke. Het essentiële is het leven der vereniging, het nieuwe leven na de verrijzenis, die op de dood van het oude leven volgt.

Positief oogmerk van het heestelijk leven: de opstanding moet de dood volgen

Om dit leven van vereniging te bereiken, moet een lange weg worden afgelegd. In het begin zal iemand, die naar zelfinkeer streeft, ondervinden, dat een zware strijd tegen de natuur noodzakelijk is; veel moet in ons sterven, opdat God in ons moge leven, vrij en ongestoord.

Daar is een soort van leven, dat bij de eerste schreden eerder een sterven zou kunnen genoemd worden. Maar Teresia wil de weg naar de vereniging met God niet zien als iets zuiver negatiefs; de dood moet zijn een overgang tot een nieuw leven. Terwijl alles wat een hinderpaal is voor het Koninkrijk Gods, in ons gedood wordt, moet de goddelijke Hovenier het zaad der deugd uitzaaien en wij moeten planten en de tuin van ons hart verzorgen, omdat weldra, wanneer de zon hoog staat, de bloemen in de tuin zullen opschieten als de openbaring van een nieuwe lente. Voor een groot gedeelte is die verzorging, die besproeiing, aan onze eigen zorgen toevertrouwd. Niet alleen moeten wij wieden, maar ook planten en water geven.

Verlangen naar God, geestelijk schaakspel

Maar de grote Hovenier is onze Helper; of, om het beeld van de H. Teresia te gebruiken, hij leidt het water van zijn genade langs verschillende beken en kanalen naar de tuin van ons hart en laat ter rechter tijd zijn overvloedige regen vallen en neemt ons op die manier het werk van de besproeiing uit de handen. De H. Teresia licht dit toe door de oude middeleeuwse verhandelingen over het *Geestelijk Schaakspel*. Ze zegt, dat we een geestelijk schaakspel moeten spelen met den Beminde van ons hart en dat we Hem schaakmat moeten zetten. En zij voegt erbij, dat Hij niet kan ontkomen aan onze zetten en daarboven zelfs ook niet wenst te ontkomen. Hierdoor geeft zij ons te verstaan, dat het hele spel, al moeten wij ons best doen om goed te spelen, zo berekend is, dat tenslotte de koning schaakmat wordt gezet. Hoe meer de koningin, dat is onze bescheidenheid, naar voren komt, hoe sneller de koning genomen wordt.

Waaruit blijkt, dat de mystiek van de H. Teresia, al is ze dan ook nog zo hoog in de beschrijving van de lieflijke omgang met God, van de andere kant, iets wezenlijks is, iets dat beoefend kan worden.

*Maria ons voorbeeld om de eerste trap van het mystiek leven te bereiken:
het geboren worden van God in ons*

En nu een idee tot slot. God, die werkt in ons en woont in ons, is het uitgangspunt van het mystieke leven. In de activiteit van God moeten wij de voortzetting zien van de schepping, juist zoals deze activiteit de voortzetting en de verdere openbaring is van de eeuwige geboorte van den Zoon uit de Vader en van den H. Geest uit den Vader en den Zoon. De kennis van Gods tegenwoordigheid in ons, van de inwoning van de H. Drievuldigheid, moet weer opnieuw verlevendigd worden in ons. God moet weer opnieuw leven in ons, moet weer opnieuw in ons geboren worden. Gods Zoon heeft de menselijke natuur aangenomen, opdat wij weder de

vereniging van onze natuur met de goddelijke natuur zouden kunnen tot stand brengen. Wij moeten ons verenigen met Christus en in en met en door Hem met de H. Drievuldigheid.

Geen enkel schepsel was in hogere graad aan deze genade deelachtig dan Maria. Zij, onze Moeder, geeft ons het voorbeeld, hoe God in ons moet herboren worden. Van den ene kant moeten wij ons zelf beschouwen als Hare kinderen, omdat Haar Zoon onze Broeder is. Van de andere kant wil Zij ons leren, hoe wij Christus in ons moeten ontvangen en ter wereld brengen en op welke wijze wij dit moeten doen.

Laten wij naar het voorbeeld van Maria met de H. Teresia zeggen: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*, 'Zie de Dienstmaagd des Heren, mij geschiede naar Uw woord'.

LEZING 7

DE MARIALE DOCTOR MYSTICUS

Geen teken van tegenstelling, maar van eenheid

Het is mij, als Carmeliet van de verzachte Regel, een grote vreugde mijn stem te mogen mengen in de lofzangen op den H. Joannes van het Kruis, die tezamen met de H. Teresia, de hervormer is geweest van onze Orde. Het doet mij genoeg hier de gelegenheid te hebben om mijn bescheiden deel bij te dragen tot zijn glorie, om de vertolker te mogen zijn van wat ik zeker weet, dat alle Carmelieten van de verzachte Regel met mij zien in dezen held van de Carmel, die door God geroepen werd om Zijn oude glorie te herstellen en de glorie, de glorie van Gods mystieke genadegaven, te doen schitteren in helderder glans.

Neen, we zien hem niet, zoals de prior van het klooster der oude observantie van Segovia hem zag, als een teken van tegenstelling, maar eerder als een band van eenheid, die ons allen tezamen verbindt. Het feit, dat wij onszelf geschoeide Carmelieten van de oude Observantie noemen, zou misschien de indruk kunnen wekken, dat wij geen achtiging koesteren voor zijn leer, dat wij hem niet willen volgen. Het is jammer, dat wij zo geneigd zijn, om eerder de tegenstelling dan de overeenstemming op de voorgrond plaatsen. Zelfs reeds gedurende het leven van den H. Joannes waren er vele broeders, die niet zijn hervorming volgden en die hem toch bewonderden en navolgden op een wijze, die zijn lof wegdroeg.

Tot op zekere hoogte zijn de pauselijke dispensaties van den oude Regel de aanleiding geweest voor een bepaalde afwijking van de geest der Orde, maar toch raken zij deze geest niet in een vitaal punt. Heilige, zalige en eerbiedwaardige mannen en vrouwen hebben bewezen, dat met deze dispensaties de geest van de Carmelorde kon blijven leven. Niet de letter, maar de geest maakt levend. Uit kinderlijke liefde begroeten wij de werken van de H. Teresia en van den H. Joannes van het Kruis, omdat zij die geest zo versterken. Wij, meer nog zelfs dan de leden van de hervormde tak der Orde, moeten hun werken bestuderen en in ons opnemen en ze vruchten laten dragen in ons leven en onze daden. We beminnen hen en volgen hun voetstappen in de koude sneeuw van deze wereld, om ons te verwarmen, waar eigen warmte niet voldoende is om ons te behouden voor bevroren in de snijdende Noordenwind van aardse moeilijkheden.

Een Mariale mysticus: zijn leven was waarlijk Mariaal

Ik vind het een voorrecht de gelegenheid te hebben om hier te spreken over Onze Lieve Vrouw in het mystieke systeem van den H. Joannes van het Kruis en aan te tonen, hoe dit mystieke leerstelsel past in het raam van de school der Broeders van Onze Lieve Vrouw van Carmel.

De H. Joannes van het Kruis heeft, tezamen met de H. Teresia, de Orde van de Berg Carmel hervormd, ze teruggeroepen tot haar vroegere staat. Ik aarzel niet te zeggen, dat zij geen aanspraak zouden kunnen maken op de naam van hervormers, als niet Onze Lieve Vrouw haar stempel gedrukt had op hun leer en leven.

Maria, het ideaal van de ziel

Voor Sint Jan van het Kruis is Onze Lieve Vrouw het ideaal van de ziel, die opwaarts streeft naar God en die door God wordt aangetrokken. Maar dat is ze onder meer dan een opzicht. Niet altijd drukt hij zich even krachtig uit.

In het bijzonder prijst hij in Haar, dat Zij, die door den engel genoemd wordt: 'Vol van den H. Geest', zich altijd door den H. Geest liet leiden, een ideaal, dat ook wij moeten trachten te bereiken in onze omgang met God, hoe moeilijk het ook moge zijn en hoe weinigen er ook gevonden worden, die de raadgevingen van den H. Geest kennen en opvolgen.

Als voorbeeld van een ziel, die altijd de ingeving van den H. Geest volgde, noemt hij in hetzelfde hoofdstuk het voorbeeld van Onze Lieve Vrouw *la gloriosa*, de roemrijke, de Moeder van God. Van het eerste ogenblik van haar bestaan af was zij verheven tot in het Moederschap. Nooit maakte het beeld van enig schepsel dat haar van God kon aftrekken, indruk op hare ziel en bijgevolg werd zij door zoiets ook nooit bewogen. Het motief van haar handelingen was altijd de H. Geest.

Pater Gabriël van de H. Maria Magdalena, haalt ook deze woorden aan in zijn artikel 'L'Union Transformante' in het mooie, aan mystiek gewijde tijdschrift *La Vie Spirituelle*, waarin hij van den nieuwen Kerkleraar schrijft: 'Inderdaad, zij is voor hem – en met volle recht – het ideaal van een ziel, die tracht op te stijgen tot aan de top van den berg Carmel. Hij heeft niet veel woorden aan haar gewijd, maar de weinige, die hij over haar heeft geschreven, zeggen ons duidelijk, dat hij haar beschouwde als het voorbeeld van een ziel, die streeft naar de vreugde van die vereniging met God, aan welker beschrijving en lering hij zijn leven als schrijver schijnt te hebben gewijd. Andere zielen benaderen dit ideaal slechts op een lagere trap'.

Mariale beelden: venster, waardoor het zonlicht heen dringt

Hoe dikwijls maakt de heilige gebruik van beelden, die meestal kunnen worden toegepast op Onze Lieve Vrouw. Het is bijna onmogelijk, dat hij in dit verband niet gedacht heeft aan zijn heilige Moeder. Maar zelfs indien dit niet het geval zou zijn, dan nog stempelen het gebruik van deze beelden en de juiste toepassing ervan zijn mystiek als een mystiek van Mariaal karakter. Het is onmogelijk ze allen in dit korte bestek op te sommen, maar ik wilde alleen uw aandacht vragen voor enkele van de meest markante. Een zeer geliefde vergelijking van den heilige, die hij gebruikt om uit te drukken, hoe noodzakelijk het voor ons is om steeds bereid en zuiver te zijn om deelachtig te worden aan Gods genade en zelfs deelgenoot aan de goddelijke natuur, is het beeld van het venster, waar het zonlicht doorheen dringt.

De schilders van Vlaanderen, het land van Memlinc en van Quinten Matsijs, maakten in hun wondervolle miniaturen veelvuldig gebruik van dit beeld. Geen schepsel nam zuiverder in zich op het goddelijke licht, dat kwam in deze wereld, geen schepsel gaf het weer met minder vlek of smet en werd meer één met God dan Maria. In deze geliefde beeldspraak van den H. Joannes van het Kruis verschijnt Maria voor het oog van onze geest als de verhevenste voorbeeld van alle, ja, zelfs als de eerste vensterruit zonder vlek, die ons het Licht der wereld geschonken heeft. Op haar, meer dan op iemand anders, kunnen toegepast worden de woorden van den H. Joannes van het Kruis, als hij de goddelijke mededeling van het mystieke leven verklaart: 'Zo nauw is de geschapen vereniging, dat, indien God aan de ziel deze buitengewone en verheven gunst schenkt, de ziel en alles, wat eigen is aan God, worden verenigd door een gemeenschappelijk daaraan deelhebbende herschepping. De ziel schijnt meer God dan ziel, is zelfs God door deze participatie, ofschoon haar natuurlijk wezen, ondanks haar herschepping even onderscheiden blijft van het goddelijk wezen als tevoren; juist zoals de vensterruit, hoe ook verlicht door de zonnestralen, toch haar eigen wezen behoudt, verschillend van de zonnestraal, die er doorheen dringt'.

Verder verklaart hij het beeld op een wijze, die meer direct betrekking heeft op Maria. Indien de vensterruit zuiver en vlekkeloos is, dan zal de zonnestraal ze geheel doorlichten en ze zo veranderen, dat ze 't licht zelf schijnt te zijn en zelf licht uitstraalt. Dat is de reden, waarom de H. Maagd verdiende de Moeder van God te worden; omdat ze niet het minste beletsel stelde voor de goddelijke inwoning. Zoals Maria, zo moeten ook wij het goddelijk licht in ons opnemen.

Natuurlijk, dit is goddelijke uitverkiezing. Dat zegt de H. Joannes op een andere plaats: De vensterruit kan niet verhinderen, dat ze door het licht verlicht wordt. Daartoe geschikt gemaakt door haar vlekkeloosheid, blijft ze passief bij die verlichting zonder enige medewerking. Maar hij voegt erbij, dat, ofschoon wij God er niet toe kunnen dwingen noch ervan weerhouden om bepaalde dingen te doen, het de plicht der ziel is om zichzelf in goede staat te brengen en zich te zuiveren van alle zonden.

De overschaduwing

In zijn uiteenzetting van een ander beeld, de levende liefdevlam, betreft Sint Joannes de H. Maagd zo nauw mogelijk in de kring zijner beeldspraak. Als hij spreekt over het branden en glanzen van Gods lampen in ons, over het in ons opnemen van dat goddelijk licht gelijk de vensterruit, over ons deelhebben aan Gods hoedanigheden en werken, dan zegt hij, dat dit beeld nog vanuit een ander gezichtspunt kan beschouwd worden: als overschaduwing. Tot goed begrip hiervan, zegt hij, dient men te verstaan, dat overschaduwing betekent, bedekken met een schaduw, of beschermen, begunstigen, vervullen van genade. Want, zeggen dat iemand een ander dekt met zijn schaduw, betekent, dat degene, wiens schaduw de ander dekt, bereid is om hem te beschermen en zijn voorspraak te zijn. Dat is de reden, waarom de aartsengel Gabriël de buitengewone gunst aan Maria geschonken bij de Menswording van God den Zoon een overschaduwing noemde, toen hij zeide: 'De H. Geest zal over U komen en de kracht van den Allerhoogste zal U overschaduwen'.

Om te begrijpen wat dit uitspreiden van Gods schaduw of overschaduwing betekent, moet men wel bedenken, dat ieder voorwerp een schaduw werpt overeenkomstig zijn eigen bijzondere vorm en gedaante. Zo zal de schaduw, geworpen door het licht van Gods schoonheid, een andere schoonheid zijn overeenkomstig de aard en de hoedanigheid van Gods schoonheid; zo zal de schaduw, geworpen door het licht van Gods kracht en sterkte, een andere sterke kracht zijn, enz. Of met andere en misschien betere woorden, al deze schaduwen zullen zijn Gods schoonheid, Gods kracht enz. zelf, maar in schaduw, omdat de ziel hier op aarde niet volmaakt kan begrijpen. Maar omdat deze schaduw zo goed overeenkomt met het wezen en het zijn van God, ja, omdat ze God zelf is, daarom kent de ziel als in schaduw de uitgelezen beminnelijkheid van God. Zo kunnen wij zeggen, dat de ziel gelijkt op Maria, over wie de H. Geest neerdaalde in al zijn volheid en die de kracht van den Allerhoogste overschaduwde op de volmaaktste wijze.

Nogmaals de menswording

Aan het einde van dit commentaar gebruikt de H. Joannes van het Kruis het beeld van de Menswording in Maria om de allernauwste vereniging met de ziel uit te drukken. Dit doet hij ter verklaring van de woorden door de minnende ziel tot God gesproken: 'Waar Gij in het geheim woont'. Hierdoor geeft de ziel te kennen, zo zegt de heilige, dat God in het geheim in haar woont, omdat deze overzoete omhelzing plaats heeft in het diepste innerlijk van haar wezen.

Hier voert de H. Geest zijne Bruid als het ware heen om den Bruidegom te ontmoeten, opdat zij elkander omhelzen. In die omhelzing sluimert Hij in haar. Hij is daar niet onbekend aan de ziel zelf, maar Hij woont daar, verborgen voor den duivel, die niet kan binnendringen in de plaats der omhelzing en ook verborgen voor de mensen, die de betekenis ervan niet kunnen begrijpen noch vatten. O, hoe gelukkig is de ziel, die God altijd vindt levende in haar en rustend in haar. Ze is verplicht zich van alles verwijderd te houden, elk verkeer met de mensen te vluchten en in het diepste stilzwijgen te leven om niet door de geringste beweging of 't minste geluid de rust van den Welbeminde te storen. Meestal zal Hij daar verblijven als slapend, in de omhelzing van Zijn bruid in het binnenste van de ziel en zij is welbewust van Zijne tegenwoordigheid en doorgaans vol blijdschap daarover. Als Hij altijd wakende was en voortdurend de volheid van Zijn licht en Zijn liefde over haar uitstortte, dan zou dat reeds een inwoning in glorie voor haar zijn. Als reeds die half wakende toestand, waarin de Bruidegom slechts even de ogen opent, de ziel tot zo hoge vervoering brengt, wat zou er dan met haar geschieden, indien Hij altijd in haar en voor haar volkomen wakker was?

In werkelijkheid hebben we hier een dubbele beeldspraak. Het beeld van de Menswording van Gods Zoon in ons en dat van Zijn goddelijke sluimering in ons vervloeien in elkaar. Het beeld van de overschaduwing naast dit andere geplaatst, laat geen twijfel of het uiterlijke beeld van de slaap is niets anders dan een nieuwe metaphora van de nog vertrouwelijkere inwoning in de ziel.

De akker met de kostbare parel

Dit wordt nog duidelijker, wanneer we in het commentaar op het *Geestelijke Hooglied* tegenover elkander zien geplaatst het zich verbergen van den Bruidegom in de schoot Zijns Vaders en het vinden van Hem door de bruid, wanneer Hij door de kracht van de overschaduwning slaapt in haar eigen schoot. 'Mijn Beminde', zo roept de bruid tot haar geliefde, 'mijn welbeminde, waar verbergt Gij U?'. 'O Bruid', zegt de H. Joannes van het Kruis, 'uw Bruidegom is de schat, die verborgen is in de akker van uw eigen ziel; om die schat te verkrijgen gaf de wijze koopman alles wat hij bezat'.

Het is billijk, dat gij uw persoonlijke belangen opgeeft, als gij deze schat verkrijgt, dat gij u terugtrekt van al het geschapene en u afzondert en geheel en al verbergt in de binnenste schuilplaats van uw ziel. Daar zult gij de deur sluiten, dat is, uw hart aftrekken van al het geschapene en bidden tot uw Vader in het verborgene. In deze verborgenheid met uw Bruidegom zult gij in het geheim zijn tegenwoordigheid voelen, van Hem genieten en Hem liefkozen en u met Hem verheugen door met Hem in het verborgen te zijn; dat wil zeggen, buiten alles wat de zintuigen kunnen bereiken en de tong kan uitdrukken. En nu teerbemindte ziel, nu weet gij, dat de Beminde, dien gij zoekt, verborgen is in Uwe ziel. Doe uw best om met Hem in de verborgenheid te blijven en gij zult Hem voelen en omhelzen met de tederste liefde. Het wekt geen verwondering, dat de H. Joannes, als hij spreekt over de bewijzen van Gods goedheid – Hij geeft er duizenden zegt hij – bijzonder de nadruk legt op de Menswording van God. Dat is de grondslag, daar schittert het ideaal van onze mystieke vereniging met God. En ons voorbeeld hierin, neen onze Moeder, is Maria.

Al het overige, zegt de H. Joannes, deed God als het ware in het voorbijgaan. In Zijn Zoon echter zag Hij alle dingen en schonk daaraan Zijn schoonheid en Zijn liefde. Door de Menswording gaf hij er een bovennatuurlijk bestaan aan en verhief ze, tezamen met den mens, tot de glorie van God. Door de glorie van de Menswording van Zijn Zoon en Zijn opstanding naar het lichaam heeft de Vader niet alleen alle schepselen veredeld, maar hen ook bekleed met schoonheid en waardigheid. Als de ziel dit geheim overweegt, wordt ze gewond door de liefde.

Geestelijk huwelijk

Hier drukt de H. Joannes duidelijk uit, dat de Bruidegom, als Hij rust in Zijn Bruid, in haar het geheim van Zijn Menswording viert. Is het mogelijk om, zonder haar naam te noemen, duidelijk te wijzen op de H. Maagd, als de meest begunstigde van alle mystiek begenadigde zielen als het voorbeeld van allen, die vereniging zoeken met God? Hij past op de Bruid de woorden toe, die wij zo gaarne toepassen op Maria: 'Zij is de besloten tuin, die voor den Bruidegom allen toegankelijk is. *Hortus conclusus, soror mea sponsa*'. Daar zal zij Hem alleen omhelzen, zij zal innig verenigd worden met Hem, met Zijn natuur, rechtstreeks, zonder enige bemiddeling. Dit geschiedt alleen in het geestelijk huwelijk, dat is de omhelzing van God en de ziel.

In deze vereniging, zo gaat de Heilige voort, is datgene wat wordt medegedeeld, God zelf, Die zich aan de ziel schenkt en haar tegelijkertijd een onvergelykelijke beminlijkheid weergeeft. Beiden zijn saamgegroeid tot één, evenals – en bemerk hier wel de terugkeer tot de beeldspraak – de vensterruit en de zonnestraal, die er doorheen schijnt, één zijn.

Groot geluk van onze kennis der Menswording

Laten wij dat niet vergeten. Telkens weer opnieuw komt de H. Joannes terug op het onuitputtelijke mysterie van de Menswording. Deze kennis, zegt hij, is niet het minste deel van de hemelse zegening. En hij haalt Gods eigen woorden aan: 'Dit is het eeuwige leven, U te kennen, den énen waren God met Uw Zoon, dien Gij gezonden hebt, Jezus Christus'. Het is verleidelijk om niet de wijze te herhalen, waarop Sint Joannes verder de herschepping van de ziel in God beschrijft; zij is in God en God is in haar en Hij ontleent Zijn weldadigheid aan de hare.

Indien iemand nog twijfel koestert, of het verband, dat wij hebben aangegeven tussen al deze aanhalingen, wel juist is, of de H. Joannes in zijn mystieke voorstellingen wel inderdaad de H. Maagd zag als beeld van onze zielen in haar allernauwste vereniging met God, laat hem dan zijn gedichten raadplegen waarin de Mystieke Leraar het mysterie der Menswording bezingt. Daarin

staat Maria voor ons als de Middelaressen voor wie en in wie de Zoon van God zelf als de Bruidegom het huwelijk voltrekt met Zijne bruid, – het schepsel, dat hij toestaat te delen in Zijn natuur. Niet slechts Hij alleen, maar de gehele H. Drievuldigheid als een eenheid komt met den Zoon in het hart van den mens, dat zichzelf opent voor God en wordt geopend voor Hem. Een volmaakter en schoner bevestiging van het Mariaal karakter van de mystiek van den H. Joannes van het Kruis kunnen wij niet verlangen.

Laten wij, vooral wij als Carmelieten, dit niet onderschatten. Maria, onze Moeder, onze glorie, is ons voorbeeld, ons model, als God ook ons uitverkiest voor Zijn goddelijke gunsten. Haar schitterende verhevenheid is op onnavolgbare wijze getekend door den H. Joannes van het Kruis, zelfs al noemt hij bijna nooit haar naam. Zoals hij haar beschrijft, schittert ze voor onze ogen als de mystieke roos, welker zoete geuren zich verspreiden door de tuin van de Kerk, zodat we kunnen herhalen, wat we zo dikwijls zingen in onze getijden – dat wij tot haar getrokken worden door de geur van haar zoetheid. Als bijen vliegen we naar deze mystieke bloem om uit haar te puren de schoonheid van het mystieke leven in zijn hoogste bloei. God namelijk, in haar mens geworden, opdat Hij ook kan geboren worden in ons, die haar toebehoren.

Laten wij niet altijd zien naar de donkere nacht, waar Sint Jan ons inleidt. In de verte glanst dit licht en breekt reeds door het duister. Met hem zingen wij de woorden van de Bruid: *Flores apparuerunt*, 'de bloemen zijn open gegaan'. We kunnen niet altijd, nee we kunnen zelfs maar heel zelden in overweging blijven over datgene, wat we niet kunnen begrijpen, of waar we ons geen voorstelling van kunnen maken. En daarom zuivert en bevrijdt ons God, die ons wil zuiveren en vrij maken van alles wat ons van Hem zou kunnen scheiden, zelfs op zeer smartelijke wijze. Het kruis staat op de wolken als het teken van de overwinning. De Bruidegom opent Zijn armen om ons aan Zijn hart te drukken en zich geheel aan ons te geven. Aan Zijn zijde staat Maria, onze Moeder, met de juichkreet op Haar lippen: 'Zie, Hij die machtig is heeft grote dingen aan mij gedaan. Wat Hij aan mij deed en aan mij schonk, zal Hij eveneens geven aan u en doen voor u, indien gij mij volgt en mijn kinderen wilt zijn'.

Misschien zal daar strijd voor nodig zijn en zal het ons veel kosten. De H. Joannes zegt, dat dit juist de reden is, waarom hij en zijn broeders Jezus met Zijn kruis moeten volgen, ontdaan van alles en van zichzelf, omdat zij geroepen zijn de broeders te zijn van O.L. Vrouw van de Berg Carmel, dat is, geroepen om te behoren tot het getal van hen, die op bijzondere wijze naar Haar genoemd worden en bij uitstek Haar kinderen zijn.

Wanneer de H. Joannes er ons aan herinnert, dat men vooral in het begin niet voortdurend in beschouwing kan zijn, zegt hij, dat de ziel dan steeds bij al haar denken, bij haar akten, goede daden en ondernemingen, haar toevlucht moet nemen tot heilige gedachten en overwegingen, waaruit zij vuriger godsvrucht en groter geestelijk voordeel zal putten. Maar bovenal moet zij haar steun zoeken bij de overdenking van het leven, het lijden en de dood van Jezus Christus om Jezus' leven te leren navolgen, zich geheel aan Hem te geven in alles, in al haar akten en daden, in leven en dood. Wie kan ons daarbij beter terzijde staan dan Maria, die al Jezus' woorden in haar hart bewaarde en die, toen Hij stierf, onder de kruisboom stond? De H. Joannes verklaart, dit zelf, als hij zegt, dat de ziel, die slechts streeft naar de volmaakte nakoming van Gods wet en het dragen van Christus' kruis, een waarachtig tabernakel zal zijn, dat het ware Manna zal bevatten, Christus zelf. Kunnen wij die woorden niet veranderen in deze: Hij zal een andere Maria zijn, die zo dikwijls en toepasselijk de Ark van het Nieuwe Verbond genoemd wordt?

Ook op andere plaatsen van zijn werken herinnert de H. Joannes van het Kruis er ons aan, dat wij niet altijd kunnen opstijgen in de hoogste sferen van het mystiek leven, maar het is Maria weer, die het beeld is van onze vereniging in die sferen. Altijd staat zij aan onze zijde, zij zegt, wat wij moeten doen, wanneer wij lager zinken. 'Wanneer onze contemplatie ophoudt', zegt de heilige Leraar (en hij voegt erbij, dat dit noodzakelijkerwijze dikwijls zal gebeuren, want aan geen enkelen heilige was het gegeven om voortdurend in gebed en contemplatie te zijn) 'dan zal het ons niet schaden, wanneer wij weer opnieuw tot Christus onze toevlucht nemen. Integendeel, het zal voordelig voor ons zijn om Christus' deugden Zijn Geest in ons op te nemen. Daarin ligt het doel van ons gebed'. Hij waarschuwt er ons tegen, zozeer gespeend te willen zijn van alle fantasie, dat we zelfs de Menswording niet zouden beschouwen.

De vereniging met God brengt vruchten voort en vraagt een bepaalde gesteldheid. Ik vind het iets buitengewoon merkwaardigs, dat de H. Joannes van het Kruis, die toch klaarblijkelijk Onze Lieve Vrouw steeds beschouwde in Haar verhevenheden, Haar nooit aan ons toont op Haar weg

naar de mystieke vereniging, maar alleen in de glans van Haar liefde; in de uitwerkselen, als het ware, van haar vereniging met God, in Haar gelijkenis met Hem.

Het voorbeeld voor Maria's leven: vier feiten

Zij geeft ons God, of Gods beeltenis, of de vrucht van zijn verlossing. In verband hiermee wijst de H. Joannes op vier punten. Eerst wijst hij op het bezoek van Maria aan haar nicht Elisabeth, de eerste akte van liefde na de ontvangenis van God den Zoon, de eerste uitstraling van haar vereniging met Hem, de eerste oefening van haar actief leven.

Op een andere plaats stelt hij ons Maria voor op de bruiloft te Cana, waar zij, door liefde gedreven, Hem alleen maar wijst op datgene wat er ontbreekt en het overige aan Hem overlaat. Ook hier weer een openbaring van liefde, een uitstraling van haar vereniging met Hem. Moge zij er zo eveneens voor zorgen, dat ook ons de wijn geschonken wordt, die ons tot bruiden maakt.

Dan weer stelt St. Jan Maria aan ons voor als de Moeder van Smarten, die deelneemt in de smarten van Onze Heer Jezus Christus. Hij meent, dat dit nadere verklaring behoeft, omdat hij heel zijn werk door de H. Maagd voorstelt als door de herscheppende liefde gelijk gemaakt aan de engelen die, zegt hij, 'alles wat smart veroorzaakt, wel volmaakt kennen, maar zelf daarover geen smart gevoelen'. Hij voegt er echter bij, dat God hierin soms een uitzondering maakt en toelaat, dat de zielen werkelijk lijden, om haar verdiensten te vermeerderen, om haar liefde aan te vuren of om enige andere reden. Zo handelde Hij met Maria, de maagdelijke Moeder, daar Hij haar wilde doen delen in Zijn overvloedig verlossingswerk voor ons welzijn en ons ten voorbeeld.

Ten slotte voert hij ons – hoe zou het ook anders kunnen? – naar de opperzaal, waar Maria en de Apostelen tezamen waren en waar tot besluit van hun gebed, dat zij met het hare verenigden, de H. Geest over hen nederdaalde in de vorm van vurige tongen. Hij wijst bovendien op de Apostelen in de opperzaal als biddende en volhardende in het gebed mét Maria, de Moeder van Jezus. Laten ook wij met Maria bidden om dien Geest. Moge zij ons niet alleen beschermen en leiden op onze weg door het leven, zoals zij het den H. Joannes deed, moge zij niet alleen leven in ons zoals zij leefde in hem, maar moge zij ons doen verstaan, wat hij over haar heeft medegedeeld: dat zij voor ons, zelfs in de allerinnigste vereniging met God, een voorbeeld en Middelaars is, die voor ons de genade kan verkrijgen, dat God ook in onze ziel mens wordt, één met ons, de eeuwige Zoon des Vaders, door de wonderbare inwoning van de H. Drievuldigheid, een bron van beschouwing en van liefde.

Levende lantaarns in een donkere nacht

De H. Joannes van het Kruis heeft getracht ons te leiden naar de hoogten van het mystieke leven door de donkere nacht, de nacht, waarin de voorstelling van alle aardse dingen ontbreekt, om in ons alleen te laten schijnen het licht, waarvan Gods inwoning ons vervult.

Hij heeft het donker gemaakt rondom ons en terzelfder tijd het helderste licht in ons ontstoken. Wij staan onder zijn leiding, wij zijn zijn leerlingen. Om een beeld van Ruusbroec te gebruiken, wij zijn geworden levende lantaarns in een duistere nacht. Gods licht vervult ons en verlicht ons en doet ons terzelfder tijd ons licht uitstralen. Wij zijn 'dragere van Christus'. O, konden wij alle lichten van de wereld beschouwen als duisternis, om het ware Eeuwige Licht te erkennen en het te laten uitstralen door ons.

LEZING 8

NIEUWE BLOEI VAN DE OUDE STAM

Johannes van den H. Samson, een nieuwe mysticus van de oude observantie

Na de splitsing van de Orde in twee takken aan het einde van de zestiende eeuw, kwamen natuurlijk enkelen verschillen naar voren tussen deze twee takken en beider levenswijze ontwikkelde zich langs verschillende lijnen. Maar reeds in de zeventiende eeuw vinden wij deze onderlinge afwijkingen tot de kleinste afmeting teruggebracht door een innerlijke hervorming van de tak der geschoeide Carmelieten, die op schitterende wijze de oude geest deed opleven en bewees, dat zelfs met enige verzachtingen in de Regel, de geest van Carmel kan blijven voortbestaan en tot bloei komen. Het is wel een bijzondere beschikking der goddelijke Voorzienigheid, dat kort na de splitsing van de Orde een man opstond in de tak van de Oude Observantie, die de ziel werd van een nieuwe hervorming en die door God zo hoog in het mystieke leven van de Carmel werd opgevoerd, dat hij met de grote H. Teresia en den *Doctor Mysticus*, den H. Joannes van het Kruis, als mystiek schrijver, op één lijn kan gesteld worden. Zijn eerste levensbeschrijver, Pater Donatianus, schrijft: 'God had hem voorbeschikt om in zake het inwendige leven een van de helderste lichten te zijn van onze kleine Observantie'.

Een Carmeliet van de Oude¹⁴ Observantie, Hiëronymus van de Moeder Gods, die onlangs een bloemlezing uitgaf, uit de werken van dezen mysticus, noemt hem een *témoin autorisé*, een gezaghebbende vertegenwoordiger van de mystiek van de Carmel. Ook Henry Bremond, die hem in zijn uitgebreid werk, *Le Sentiment religieux*¹⁵ en France, enige prachtig geschreven bladzijden wijdt, noemt hem *un de nos mystiques les plus sublimes*, 'een van onze verhevenste mystici'.

Binnen zekere grenzen zouden zij kunnen zeggen, dat hij in dit opzicht was de St. Jan van het Kruis der Oude Observantie. Misschien is een der schoonste werken, die door de School van Carmel in het licht werden gegeven, een van zijn talrijke geschriften, een verhandeling over de ware Geest van Carmel.

Het was wel een merkwaardig driemanschap, dat God aan het begin der zeventiende eeuw in het klooster van Rennes had saamgebracht, om de oude Orde met nieuw leven te bezielen. Eindelijk was het de Prior Petrus Behourth, die in 1604 de hervorming inleidde. Snel verspreidde zij zich naderhand onder de naam van *strictior observantia*. Pater Philippus Thibault, eerste supprior en later Behourth's opvolger als prior van Rennes, steunde hem van ganser harte. Maar de ziel van de beweging was feitelijk de blinde broeder, Johannes den H. Samson, die intrad in het Convent van Rennes in 1612 en er stief in 1636.

Johannes van den H. Samson – Jean du Moulin – was in zijn jeugd door een ziekte blind geworden. Hij was in armoede opgegroeid en vond ten slotte een toevlucht in de Carmel van Parijs. Als vergoeding daarvoor speelde hij dan dikwijls op het orgel en werd daarin zo bekwaam, dat de mensen hem gaarne hoorden. Hij was van een vurige vroomheid, maar bij niemand kwam het op om hem in de Orde op te nemen. Hij was reeds 35 jaar oud vóór hij aan Pater Matheus Pinault, een jongen pater, die zijn studiën te Parijs had voltooid en nu op het punt stond naar het klooster te Dol in Bretagne terug te keren, het verlangen openbaarde, om het kleed der Orde te ontvangen. Hij werd opgenomen te Dol in 1606 en van hier kwam hij in 1612 te Rennes.

Prior Philippus Thibault had veel horen vertellen over het deugdzame leven en het verheven gebed van dezen lekenbroeder en hij verlangde daarom, dat deze het middelpunt zou zijn van de nieuwe reformatie, om de liefde tot God te doen toenemen en de orde tot groter bloei te

¹⁴ Titus Brandsma bedoelt Hiëronymus van de Moeder Gods (†1959), die echter niet tot de oude observantie, maar tot de teresiaanse of ongeschoeide observantie van de Karmelorde behoorde. Hij publiceerde als Jérôme de la Mère de Dieu OCD *Le vénérable frère Jean de Saint-Samson, sa vie et sa doctrine*. Saint-Maximin, 1925. [RvD]

¹⁵ Bedoeld is het standaardwerk H. Bremond, *Histoire littéraire du sentiment religieux en France depuis la fin des guerres de religion jusqu'à nos jours*. 12 dln. Parijs, 1916-1936. [RvD]

brengen. Maar Broeder Johannes was niet geheel en al gerust. Het was zo iets ongewoons, dat een lekebroeder de leiding nam in geestelijke dingen. Daarboven had hij daarin slechts een onvolmaakte vorming gehad en zijn blindheid maakte het moeilijk voor hem om omtrent deze stof boeken te raadplegen. Nu en dan had men hem iets voorgelezen, maar veel leiding had hij niet gehad; slechts God was zijn Leider geweest. Om te beproeven welke de geest was, die hem leidde, beval de prior hem om een beschrijving te geven van zijn manier van bidden. Het antwoord was even verheven als hetwelk de H. Teresia gaf op een zelfde vraag en dat zij neerschreef in het boek van haar leven. De titel zelf reeds zegt ons hoe verheven zijn opvatting van het gebed was: 'Over het zich verliezen van het subject in het object'.

De strengere observantie ingevoerd in veel provincies

Hij bezat een bijzondere gave om de jonge novicen en de paters geestdriftig te stemmen voor de heerlijke idealen van de Orde en om hen te leren bidden en mediteren. De kring van belangstellende hoorders breidde zich meer en meer uit. Oversten van andere religieuze huizen, hoge geestelijken zowel als vooraanstaande leken, vonden er genoeg in om met den vromen broeder over geestelijke dingen te spreken; zij kwamen zelfs naar het klooster voor dat speciale doel alleen. Zijn tegenwoordigheid in het huis, bovenal zijn innige omgang met God, oefenden een wonderbare invloed uit en binnen korten tijd was het Convent van Rennes een voorbeeld geworden van strenge regeltucht. De invloed van dit huis en de hoge roep waarin het stond, bracht de hervorming over naar andere kloosters, eerst Frankrijk, daarna in de Nederlanden, Duitsland, Oostenrijk, Ierland en Polen, zodat bijna geheel de Orde de weg der hervorming opging. Maar de reden, waarom wij melding van hem maken, is niet zozeer om te spreken over zijn leven als wel om te horen, wat hij beschouwt als de Geest van de Orde en wat overeenkomstig zijn leer moet beschouwd worden als haar ideaal.

Allen geroepen tot het mystieke leven

Het treft ons onmiddellijk, dat de blinde broeder met alle mogelijke nadruk blijft volhouden, dat wij allen zonder uitzondering geroepen zijn tot het mystieke leven, dat het mystieke leven de vertrouwelijke omgang met God, het smaken en genieten van God, iets is, dat God schenkt aan den mens op aarde, ja, dat hij schenkt aan heel velen, als zij zichzelf daarvoor ontvankelijk maken en geen letsel of hinderpaal stellen aan zijn liefde. Degenen, die zijn ingetreden in de Orde van Carmel, moeten zich wel voor de geest stellen, dat God hen roept tot het genieten van Gods tegenwoordigheid, ook reeds in dit leven, dat het Zijn wil is, dat wij Hem beschouwen en onszelf verliezen in Hem, dat wij dit moeten beschouwen als onze eerste en hoogste plicht en dat wij dit nooit, noch door studie, noch door arbeid of zielzorg, op de achtergrond mogen laten dringen. Hij spreekt hierover met de grootste nadruk. Van de andere kant erkent hij de noodzakelijkheid van studie, prediking en andere zielzorg. Maar een meer verheven contemplatie moet de grond zijn, waarop dit alles rust. Dat was de reden, waarom hij wilde, dat de jongere leden van de Orde werden vertrouwd gemaakt met de beginselen van de Contemplatie, opdat zij, hierin opgegroeid en bevestigd, later nooit meer de gewoonte om de beschouwende overweging te doen, zouden verliezen. Zo zou al hun werkzaamheid ondersteund worden door innigste omgang met God.

Zo nadrukkelijk mogelijk verwerpt hij de gedachte, dat het mystieke leven – dat essentieel niet bestaat in gezichten en visioenen, stigmata en verlichtingen, maar eenvoudig in het zien van God voor ons en bij ons en in ons, in het verteerd worden door liefde voor Hem door het goddelijk liefdevuur in ons te kennen en slechts met God te willen dat het brandt en ons verteert – dat dit mystieke leven niet is voor ons, voor ieder van ons. Natuurlijk weet hij, dat de mededeling van deze genade en de mate ervan afhankelijk is van het welgevallen van God. Hij wil niet, dat wij het mystieke leven beschouwen als iets, dat wij in ons zelf kunnen opwekken. Het is en blijft altijd een gave Gods, maar God heeft onze natuur er ontvankelijk voor gemaakt. Hij wil niet, dat wij deze ontvankelijkheid veronachtzamen, geen moeite doen om deze te vergroten en de hinderpalen uit de weg te ruimen, die de werking ervan in ons zouden kunnen verminderen. Bij deze negatieve voorbereiding voegt hij de meest positieve van de bestendige beoefening der deugd. Hier blijkt het wel klaar en duidelijk, in welk een nauw verband hij staat, enerzijds met de H. Teresia, van de

andere kant met Ruusbroec; het is evident, dat beiden hem hebben beïnvloed. De *Devotio Moderna*, door Geert Groote in haar oorspronkelijke en verhevenste opvatting ontleed aan Ruusbroec, werd onder dit toezicht ook overgenomen door de H. Teresia. Dit is wel bijzonder waar wat betreft de gedachte, dat de mens niet werkeloos moet blijven en alles aan God moet overlaten, maar dat een voortdurende activiteit in het beoefenen van deugd en heiligheid de eerste en onmisbare voorbereiding is voor de hogere trappen van het mystieke leven.

De Orde is een school, een gezin

Onze Orde gelijkt op een schoolklas, waarin we deze beoefening der deugd aanleren, of op een groot gezin, waarin de leden tezamen streven naar een gemeenschappelijk doel, met groter gemak dan mogelijk is door ieder afzonderlijk. In het geestelijk leven kunnen we, evenmin als in het gewone leven, het stellen buiten opvoeding, leermeester en leiding. Het is een uitzondering, wanneer God niet de menselijke hulp gebruikt van een communiteit of van een Orde om zijn uitverkorenen te doen opstijgen tot de hoogsten der heiligheid. Daarom is het zo tekenend, dat er in de kerk scholen zijn van mystiek, elk met haar eigen tradities, elk een verschillende weg volgend, maar allen uitgaande van één centraal punt, dat God zelf is en alle leidend tot één doel, dat ook weer niet van God onderscheiden is. God heeft in de natuur grote rijkdom en verscheidenheid gewild. Zo wil Hij ook in het geestelijk leven een verscheidenheid, die zich aanpast aan de verscheidenheid van talenten en de vormenrijkdom, waarin Hij zijn genaden mededeelt. Zo riep Hij in Zijn voorzienigheid de Orde van Carmel tot het bestaan en overlaadde haar met Zijn genade. Haar werk zou het zijn om een school te vormen van het mystieke leven, met een zeer persoonlijk merk daarop gedrukt, dat de leiders der Orde zouden behouden, opdat de Orde aan haar bijzondere roeping zou beantwoorden. Wanneer God de jonge zaailingen, die voor Hem als bloemen zullen opbloeien, overplant in de hof van Carmel, als Hij zoveel jonge zielen, gloeiend van ijver in de Orde roept, dan is het Zijn verlangen, dat de Orde de zorg voor deze zielen op zich neemt.

Glans van Gods wijsheid

Dan bekent Broeder Johannes openlijk, dat hij vurig wenst, de glans bekend te maken van Gods wijsheid, die in den mens nog eindeloos meer wil doen, dan zij doet, maar die daarin verhinderd wordt door beletselen, die door den mens en zijn voortdurende onwaardigheid worden gesteld. Voor degene echter, die Hem de verschuldigde eerbied bewijst, is Gods wijsheid ten zeerste beminnenswaardig. Zij zal al haar uitverkorenen overladen met haar schatten, haar liefde en haar gaven. Zij zal hen belonen en overstelpen met de volledige genieting ervan. Hoe minder zij er op uit zijn, hoe meer zij er deel aan zullen hebben. Meestal denken zij niet aan haar of ze duizendmaal hun leven willen geven voor God. Inderdaad, zij leven reeds bijna altijd buiten zichzelf, geheel verloren in God. En hun lichaam is aan hun Geest onderworpen.

Bijzondere gebedsvorm: 'verzuchting'

Om dit te bereiken dringt de Eerbiedwaardige broeder bovendien aan op gebed en meditatie, op een vorm van gebed, die zou kunnen genoemd worden een voortzetting en een blijvende vrucht van het gebed. Hendrik Herp, de Franciscaanse leerling van Ruusbroec, gebruikte het eerste woord, dat Johannes van den H. Samson heeft overgenomen in zijn school, niet als iets nieuws in zich, maar als iets waarop nooit tevoren van uit dit oogpunt zo de nadruk werd gelegd. Johannes van den H. Samson heeft deze gebedsvorm, die zo volmaakt in overeenstemming is met de traditie der oude monniken en ook der kluizenaars van de Carmel, overgenomen. In zijn onderhoud met den Abt Isaac spreekt Cassianus over het gebruik van ontboezemingen en verzuchtingen.

De Eerbiedwaardige Johannes van den H. Samson ontwikkelt deze oefening verder op een wijze, die waarlijk meesterlijk kan genoemd worden. Hij heeft ons de volledige schoonheid van deze gebedsvorm geleerd en hem in beoefening gebracht. Hij noemt hem met Hendrik Herp

toegeesting, verheffing of verzuchting, en hecht aan dit laatste woord een bijzondere betekenis. Het is een oefening, die van ons uitgaat en tevens wordt ze beschouwd als zo effectief mogelijk te doen deelachtig worden aan de overvloedige uitstorting der goddelijke genade, omdat ze zozeer onze ontvankelijkheid voor de genade vergroot en ons hart geheel en al open stelt voor God. Het is niet eenvoudig een tedere samenspraak. Dat is alleen de inleiding en het begin. Het is een opstijgen naar God, het is het uitslaan uit ons van een vlam uit onze van liefde gloeiende harten. Het is een telkens weer opnieuw herhaald pogen om ons zo innig mogelijk met God te verenigen, of beter gezegd, om onszelf te hervormen in God en ons aan Hem gelijkvormig te maken. Het is een aandrang, een verlangen om onszelf in God te verliezen, en God wijst ons niet terug. Hij neemt ons tot zich en wij worden meer en meer één met Hem, wij worden vervuld van Zijn Geest, wij leven Zijn leven.

Hoe merkwaardig! Wij verlangen naar God, omdat wij vervuld zijn van Zijn Geest, van Hemzelf. En omdat wij vervuld zijn van Hem, verlangen wij altijd meer en meer van Hem vervuld te worden; wij zoeken Hem en derhalve vervult Hij ons steeds meer. Deze oefening gaat alle begrip te boven, ze is meer dan alle bewijzen van liefde, ze streeft recht naar God en stelt haar doel in niets anders dan in het één zijn met God. Dewijl intellect en liefde ten grondslag liggen aan deze 'verzuchting' of 'verheffing', blijft dit ook een oefening van verstand en hart, ook al denkt men noch aan verstand noch aan liefde en is men er slechts op bedacht om de vruchten ervan te plukken – de vereniging. En toch is zij in haar ontwikkeling een oefening, waarin verschillende trappen te onderscheiden zijn.

Vier trappen naar de verzuchting

De eerste trap is de opdracht van zichzelf en van al het geschapene aan God. Het is hierbij het beste om deze opdracht te concentreren in één enkele gedachte: dat alles het Zijne is, zonder bijzondere aandacht te wijden aan een bijzonder werk van Zijn handen. Wij moeten God zien, niet het schepsel; het schepsel slechts in zoverre het mogelijk is om ons tot God te verheffen. De tweede trap is een smeken om Zijn gaven, een bidden, dat Hij die in staat is om ze te schenken, ze ook inderdaad mogen geven, dat Hij, die zo rijk en machtig is, deze glans moge verspreiden. De derde trap is het zichzelf gelijkvormig maken aan God, door een vurige liefde tot Hem en door het verlangen om deze liefde geheel in zich op te nemen en in zich te verlevendigen. De vierde trap is de volmaakte vereniging van zichzelf met God. Deze besluit alle voorgaande trappen in zich, maar op een hoger plan.

Dit alles is verre van gemakkelijk en de broeder begrijpt daarom zeer goed, dat wij niet aanstonds zullen slagen, maar hij wil, dat wij ons grote moeite zullen geven. Trapsgewijze zullen wij vooruitgaan. De oefening kan als het ware steeds met meer kracht verricht worden, tot ze ten slotte iets wordt als een onmiddellijk zien of tasten van God en wij er zo vertrouwt mee raken, dat ze wordt als een tweede natuur. Alle beelden verdwijnen; boven alles uit stijgen wij onmiddellijk tot God. We moeten dat echter niet zo ver doorvoeren, dat wij Christus' mensheid van onze vluchtomhoog naar God zouden willen uitsluiten. Hij moet altijd blijven onze Voorspreker, onze Middelaar.

Kennen door niet kennen

In betrekking tot de vereniging met God in het binnenste onzer ziel spreekt de Eerbiedwaardige Johannes bijzonder gaarne van een alles te boven gaande, alles overtreffende, boven alles uitreikende contemplatie, die, zoals hij het uitdrukt, het subject geheel en al aantrekt tot in het object, die het subject volmaakt met het beminde object verenigt en subject en object zo geboeid houdt, dat het ene geheel en al in bezit genomen wordt door het andere. Hierin ziet hij een wonderbare wisselwerking. De ziel verliest zichzelf in God. Haar begrip, haar algehele verbijstering is haar rijkste idee. Zij beseft, dat zij den Allerhoogste zal kennen door niet te begrijpen wat zij kent. Dikwijls kan zij er niet over spreken, noch woorden vinden om uit te drukken wat zij zou moeten zeggen, als zij iets van het Onuitsprekelijke zou willen of moeten mededelen. Zo is het voor de ziel terzelfder tijd zowel licht als donker. Daarom spreken zij, aan wien God het volmaaktste begripen heeft geschonken, in een onverstaanbare taal, die alleen te verstaan is door

degenen, die God tot dezelfde hoogte heeft verheven. Buitendien moeten dergelijke mensen niet op andere wijze als anderen willen spreken, tenzij God dit zou verlangen.

De scintilla animae

De ware leerlingen van de school van Carmel moeten in hoge graad in zich zelf zijn ingekeerd om God te vinden en te ontmoeten in de binnenste schuilplaatsen van hun ziel. Daar komt God hun tegemoet. Hij wordt groter door de meditaties, die zij Hem wijden en de liefde, die zij Hem bewijzen. Hij groeit in de diepste verborgenheid van hun wezen, tot zij Hem niet langer kunnen verbergen en Hij ook niet langer in hen verborgen blijven. Johannes van den H. Samson brengt hier opnieuw de oude theorie van de *scintilla animae* naar voren, de vonk der ziel, van de *synderesis*¹⁶ of opsomming van alles in de gewoonste en eenvoudigste bewoordingen, waaruit al het andere zich ontwikkelt en geleidelijk bekend wordt in al zijn rijkheid, maar dat steeds voor ogen moet gehouden worden als de grondslag en de eerste samenvatting. In het binnenste, diepste, meest essentiële deel van onszelf is God het zijn van ons zijn, het leven van ons leven, de reden van ons bestaan en van alles wat wij doen en kunnen doen. Daar is God als een vonk in onze ziel. Hij heeft een vuur in ons ontstoken, vuur dat licht en warmte geeft, vuur dat hoog moet oplaaien.

De kloof overbrugd

Als we luisteren naar Johannes van den H. Samson uit de school van Carmel en de geest van de tweede hervorming nader bestuderen, dan worden we vervuld van vreugde. Dan wagen wij het de afgrond te overbruggen, die zich schijnt te openen en volgens sommigen zich inderdaad ook opent tussen de twee observanties. Dan zien we, dat aan beide zijden van de kloof het woud zijn bekoorlijkheden heeft; dan horen we, dat aan beide kanten de vogels zingen en hun gezang spreekt ons van God. We zien de bomen geheel over de diepte heen zich naar elkander buigen en de takken zich door elkaar strengelen. Van boven dus is er geen afgrond, slechts een aards reiziger houdt alleen even zijn schreden in vóór de afscheiding. Hoe hoger hij stijgt, hoe nauwer de kloof hem toeschijnt. En als zijn vleugels zijn aangegroeid, dan springt hij van tak tot tak, tot hij aan gene zijde is en dan is het voor hem een en hetzelfde liefelijke woud, waarin de vogels een en dezelfde lofzang zingen ter ere van den Schepper.

Met een leermeester als Johannes van den H. Samson, bij een hervorming waarin hij de ziel was en nog is, zijn wij geen takken, die de ware aard van de oude stam verloren hebben, maar zoals dit bij hem geschiedde, zo kan deze oude stam ook in ons weer tot nieuwe bloei geraken. De blinde zanger van Rennes, Johannes van de H. Samson, zingt zoals de verlichte zanger Sint Jan van het Kruis zong in de duisternis van Toledo.

¹⁶ *Synderesis* is de kennis van de eerste beginselen van de natuurwet, die wij bij intuïtie, dus zonder redenering, kennen. Bijvoorbeeld: van nature weten wij dat wij het goede moeten doen en het kwade laten. [RvD]

LEZING 9

HET APOSTOLAAT VAN DE CARMELITAANSE MYSTIEK

De H. Teresia trekt de wereld naar de Carmel

In deze tijden zijn, meer dan ooit tevoren het geval was, de ogen van de wereld gevestigd op de Carmel. In de Carmelhof heeft een bloem haar blaadjes ontvouwd van zulk een betoverende schoonheid, dat talloos velen hun schreden daarheen hebben gericht en wensen te blijven in de lusthof, waar zulke liefelijke bloemen ontluiken. Zij onderzoeken weer opnieuw de geheimen van de bekoorlijkheid van Carmel en weer stellen zij zichzelf de vraag, waarin de schoonheid van Carmel bestaat. Deze bloem heeft op haar beurt weer de aandacht gevestigd op zo veel andere, dat de wereld is geworden van bewondering voor het leven op de Carmel en allerwegen nieuwe kloosters zijn opgericht als zovele heiligdommen, waar zulk een heilig leven kan geleid worden.

Ik bedoel hier de bloem van Lisieux, de kleine H. Teresia van het Kind Jezus en van het heilige Aanschijn, wier naam is gegaan over de wereld en wier levensbeschrijving in alle talen is overgezet en die door God geroepen werd om nieuwe luister bij te zetten bij de glorie van de Carmel.

Bijzondere kenmerken van haar leven

Het is bijna onmogelijk om in enkele regels een beschrijving te geven van een leven, dat zo vol is van bewijzen van haar innerlijk verkeer met God, zo vol deugden en overvloedige mededelingen van genaden. Toch wil ik trachten in het kort saam te vatten wat in haar leven het meest karakteristiek is en wat haar tevens doet zien als een der beminlijkste en welsprekendste voorbeelden van de school van de Carmel.

Oefening van Gods tegenwoordigheid

Op de eerste plaats voorzeker staat haar verlangen om zich met God te onderhouden en een hoger leven te leiden voor en door Hem. Ze begrijpt ten volle, dat de levende God, die hemel en aarde vervult, en terzelfder tijd in het binnenste van ons hart woont, het voorwerp moet zijn van ons denken en van ons beminnen. Wat ons het meest treft, is daarom haar leven in Gods tegenwoordigheid. Met recht mag zij de woorden van den profeet Elias herhalen: 'God leeft en ik sta voor zijn aangezicht'. Om die gedachte nog te versterken legde zij zich toe op de devotie tot het heilig Aanschijn, nam zij de naam ervan aan en schilderde het voor zichzelf. Het was een onovertroffen middel, niet alleen om God te beschouwen als mens, maar om door Zijn mensheid op te stijgen tot de Godheid en te leven in de schoot der heilige Drievuldigheid, zoals zij daar geleefd had van alle eeuwigheid af.

Haar liefde tot God

Als gevolg van deze beschouwing van God, welt de liefde tot God in haar met onweerstaanbare kracht naar boven. Haar geest is genoemd een geest van liefde en zo is het inderdaad. Het is echter geen blind verlangen, maar liefde, die haar oorsprong vond in intellectuele contemplatie en in door geloof verworven kennis. Opdat wij sterk blijven in onze liefde tot Hem, wil zij, dat wij voortdurend Gods werken beschouwen en het oog gericht houden op de bewijzen van Zijn liefde. Opmerkingswaardig is het hoezeer zij de natuur bewondert en de liefelijkheid der aardse schepping, hoe zij geniet van de schoonheid der bloemen, van de pracht van een sterrenhemel, maar toch wil zij, dat wij dit alles na korten tijd achterlaten om daardoor op te stijgen tot God. Zij zijn middel, geen einddoel.

Haar nederigheid en eenvoud

Uit haar leven voor het Aanschijn van God en haar liefde en bewondering voor Zijn macht en majesteit, komt een derde gedachte naar voren, die merkwaardig goed past in het grondplan van de Orde. Ik bedoel de gedachte aan haar eigen nietigheid in vergelijking met God, haar verwonderlijk bewustzijn van eigen kleinheid en geringheid, haar nederigheid en haar geringe dunk van zichzelf, alsof zij een kind was. Dit kenmerk vindt men dikwijls terug in de oudere heiligen van de Orde, daar eenvoud en nederigheid de speciale kentekenen der Orde zijn. Hoe heeft de zalige Joannes Soreth niet steeds weer de nadruk gelegd op deze bijzondere kentekenen. Kardinaal Gasquet drukt het karakteristieke, dat de Orde van Carmel onderscheidt van de verschillende andere Orden zeer kernachtig uit: *Simplices et sinceri*. Het leven van de kleine H. Teresia heeft aan deze woorden wel een zeer bijzondere betekenis en kracht gegeven. Het wordt dikwijls gezegd door verschillende geestelijke schrijvers van de Carmel – en het is zo geheel en al in overeenstemming met onze geest – dat de Orde niet geroepen is om grote dingen te doen, om grote bekendheid te verwerven, maar wel om zich zelf bemind en aantrekkelijk te maken door gewone dingen goed te doen, zonder veel woorden of ophef; om in een zekere afzondering voor en met God te leven meer dan voor en met de mensen; om datgene wat God verlangt, hoger te achten dan datgene, waaraan de mensen hoge waarde hechten.

De eerste eis van de school van de Carmel is een stille ingekeerdheid, om te leven in en met God. Uit deze contemplatie ontspringt het gevoel van kleinheid en nietigheid, bescheidenheid en eenvoud. 'Als gij niet wordt als kleine kinderen, zult gij het rijk des hemelen niet binnengaan'. In de Collecten van de Mis van de Kleine Teresia (3 Oct.) vermeldt de Kerk uitdrukkelijk deze woorden van Christus, opdat wij met de hulp van de H. Teresia in staat worden gesteld om deze wel veel moeite vorderende maar noodzakelijke grondslagen voor het gebouw onzer heiligheid te leggen.

Haar vertrouwen op God

Het is een van de schijnbare tegenstrijdigheden in Teresia's leven, dat ze, terwijl ze zich klein en nietig maakt, de hulp tracht te verkrijgen van Hem, in Wiens kracht ze alles kan ondernemen. Haar hoop en haar vertrouwen zijn wonderbaar.

De belangrijkheid van 'kleine' dingen

Een tweede paradox is, dat deze heilige de meest gewone dingen van het dagelijkse leven groot en verdienstelijk maakt door er aandacht aan te schenken en ze te zien in het licht van God. Terwijl zij het meest alledaagse leven leidt, zonder in 't minst opvallend te zijn, weet zij van haar leven een ononderbroken reeks van de meest heldhaftige akten van deugd te maken en zich steeds bezig te houden met God. In volmaakte overeenstemming met dit alles zien we, ten vierde, de algehele overgave van de kleine Teresia aan God. Deze is als het ware één met de bewustheid van haar eigen kleinheid en nietigheid.

Haar gelijkvormigheid met de wil van God

Zij is geheel besloten in de palm van Gods hand en geeft zich geheel en al over aan wat Zijn Voorzienigheid besluit. Zo volmaakt mogelijk streeft ze naar gelijkvormigheid met de goddelijke wil. Hierin was in haar eigen Orde de H. Maria Magdalena de Pazzi een wonderbaar voorbeeld voor haar, en zij hield er van over haar te mediteren. Deze heilige, een van de roemrijkste van onze Orde, en zo verheven in haar mystieke contemplatie, vooral in de contemplatie over de H. Drievuldigheid, herhaalde steeds de woorden: 'Het is Gods wil'. Deze maakte haar enige leiding en enig doel uit. De kleine Teresia geleek haar. Ze was er diep van doordrongen en sterk van overtuigd, dat, zonder versterving het geestelijk leven een onmogelijkheid is. En voor de kleine Teresia was er juist geen betere gelegenheid om zich te versterven dan alles uit Gods hand te aanvaarden zoals Hij het overzond. Voortdurende gelijkvormigheid is niet zo makkelijk, maar dit is juist de reden, waarom ze het meest geëigende middel is tot versterving en tot het onderdrukken van onze eigen wil. Haar eigen wil hield ze altijd op de achtergrond en nooit trachtte ze hem door te drijven. Het beeld van de roos, die haar blaadjes laat vallen, had een bijzondere bekoring voor haar. Ze wilde al haar bladen laten vallen, al haar rozen ontbladeren om ze te strooien op het pad van God. Langs die weg moest Hij komen; zij wilde Hem als het ware dwingen te komen en haar verlangen te vervullen, dat Hij haar zou bezoeken. Een van haar geliefde kenspreuken was: 'Als gij Hem trouw en welgevallig zijt in de kleine dingen des levens, dan zal Hij zich verplicht zien en u

zelfs moeten helpen in de grotere'. Zij wilde een bloem van Jezus zijn, niet om alleen maar te wiegelen op haar stengel, maar om voor Hem geplukt te worden, te sterven voor Zijn ogen, gestrooid te worden op Zijn pad en te worden vertreden. Een andere levensregel legde zij neer in een schietgebed of verzuchting: 'Ik vrees maar één ding, mijn eigen wil te behouden. Neem hem, Heer, want ik wil slechts wat Gij wilt'.

Maria, haar ideaal

Als een vijfde trek in haar zou ik dit naar voren willen brengen, dat haar ideaal op de 'Kleine weg' Maria was. Deze woorden van Maria waren diep gegrift in haar geest: *Ecce ancilla Domini*, 'Zie de dienstmaagd des Heren'. Vanaf haar prilste jeugd had zij een vurige kinderlijke godsvrucht tot Maria, Haar beeld stond voor haar in haar kamertje in de ouderlijke woning en het leek haar toe, of ze lachend op haar neerzag. Zij trad in de Orde van Carmel om haar kind te zijn en haar na te volgen, bijzonder in haar vereniging met God. Zoals Maria's leven gewoon was en bestond uit een aaneenschakeling van de meest gewone alledaagse bezigheden, zo wil Teresia, dat ook haar leven zijn zal. Als God met zulk een groot welgevallen had neergezien op de nederigheid van Maria en zelfs in haar had willen nederdalen, dan zou Hij ook met welbehagen neerzien op haar, als zij slechts trachtte klein en nederig te worden als Maria. Maria gaf zich zonder voorbehoud over aan de wil van God door haar: 'Zie de dienstmaagd des Heren, mij geschiede naar uw woord', zo gaf ook de kleine Teresia zich zonder reserve aan God, daar zij slechts wilde behagen aan Hem, slechts in Hem haar vertrouwen stellen, alleen Hem toebehoren. Zoals Maria, die niet verontrust werd, toen Joseph haar toestand niet begreep, maar de verklaring van dit geheim aan God overliet, zo ook legde de kleine Teresia met een grenzeloos vertrouwen alles in Gods handen.

God was ook over haar neergedaald, ze zag God rustend in zich. Ook zij wilde de vereniging met God smaken op dezelfde wijze als waarop Maria deze gesmaakt had. Maar juist zoals de nederdaling van God in de H. Maagd deze aanstonds aanspoorde tot een akte van nederigheid en haar deed gaan naar Elisabeth, zo ook wilde Teresia, dat haar vereniging met God, haar overgave aan Hem, zich toonde in nederige akten van naastenliefde. Daarom hield zij er het meest van de H. Maagd te horen prijzen en loven als het voorbeeld van alle deugden. Maar wat betekent voor Maria bewondering, als wij haar niet navolgen en beantwoorden aan de grote genade, die God ons verleende door haar aan te geven als ons voorbeeld en onze beschermster? Daarom stelde zij zich met het kindje Jezus, met wie ze zich één voelde, in de handen der Moedermaagd. Om dit te beschrijven gebruikte ze de meest kinderlijke beelden: 'Wanneer na het spel mijn jurkje scheef zit en mijn haren in de war zijn, dan komt Maria, trekt mijn boezelaar recht, steekt een bloem in mijn haar en zo kan ik tot Jezus gaan'.

Twee punten tot slot

Eerste punt: haar apostolaat des gebeds

Ten slotte zijn er in het leven van Kleine Thérèse twee punten, die bijzondere aandacht verdienen en die haar stempelen tot een van de beminlijkste vertegenwoordigsters van de school van Carmel.

De mystiek van Carmel zou er geen aanspraak op kunnen maken ware mystiek te zijn, indien zij niet op haar bijzondere wijze apostolisch was. De H. Teresia van Lisieux toont ons de ware betekenis van het apostolaat van de school van Carmel. 'Ik zou missionaris willen zijn', zegt ze, 'ik zou missionaris willen geweest zijn van het begin der schepping af en willen blijven tot aan het einde der wereld toe. Ik zou het evangelie willen verkondigen in alle werelddelen tegelijk tot aan de verst afgelegene eilanden. Boven alles zou ik het martelaarschap verkiezen. Eén marteling zou mij niet voldoen, zou niet genoeg zijn. Ik zou ze alle willen ondergaan. Open, o Jezus, het boek des levens, waarin de daden der heiligen geschreven staan, ik zou ze allen willen verricht hebben voor U'. Maar dan herinnert zij zich, dat God haar langs een andere weg roept tot de beoefening van het apostolaat. Het apostolaat als werk van Gods genade moet beschouwd worden als werk van het mystieke lichaam van Christus, waarvan God het hoofd en de ziel is, waarvan wij de door God bezielde ledematen zijn. Niet allen hebben een gelijke functie te verrichten.

De liefde gaf aan de H. Teresia de sleutel van de roeping van Carmel tot het apostolaat. 'Ik begreep', zo zegt zij, 'dat, indien de kerk een lichaam heeft, opgebouwd uit verschillende organen,

het voornaamste, het noodzakelijkste orgaan van alle, niet gemist kan worden. Ik begreep, dat het een hart moest hebben, brandend van liefde. Ik begreep, dat alleen liefde de ledematen in beweging brengt, dat, als het vuur uitgedoofd zou worden, de apostelen niet langer het evangelie zouden verkondigen, de martelaren zouden weigeren hun bloed te vergieten. Ik zie in, dat in de liefde alle roepingen besloten lagen. Mijn roeping is de liefde. Ik heb mijn eigen plaats gevonden in de kerk. Ik zal de liefde zijn. Zo zal ik alles zijn, zo is mijn droom bewaarheid’.

De grote H. Teresia bracht het vóór haar in beoefening

De roeping, die de kleine Thérèse zozeer in vervoering bracht, was niet alleen de hare, ofschoon bijna niemand ze zo goed begreep als zij. De grote H. Teresia van Avila had reeds bij de stichting van haar eerste hervormd klooster deze roeping bij de stichting aan haar zusters uitgelegd. ‘Daar ik verhinderd was om, zoals ik wenste, de glorie van God te verbreiden, besloot ik het weinige, dat in mijn macht lag te doen, namelijk de evangelische raden zo volmaakt mogelijk op te volgen en de enkele zusters, die hier zijn er toe te brengen om hetzelfde te doen in vertrouwen op de grote goedheid van God, die nooit nalaat degenen bij te staan, die besloten zijn om alles te verlaten voor Hem, en in de hoop, dat wij allen, die zich verbonden hebben te bidden voor de strijders der kerk, voor de predikers en leraars, die haar verdedigen, onze uiterste krachten zouden inspannen om God, die zo gehoond en beledigd is, te troosten? – O mijn zusters in Christus, helpt mij dit van God te verkrijgen, daar hij U voor dit doel hier heeft samengebracht; dit is Uw roeping, dit is Uw werk, dit zijn Uw verlangens; hiervoor moet gij Uw tranen storten, hiervoor moet gij Uwe smeekbeden opdragen. Als Uw gebeden en verlangens, uw lijfskastijdingen en vasten niet gericht zijn op dit doel, bedenkt dan wel, dat gij niet het doel beoogt noch bereiken zult, waarvoor God U allen hier heeft saamgebracht’.

Hier zien we dus, dat de H. Teresia niet alleen het apostolaat des gebeds aan haar zusters heeft voorgehouden, maar dit ook aan haar gegeven heeft als roeping.

Maria Magdalena de Pazzi: nog een voorbeeld van apostolisch gebed

Om een voorbeeld te noemen uit de Orde der oude Observantie, vraag ik Uw aandacht voor de grote Italiaanse mystieke, de H. Maria Magdalena de Pazzi, uit het klooster te Florence. Gaarne zou ik de gelegenheid hebben om verder uit te weiden over haar geestelijk leven en haar mystieke werken. Maar de tijd laat het niet toe. Toch wil ik, in verband met het voorgaande, er op wijzen, dat het bovenal haar roeping was te bidden en boetvaardigheid te doen om de hervorming te verkrijgen van alle standen in de Kerk, religieuzen, priesters, leken en zelfs van ketters en heidenen. ‘Ik wens,’ zo zegt ze, ‘U, o mijn God, om te dragen alle schepselen, stand bij stand. Hadde ik de kracht om alle ongelovigen bijeen te brengen en ze binnen te leiden in de boezem van de Kerk. Ik zou haar smeken om hen te zuiveren van hun ongelooft en hun een nieuw leven in te storten’. Met vurige gloed en hartstochtelijke bewoordingen stort zij haar gebeden tot God voor de redding der zielen, die zijn vrijgekocht door het heilig offer van Calvarië.

Contemplatieve kloosters als hulp en steun voor de missie’s

De kleine bloem, de H. Teresia van Lisieux, droomde er van om de wereld voor God te veroveren en om deze droom te verwezenlijken in een klooster, waarin zij geheel van de wereld was afgesloten en toen riep zij in een vervoering van vreugde uit, dat haar droom werkelijkheid was geworden. Slechts hij kan dit begrijpen, die is doorgedrongen in de geheimen van Gods genade, die inziet, dat Gods genade verkregen wordt door gebed om die genade en door het offer van ons leven in vereniging met het offer van Calvarië. Hierin bestaat in hoofdzaak de zielzorg en het missiewerk. Dit is de heerlijkste en innigste verbinding van het actieve met het contemplatieve leven, niet in één persoon, maar in het mystieke lichaam, waarvan wij allen leden zijn. We moeten er ons over verheugen, dat de eenheid van het mystieke lichaam van Christus zelfs het meest afgezonderde leven verkwikt, dat geleid wordt ver van de wereld en in de dienst van God, door dit te maken een geschikte grond voor het missiewerk, waaruit dit altijd nieuwe sap van Gods genade kon trekken. Deze gedachte heeft er toe geleid om ook in de missielanden Carmels te stichten. Nog naast alle andere offers die zij brengen, brengen deze zusters ook nog dat van het verlaten van haar land en klimaat en nemen voor het leven afscheid van ouders, bloedverwanten en kennissen. Deze gedachte trok het hart der kleine Thérèse naar Indo-China. ‘Hier’, schrijft ze, ‘word ik bemind en deze liefde is zeer zoet voor mij. Maar daarom juist droom ik van een convent, waarin ik onbekend zou zijn en waarin ik ook naar het hart de zwaarte der ballingschap zou

moeten dragen. Ik zou naar Hanoi willen gaan om veel te lijden voor den goeden God, daarheen zou ik willen gaan om er eenzaam te zijn, om geen enkele vertroosting te hebben, geen enkele vreugde op aarde'.

Daarenboven houdt het zien van deze kloosters in de missie de gedachte levendig aan de waarde van het apostolaat des gebeds, zowel voor hen die er aan deelnemen, als voor degenen, die dit niet doen. Het is stichtend te zien, hoe missionarissen met elkander wedijveren om Carmelitesenkloosters te stichten, hoe pausen en bisschoppen aandringen op het oprichten van zulke huizen, hoe de paus, om deze gedachte te bevorderen, de H. Teresia tot patrones heeft aangesteld van alle missiewerk, zowel als van het werk van de hereniging der kerken.

Wij moeten de kleine Teresia navolgen

Dit moet allen, die geroepen zijn tot het geestelijk leven van de Carmel – maar bijzonder hen, die voor het ogenblik niet, of die niet méér actief aan het apostolaat van de Kerk kunnen deelnemen – er toe aansporen om de contemplatie te beschouwen als 'het voornaamste deel' der Orde, en er hen toe dwingen om zo nauwkeurig mogelijk het contemplatieve leven te volgen om daardoor Gods onmisbare zegen af te smeken over de werkzaamheid van anderen.

Vanuit haar kloostertje te Lisieux heeft Teresia haar 'Kleine Weg' gepredikt door gangen te vegen, borden te wassen, de kapel schoon te houden, in de tuin te werken, de zieken te verplegen, de hulpbehoevenden bij te staan en op de vastgestelde uren te studeren en te lezen, wat de geest behoeft voor zijn ontwikkeling. Zo heeft zij de wereld veroverd. Het is geen wonder, dat deze opvatting van het inwendig leven van de school van Carmel, vastgelegd in haar *Geschiedenis van de ziel* duizenden getrokken heeft naar de Carmel en dat zij daar in deze tijd van drukte en haast, hoog verheven staat als een vuurtoren temidden van de woest golvende zee.

Tweede punt: haar voortgezet apostolaat na haar dood

Als we van de dikwijls door stormen opgezweepte golven van de Middellandsche Zee opzien naar de Carmel, die daar in onvergelykelijke schoonheid zijn serene toppen verheft, dan wenkt ons het beeld van de kleine Thérèse om daar te landen en te rusten; dan is het haar hand, die de klokken luidt van de stille kapel en ons uitnodigt om met haar te bidden.

De geschiedenis verhaalt ons, hoe de H. Lodewijk, koning van Frankrijk, op zijn kruistocht overvallen door een storm aan de voet van de Carmel, in de nacht de klokken hoorde, die de monniken opriep naar de Metten; hoe hij aan land ging en deelnam aan het koorgebed der paters. Bij zijn vertrek nam hij zes monniken mee om in zijn hoofdstad een klooster te stichten.

Ook gij zijt in een storm op uw weg naar het Heilige Land, Gods koninkrijk op aarde. Ik mocht voor U de klokken van de Carmel luiden om u te doen horen de stemmen, die spreken van gebed en apostolaat, van gebed op de hellingen van die Heilige Berg. Gaat ook gij een ogenblik aan land om aan dat gebed deel te nemen en neemt met u mee de geest van de Carmel, om die te doen leven in de hoofdstad van uw koninkrijk, het rijk van uw gedachten, het centrale punt van uw leven.

De H. Teresia van Lisieux heeft gezegd, dat zij na haar dood rozen zou strooien op aarde. En van wat anders is een roos het symbool als de liefde tot God, voor Wien zij een roos wilde zijn, die haar blaadjes op de weg van God door de wereld? Carmel is de berg van struiken en bloemen. Met volle handen strooien de kinderen van Carmel deze bloemen over de wereld. Zulk een afbeelding van Teresia is algemeen bekend. Ver in het ronde strooit de Heilige de bloemen, die zij ontvangt uit de handen van Maria, de Middelares van alle genaden. En dit is het tweede opmerkingswaardige punt in Teresia's leven: haar na de dood voortgezette werkdadigheid.

Maria de Moeder en luister van Carmel, verscheen eens boven de Carmelberg in een wolk, die verlossing in zich droeg; Elias aanschouwde haar en mét hem zien wij allen tot haar op. Zij heeft haar handen vol bloemen en zij brengt haar goddelijken Zoon, de bron van alle barmhartigheid en genade. Op degenen, die er om bidden, vallen de eerste druppels van de verlossende regen – rozen van goddelijke genaden.

Aan de voeten van Maria, de Moeder van Carmel, zie ik mét Teresia in gebed neerknielen de vele heilige en zalige mannen en vrouwen, die in de voorbije eeuwen de ware bloemen van de Carmel waren. De bloemen van hun voorbeeld regenen neer op ons. Maar zij moeten worden overgeplant in de tuin van onze ziel.

In de tijden, die wij nu beleven, is de H. Teresia de 'Kleine Bloem', uitverkoren om die regen overvloediger te maken dan ooit. Moge zij ons uit de hand van de Moeder van Carmel, vanaf de H.

Berg ons de roos brengen, die wij nodig hebben voor de tuin van onze ziel. De tweevoudige geest van den profeet van de Carmel zal de tuin van ons hart vervullen van zoete geuren. En moge God wandelen in zijn zoetheid. 'Zalig zijn de zuiveren van harte, want zij zullen God zien'.

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Verantwoording	4
Voorwoord voor de Amerikaanse uitgave	7
Lezing 1. IN DE GEEST EN DE KRACHT VAN ELIAS	8
Lezing 2. DE KLUIZENAARS VAN DE CARMEL	15
Lezing 3. DE BLOEI DER ORDE IN HET HEILIG LAND	21
Lezing 4. DE ONZE LIEVE VROUWE-BROEDERS	26
Lezing 5. EEN NEUWE DAGERAAD: DE CARMELITESSEN, DE ZALIGE JOANNES SORETH	31
Lezing 6. DE H. TERESIA: DE GROEI VAN HET MYSTIEKE LEVEN EN DE LEER VAN DE H. TERESIA	37
Lezing 7. DE MARIALE <i>DOCTOR MYSTICUS</i>	43
Lezing 8. NIEUWE BLOEI VAN DE OUDE STAM	49
Lezing 9. HET APOSTOLAAT VAN DE CARMELITAANSE MYSTIEK	54

Vervolg van de binnenzijde van de voorkaft

17. Susan van Driel O.Carm., *Voorwerp van Gods liefde. Titus Brandsma over de weg die God en mens met elkaar gaan*. Lezing tijdens de jaarlijkse herdenking van Titus Brandsma (Nijmegen 31 oktober 2009). Boxmeer, 2010.
18. Rudolf van Dijk O.Carm., *Titus Brandsma en de Moderne Devotie*. Inleiding voor de Karmelfamilie Nederland op de Dies Natalis van het Titus Brandsma Instituut (Nijmegen 4 juni 2010). Boxmeer, 2010.
19. Titus Brandsma O.Carm., *Mystiek van de Carmel. Historische schetsen*. Nederlandse vertaling van *Carmelite Mysticism – Historical Sketches* (1936). Met een inleiding door Sanny Bruijns O.Carm. en verantwoording door Rudolf van Dijk O.Carm. Boxmeer, 2011.

